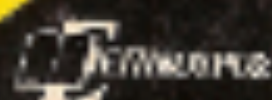

ΚΟΛΛΕΚΤΙΒΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ 1936 – 1939

Αουγκουστίν Σούκνι

«Ένας αúτοπτης μάρτυρας μιλάει
για το σημαντικότερο κοινωνικό
πείραμα του 20^{ου} αιώνα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΠΙΚΟΤΡΟΣ»
ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ 8
ΑΥΤΟΚΟΤΣΤΙΝ ΣΟΥΧΤ: ΚΟΛΛΕΚΤΙΒΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΑ-
ΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ 1936-1939.

ΑΘΗΝΑ 1975

ΑΟΥΓΚΟΥΣΤΙΝ ΣΟΥΧΥ

**ΚΟΛΛΕΚΤΙΒΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ 1936-1939**

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Γιώργου Βαμβαλή

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΑΘΗΝΑ

Ἡ μετάφραση ἔγινε ἀπὸ τὰ Γερμανικά: Augustin Souchy, Anarcho-Syndikalisten ueber Buergerkrieg und Revolution in Spanien.

© ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ, ΑΘΗΝΑ 1975

Στοιχειοθετήθηκε καὶ τυπώθηκε στὴν Ἀθήνα τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1975 στὸ τυπογραφεῖο Κ. ΜΠΑΜΠΑΗ — Ε. ΜΠΑΡΜΠΗ (Γερατίου 24, τηλ. 540.388) γιὰ λογαριασμὸ τῶν ἐκδόσεων ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ (Φυλῆς 43, Ἀθήνα 104, τηλ. 8219780).

Ἐκδόσεις «ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ», Φυλῆς 43,
Ἀθήνα 104, τηλ. 8219780

«EPICOUROS» Publications, 43, Phylis St.,
Athens 104, Greece — Tel. 8219780.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΗ

Ὅταν τὸ Μάρτιο τοῦ 1975 ἐξέδωσα τὸ βιβλίο τοῦ Μιχαήλο Μάρκοβιτς «Αὐτοδιαχείριση», εἶχα ἤδη τὴν πεποίθησή πὼς δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ τελευταῖο πάνω στὸ τεράστιο θέμα τῆς αὐτοδιαχείρισης. Ὅχι μόνο ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἦταν τὸ πρῶτο πού ἐκδιδόταν στὰ Ἑλληνικά πάνω σὲ αὐτὸ τὸ θέμα, ἀλλὰ γιατί καταλάβαινα πὼς τὸ καθαρά θεωρητικὸ κείμενο τοῦ Γιουγκοσλάβου φιλόσοφου, δὲν ἀρκοῦσε γιὰ νὰ ἐξαντλήσει πέρα γιὰ πέρα τὴ συζήτηση γι' αὐτὸ τὸ πρόβλημα. Οἱ ἀντιδράσεις ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ ἦταν ἐνδεικτικὲς γιὰ τὸ κενὸ πού ὑπῆρχε πρὶν ἀπὸ τὴν ἔκδοση τοῦ βιβλίου τοῦ Μάρκοβιτς καὶ γιὰ τὸ νέο πού δημιουργοῦσε αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἔκδοση: Πῶς εἶναι δυνατὴ στὴν πράξη ἡ αὐτοδιαχείριση; Πῶς ἔχει γίνει ἀκριβῶς στὴ Γιουγκοσλαβία; Πού ἄλλοῦ ἔχει ἐφαρμοστεῖ; Πῶς; Πότε; Ὅλο ἐρωτήματα.

Προβαίνοντας τώρα στὴν ἔκδοση ἐκείνων τῶν ἐντυπώσεων τοῦ Ἀουγκουστίν Σούχου, πού ἀφοροῦν ἀποκλειστικά τὸν κολλεκτιβισμό καὶ τὴν αὐτοδιαχείριση στὴν Ἰσπανία στὴ διάρκεια τῆς ταραγμένης ἐποχῆς τοῦ ἐμφύλιου πολέμου ἀπὸ τὸ 1936 μέχρι τὸ 1939, νομίζω πὼς ἀναποκρίνομαι περισσότερο στὴν ἀπαίτηση γιὰ τεκμηρίωση τῆς ἔμπρακτης ἐφαρμογῆς τῆς αὐτοδιαχείρισης, γιὰ λόγους πού προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη. Πρῶτον, γιατί ἡ αὐτοδιαχείριση ἐφαρμόστηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἰσπανία, καὶ δεύτερον, γιατί ἐκεῖ ἐφαρμόστηκε στὴν τελειότερη μέχρι σήμερα μορφή της.

Τὸ κείμενο τοῦ Ἀουγκουστίν Σούχου εἶναι ἀνεκτίμητης ἀξίας ντοκουμέντο γιὰ τὴν ἱστορικὴ περίσωση μιᾶς σημαντικότερης πτυχῆς τοῦ ἰσπανικοῦ ἐμφύλιου πολέμου: τῆς τιτάνιας προσπάθειας τῆς ἄκρας ἰσπανικῆς Ἀριστερᾶς νὰ συνδυάσει τὸν ἀγῶνα ἐνάντια στὸ φασισμό μὲ θαθιὰ καὶ ριζικὴ κοινωνικὴ ἀλλαγὴ. Ὁ ἀγῶνας αὐτὸς κράτησε στὴν ἀνώτατη ζέση του τρία περίπου χρόνια: Ἀπὸ τὴς 19 Ἰουλίου 1936, τὴ μέρα πού φάνηκε πὼς κατατροπώθηκε τὸ πραξικόπημα τῶν φασιστῶν στρατηγῶν στίς 17 καὶ 18 Ἰουλίου, μέχρι τὴς 2 Ἀπριλίου 1939, πού ὁ στρατηγὸς Φράν-

κο κήρυξε, νικητής, τὸ τέλος τοῦ ἐμφύλιου πολέμου. Ἡ ἡμέρα αὐτή ἦταν καὶ τὸ τέλος τῆς Ἰσπανικῆς Δημοκρατίας, πού εἶχε ἀνακηρυχθεῖ τὸ 1931.

Ὁ Ἀουγκουστίν Σούχου, ἐκδότης φιλελεύθερων - κομμουνιστικῶν περιοδικῶν στὴ Γερμανία τὴν ἐποχὴ τῆς Δημοκρατίας τῆς Βαϊμάρης, ἔδρασε, πολεμώντας καὶ γράφοντας, στὸ πλευρὸ τῶν Ἰσπανῶν ἀναρχοσυνδικαλιστῶν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἐμφύλιου πολέμου.

Γιῶργος Βαμβαλῆς

Ἡ κοινωνικὴ ἐπανάσταση

Τὸ παλιὸ γκορμίζεται, ὁ καιρὸς ἀλλάζει καὶ νέα ζωὴ φυτρώνει ἀπ' τὰ ἐρείπια.

Σίλλεο

Θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ ἰσχυριστοῦμε πὺς ὁ σοσιαλισμὸς λύνει διὰ τὰ προβλήματα τῆς ἀνθρωπότητας. Ἡ ἀνθρωπότητα πάντως θὰ ἔκανε ἓνα τεράστιο ἄλμα πρόδου, ἐν οἷ κοινωνικοὶ θεσμοὶ ἐξασφάλιζαν σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους εὐημερία, δικαιοσύνη καὶ ἐλευθερία καὶ στοὺς λαοὺς ἰσοτιμία καὶ εἰρήνη. Καὶ τοῦτο μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ τὸν σοσιαλισμὸ.

Στὸ σοσιαλιστικὸ ἐργατικὸ κίνημα, ἡ ἐπίδραση τοῦ ὑποκόου ἀυξήθηκε βαθμιαία ἀπὸ τὶς ἀρχὲς αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα σὲ ὅλες τὶς χῶρες, ὑπάρχουν δύο κύριες κατευθύνσεις: ὁ κρατικὸς σοσιαλισμὸς καὶ ὁ φιλελεύθερος σοσιαλισμὸς. Ὅλες οἱ ἄλλες τάσεις μποροῦν νὰ προσαρτηθοῦν σὲ αὐτὰ τὰ δύο ρεύματα.

Στὸν κρατικὸ σοσιαλισμὸ ὑπάρχει μιὰ ἐπαναστατικὴ καὶ δικτατορικὴ καὶ μιὰ μεταρρυθμιστικὴ κατεύθυνση. Ἐπαναστατικὴ καὶ δικτατορικὴ εἶναι ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ χῶρες τοῦ ἀνατολικοῦ μπλόκ. Μεταρρυθμιστικὸς καὶ δημοκρατικὸς εἶναι ὁ σοσιαλισμὸς στὴ Σκανδιναβία, στὴν Ἀγγλία, στὴ Γαλλία καὶ στὶς ἄλλες δυτικὲς χῶρες.

Ὁ μπολσεβικισμὸς καὶ ἡ σοσιαλδημοκρατία ἔχουν μιὰ κοινὴ ἰδεολογικὴ πηγὴ στὸν μαρξισμό. Τόσο οἱ κομμουνιστὲς ὡς καὶ οἱ σοσιαλδημοκράτες ἐπικαλοῦνται τὸν Κάρλ Μάρξ καὶ τὶς θεωρίες του. Ἐπιδιώκουν τὴν κρατικοποίηση τῶν ζωτικῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς τῶν σιδηροδρόμων, τῶν ἀνθρακωρυχείων καὶ τῶν μεταλλωρυχείων, τῶν ἐπιχειρήσεων παραγωγῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, τῆς ναυτιλίας, τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας, τοῦ τραπεζικοῦ καὶ πιστωτικοῦ συστήματος. Αὐτὸ τὸ πρόγραμμα κρατικοποίησης ἔχει ἤδη ἐφαρμοστῆ ἀπόλυτα ἢ ἐν μέρει σὲ πολλὰς χῶρες. Ἐξίρεση ἀποτελοῦν οἱ Σουηδοὶ σοσιαλδημοκράτες, οἱ ὁποῖοι μετὰ ἀπὸ εἴκοσι χρόνια πού βρισκονται στὴν

έξουσία δέν έχουν ακόμη εφαρμόσει και ούτε σκοπεύουν, όπως φαίνεται, νά εφαρμόσουν τήν κρατικοποίηση. Γι' αυτό δέν μπορούν νά θεωρηθούντα μαρξιστές. Στην Άγγλία τó Έργατικό Κόμμα πραγματοποίησε τήν υπόσχεσή του γιά κρατικοποίηση. Τó άγγλικό Έργατικό Κόμμα δέν είναι δικτατορικό. Οι εργάτες διατηρούν όπως και πριν τó δικαίωμα τής άπεργίας. Από τούς πολίτες δέν άφαιρέθηκαν τά δικαιώματα και οι ελευθερίες. Και στις άλλες εύρωπαϊκές χώρες, όπου οι σοσιαλιστές ανέλαβαν τήν έξουσία, οι δημοκρατικές και φιλελεύθερες παραδόσεις συνέβαλλαν στή διατήρηση τών δικαιωμάτων και τών ελευθεριών τών πολιτών. Στη Ρωσία δέν ύπήρχε τέτοια παράδοση. Γι' αυτό ó ρωσικός κομμουνισμός διαμορφώθηκε διαφορετικά.

Έναν έντελώς διαφορετικό δρόμο *sui generis* άκολούθησε ó φιλελεύθερος σοσιαλισμός. Αναπτύχθηκε από τήν μακουινική πτέρυγα τής Πρώτης Διεθνούς και ένστερνίστηκε ένα μέρος από τις θεωρίες του Προυντόν. Στις δεκαετίες του 60 και του 70 του 19ου αιώνα ó φιλελεύθερος σοσιαλισμός είχε στήν Έλβετία, στήν Ίταλία και στή Γαλλία πολυάριθμους όπαδούς. Στις γερμανικές χώρες δέν άπόχτησε ιδιαίτερη σημασία. Στις άρχές του 20ού αιώνα ó άναρχοσυνδικαλισμός ξαναζωντάνεψε στή Γαλλία. Βαθύτερες ρίζες είχε άπλώσει στήν Ίσπανία. Έμφανίστηκε στήν άρχή σαν άναρχισμός και άργότερα σαν άναρχοσυνδικαλισμός. Η επίδραση του ίσπανικού άναρχισμού έγινε αισθητή και στις γραμμές τών Ίσπανών σοσιαλδημοκρατών σε όρισμένες τους έκφράσεις. Τά πολυάριθμα κοινωνικά επαναστατικά πειράματα του ίσπανικού προλεταριάτου έμφορούνται από τó πνεύμα του άναρχισμού.

Τó έγατικό κίνημα έχει σε κάθε χώρα τόν ιδιαίτερο χαρακτήρα του. Τις ίσπανικές μορφές του κοινωνικού κινήματος μπορούμε νά τις συναντήσουμε με κάποια παραλλαγή και στή Λατινική Άμερική. Μπορούμε νά τις χαρακτηρίσουμε σαν φιλελεύθερο σοσιαλισμό. Σε αντίθεση προς τόν μαρξιστικό σοσιαλισμό ó φιλελεύθερος σοσιαλισμός είναι επαναστατικός χωρίς νά είναι ταυτόχρονα δικτατορικός. Υ-

περασπίζεται τήν ελευθερία και κηρύσσει τήν άνοχή. Άπορρίπτει τήν έθνικοποίηση ή τήν κρατικοποίηση τών μέσων παραγωγής και άντιπαράθετε τήν κοινωνικοποίηση. Αύτές τις έννοιες δέν πρέπει νά τις συγχέουμε. Με τήν κρατικοποίηση τó κράτος γίνεται ó νέος ιδιοκτήτης και τή διεύθυνση τής οικονομίας τήν αναλαμβάνουν οι γραφειοκράτες. Σύμφωνα με τόν φιλελεύθερο - σοσιαλιστικό όρισμό κράτος και λαός δέν είναι ταυτόσημα. Σε μιá φιλελεύθερη σοσιαλιστική κοινωνία ή οικονομία διεύθνεται από συνδικάτα, συνεταιρισμούς κάθε είδους και κοινότητες. Η άτομική ιδιοκτησία πάνω στα μέσα παραγωγής καταργείται όπως και στόν κρατικό σοσιαλισμό, δέν μετατρέπεται όμως σε κρατική, αλλά σε κολλεκτιβική ή κοινωτική ιδιοκτησία. Τά πολιτικά όργανα στόν φιλελεύθερο σοσιαλισμό είναι οι κοινότητες που συμπύσσονται σε μικρότερες ή μεγαλύτερες δημοσπονδίες. Αύτές οι δημοσπονδίες πρέπει νά καταλάβουν τή θέση τών σημερινών κρατών.

Αυτόν τόν δρόμο του φιλελεύθερου σοσιαλισμού άκολούθησε ó ίσπανικός άναρχοσυνδικαλισμός. Σε όλες τις περιοχές τής Ίσπανίας, όπου μετά τις 19 Ίουλίου 1936 κατεστάλη ή φασιστική έξέγερση, πραγματοποιήθηκαν περισσότερο ή λιγότερο άπόλυτα οι ιδέες του φιλελεύθερου σοσιαλισμού. Τουτό ήταν ένα κοινωνικό πείραμα μεγάλης σημασίας γιά τó μέλλον του σοσιαλισμού.

Άπ' όλες τις κοινωνικές επαναστάσεις του 20ού αιώνα ή κοινωνική επανάσταση στήν Ίσπανία ήταν ή περισσότερο διαποτισμένη με τó σοσιαλιστικό πνεύμα. Δέν άκολούθησε τó δρόμο τής δικτατορίας του προλεταριάτου όπως στή Ρωσία, αλλά τó δρόμο τής ελευθερίας. Αυτό είναι τó μεγάλο της επίτευμα. Στη Σοβιετική Ένωση οι γραφειοκράτες έξουσιάζουν τά μέσα παραγωγής και τούς παραγωγούς άκόμη. Ο λαός είναι ύποταγμένος στο πανίσχυρο σοβιετικό κάτος. Η ελευθερία καταπιέζεται. Θά χρειαστεί μιá νέα επανάσταση γιά νά ξανακερδίσει τήν ελευθερία.

Στή γερμανική επανάσταση του 1918 οι σοσιαλδημοκρά-

τες δὲν τόλμησαν νὰ προχωρήσουν σὲ κοινωνικά πειράματα. Οἱ προνομιοῦχες τάξεις διατήρησαν τὰ προνόμιά τους. Οἱ μεγαλοκτηματίες παρέμειναν ἀπόλυτοι κύριοι τῶν κτημάτων τους. Ἡ ἐπίδραση τῆς τάξης τῶν στρατιωτικῶν συνεχίστηκε ἀδιάρρηκτη, οἱ ἰδιωτικὲς καπιταλιστικὲς ἐπιχειρήσεις καὶ ἑταιρεῖες ἐξουσίαζαν τὴν οἰκονομία.

Αὐτὰ τὰ παραδείγματα δείχνουν ὅτι οὔτε ὁ ἐπαναστατικὸς μαρξισμὸς ρωσικῆς προέλευσης οὔτε ὁ μετριοπαθὲς μαρξισμὸς τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας ὄδηγησαν στὴν ἐλευθερία, στὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη καὶ στὸν σοσιαλισμὸ.

Μιὰ ἄλλη πορεία μὲ ἐντελῶς διαφορετικὲς προοπτικὲς ἀκολούθησε ἡ ἰσπανικὴ ἐπανάσταση. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ χαρακτηρίσουμε τὴ διαδικασία τῆς κollectιβοποίησης τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς στὴν Ἰσπανία ὡς τὸ σημαντικότερο κοινωνικὸ πείραμα τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Δὲν ἦταν μιὰ ἐπανάσταση ἐκ τῶν ἄνω. Ὅλα ἔγιναν ἀπὸ κάτω, στὴν περιφέρεια, ἀπὸ τὸ λαό. Ὁργανώθηκε μιὰ νέα οἰκονομικὴ τάξη, ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία πάνω στὸ ἔδαφος καὶ στὰ μέσα παραγωγῆς καταργήθηκε. Στὴ θέση τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας μπῆκε ἡ κοινωνικὴ ἰδιοκτησία. Δὲν ὑπῆρχαν πιά κέρδη ἀπὸ ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις. Κύριος τῶν μέσων παραγωγῆς δὲν ἔγινε ἄλλως τὸ κράτος. Στὴν Ἰσπανία φάνηκε μὲ πρακτικὰ παραδείγματα ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὸν κρατικὸ σοσιαλισμὸ καὶ στὸν φιλελεύθερο κollectιβισμό.

Ἡ πορεία τῆς ἰσπανικῆς ἐπανάστασης εἶναι γοητευτικὴ. Ἡ κollectιβοποίηση τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τοὺς ἀγρότες, τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν ἐργαστηρίων ἀπὸ τοὺς ἐργάτες καὶ τοὺς τεχνικοὺς καὶ τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους εἶχε ἐκπληκτικὰ ἀποτελέσματα. Ὁλόκληρος ὁ λαὸς πῆρε μέρος στὴ νέα οἰκονομικὴ ἀνοικοδόμηση. Οἱ ἐμπειρίες τῆς ἰσπανικῆς ἐπανάστασης, ἔχουν τεράστια σημασία γιὰ τὸ μέλλον τοῦ σοσιαλισμοῦ.¹

1. Ἡ κρίση μου γιὰ τὴν κollectιβοποίηση στὴν Ἰσπανία στηρίζεται στὶς προσωπικὲς παρατηρήσεις μου. Ἀμέσως μετὰ τὴν κollectιβοποίηση ἐπισκέφθηκα πολλὲς ἐπιχειρήσεις στὴ Μπαρσελόνα γιὰ νὰ πληροφορηθῶ γιὰ τὸ χαρακτῆρα τῆς κollectιβοποίησης. Ἀργότερα ταξίδεψα σὲ ἀγροτικὲς περιοχὲς. Ἡ

Οἱ ἐμπειρίες τῆς ἰσπανικῆς ἐπανάστασης εἶναι διαφορετικὲς ἀπ' αὐτὲς τῆς ρωσικῆς. Ἡ Ρωσία ἦταν ἡ χώρα τοῦ τσαρισμοῦ. Ἡ δουλοκτησία καταργήθηκε στὴ Ρωσία μόλις στὸ τελευταίον τρίτο τοῦ 19ου αἰῶνα. Στὴ Ρωσία δὲν ἐγκαθιδρύθηκε ποτὲ ἡ ἀστικὴ δημοκρατία. Ἡ χώρα βρέθηκε μὲ ἓνα ἄλμα ἀπὸ τὴν τσαρική ἀπολυταρχία στὸν μπολσεβικὸ ὀλοκληρωτισμὸ.

Ἡ Ἰσπανία εἶναι μιὰ δυτικὴ χώρα. Ὁ ἰσπανικὸς λαὸς στάθηκε παλαιότερα στὴν εὐρωπαϊκὴ πρωτοπορία. Ἀγωνίστηκε ἐπὶ αἰῶνες γιὰ τὶς πολιτικὲς ἐλευθερίες του καὶ τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη.

Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς μποροῦν ἴσως νὰ διδαχτοῦν κάτι ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ πειράματα κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἰσπανικοῦ ἐμφύλιου πολέμου. Οἱ Ἰσπανοὶ εἶναι δίκαιοι, ἀναπτύσσουν πρωτοβουλίες καὶ παίρνουν γρήγορα ἀποφάσεις. Αὐτὲς ἀκριβῶς οἱ ἰδιότητες τοὺς κάνουν κατάλληλους γιὰ δημιουργοὺς νέων μορφῶν ζωῆς. Ἡ δὴ ὁ πατέρας τῆς ἐκκλησίας Λόγουστίνος εἶχε παρατηρήσει ὅτι οἱ Ἰσπανοὶ διαθέτουν πρωτότυπη δημιουργικότητα.

Τὸ ἐργατικὸ κίνημα τῶν δυτικῶν χωρῶν μπορεῖ νὰ ὀφελῆται ἀπὸ τὶς ἐμπειρίες τῆς ἰσπανικῆς ἐπανάστασης περισσότερο παρὰ ἀπὸ τὶς ἐμπειρίες τῆς Ἀνατολῆς.

Στὴ Ρωσία μιὰ ομάδα ἀπὸ ἐνεργητικοὺς ἄνδρες ἔστησε μὲ μιὰ ἄμορφη μάζα μιὰ ἰσχυρὴ κρατικὴ ἐξουσία. Στὴν Ἰσπανία ἀτομιστὲς Λατίνοι δημιούργησαν ἀπὸ μέσα τους ἓναν δικό τους λαϊκὸ σοσιαλισμὸ.

Μετὰ τὴν πᾶταξη τῆς στρατιωτικῆς ἐξέγερσης ἔγινε μιὰ

περιγραφή μου γιὰ τὶς κollectιβοποιήσεις στηρίζεται στὶς προσωπικὲς μου παρατηρήσεις καὶ ἐμπειρίες.

Τὸ 1920 ἔμεινα γιὰ ἔξι μῆνες στὴ Ρωσία. Καὶ ἐκεῖ ἀσχολήθηκα προσεχτικὰ μὲ τὶς ἐπαναστατικὲς ἀλλαγές. Τὶς ἐντυπώσεις μου τὶς δημοσίευσα στὶς ἀρχὲς τοῦ 1921 σὲ ἓνα βιβλίο μὲ τὸν τίτλο «Πῶς εἶδε ὁ ἐργάτης καὶ ὁ ἀγρότης στὴ Ρωσία». Ἡ παραμονὴ μου στὴ Ρωσία, τὸ 1920, καὶ στὴν Ἰσπανία κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἐμφύλιου πολέμου ἀπὸ τὸ 1936 μέχρι τὸ 1939 μού ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ κάνω σύγκριση ἀνάμεσα στὶς δύο χώρες. Διαπίστωσα πὺς οἱ Ἰσπανοὶ ἀγρότες καὶ ἐργάτες ἄπορροῦσαν τὸ 1936 πλὴν πολλὸ ἀπὸ τοὺς Ρώσους συναδέλφους τους τὸ 1920 ἀπὸ τὸ σοσιαλιστικὸ πνεῦμα.

ἀνακατάταξη τῶν δυνάμεων. Ἀνάμεσα στους ἐκπρόσωπους τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων καὶ τῆς ἰθνηρικῆς-ἀναρχικῆς ὁμοσπονδίας ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ τὸν πρόεδρο τῆς Καταλωνίας, Κόμπανυς, ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἔγινε μιὰ συζήτηση. Τὸ ἐρώτημα ἦταν: Τί κάνουμε τώρα; Ὁ πρόεδρος Κόμπανυς δῆλωσε στους ἀναρχοσυνδικαλιστές:

«Εἶστε οἱ κύριοι τῆς πόλης τῆς Μπαρτσελώνας καὶ ὁλόκληρης τῆς Καταλωνίας. Νικήσατε τοὺς φασίστες στρατιωτικούς. Ἐλπίζω πὺς δὲν ἔχετε ξεχάσει τὴ μικρὴ βοήθεια ποὺ σὰς πρόσφερε τὸ κόμμα μου καὶ ἡ καταλωνικὴ φρουρά. Νικήσατε, καὶ ὅλα τὰ ἔχετε κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία σας. Ἄν δὲν μὲ χρειάζεστε ἄλλο πιά, ἢ ἂν δὲν μὲ θέλετε πιά σὰν πρόεδρο τῆς Καταλωνίας, σὰς παρακαλῶ νὰ μὸς τὸ πείτε ἀνοιχτὰ καὶ ἀμέσως παραιτοῦμαι γιὰ νὰ ἐνταχθῶ στὶς γραμμὲς σας σὰν ἓνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς στὸν ἀγῶνα ἐνάντια στὸ φασισμό. Ἄν, ἀντίθετα, νομίζετε πὺς ἀπ' αὐτὴ τὴ θέση, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν θὰ μπορούσαν οἱ φασίστες νὰ μὲ διώξουν ζωντανό, μὲ τὸ κόμμα μου, μὲ τὸ βνομά μου καὶ τὴν ὑπόληψή μου μπορῶ νὰ φανῶ χρήσιμος στὸν ἀγῶνα ἐνάντια στὸ φασισμό, γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν γνωρίζουμε πότε θὰ τελειώσει, τότε μπορείτε νὰ στηριχτεῖτε σὲ μένα καὶ στὴν πίστη μου. Σὰς διαβεβαιῶ ὅτι σήμερα ἔχει θραπτῆ ὁλόκληρο τὸ παρελθὸν καὶ ἐπιθυμῶ εἰλικρινὰ νὰ μπεῖ ἡ Καταλωνία στὴν πρωτοπορία τῆς κοινωνικῆς προόδου μαζὶ μὲ τὶς πῖο προοδευτικὲς χῶρες.»

Ἦθελε ὁ Κόμπανυς νὰ κολακίσει τοὺς ἀναρχικούς γιὰ νὰ τοὺς ξεγελάσει; Θὰ ἀφήνονταν οἱ νικητὲς τοῦ δρόμου νὰ τυλιχτοῦν ἀπὸ τὰ ὕραλα λόγια τοῦ σαλονιοῦ; Γεγονὸς εἶναι πὺς παραιτήθηκαν ἐκούσια νὰ ἀναλάβουν τὴν κυβέρνηση καὶ ἀφησαν τὸν Κόμπανυς στὴ θέση του. Ὁ Κόμπανυς παρέμεινε πρόεδρος τῆς Καταλωνίας, τὸ μικρὸ του κόμμα κράτησε τὴν ἐξουσία καὶ οἱ νικητὲς ἀρκέστηκαν μὲ τὴν ἀσκηση τοῦ πολιτικοῦ ἐλέγχου.

Γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ἀξιολογήσουμε τὴ στάση τῶν ἀναρχοσυνδικαλιστῶν, πρέπει νὰ λάβουμε ὑπόψη μας τὴν πολιτικὴν κατάσταση, στὴν ὁποία βρισκόνταν, καὶ τὴ στά-

ση τους ἀπέναντι στὸ πρόβλημα τῆς ἐξουσίας γενικά. Στὶς 23 Ἰουλίου συζητήσαμε τὸ πρόβλημα τῆς κατάληψης τῆς ἐξουσίας σὲ μιὰ γενικὴ συνέλευση τῶν ἐκπροσώπων τῶν συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων καὶ τῶν ἀναρχικῶν τῆς Μπαρτσελώνας. Μερικοὶ ὁμιλητὲς εἶπαν πὺς ἡ ἀποκλειστικὴ κατάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τοὺς ἀναρχοσυνδικαλιστὲς θὰ τρόμαζε τὸν κόσμο. Οἱ ἀναρχικοὶ ἔχουν χειρότερη φήμη ἀπὸ τοὺς μπολσεβίκους. Στὸν ἀγῶνα ἐνάντια στὸ φασισμό θὰ εἶναι ἴσως ἀναγκαῖα ἡ βοήθεια ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό. Οἱ Καταλωνοὶ αὐτονομιστὲς καὶ οἱ Ἴσπανοὶ ρεπουμπλικάνοι ἔχουν μὲ τὸ μέρος τους τὶς σκιπάρθεις τοῦ δημοκρατικοῦ κόσμου. Ἄπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη θὰ ἦταν προτιμότερο νὰ περιοριστοῦν στὸν ἔλεγχο τῆς κυβέρνησης καὶ νὰ ἀφήσουν τὸν πρόεδρο στὴν ἐξουσία.

Αὐτοὶ ἦταν οἱ πολιτικοὶ λόγοι ποὺ συγγεροῦσαν γιὰ τὴν παραίτηση ἀπὸ τὴν ἐξουσία. Σ' αὐτοὺς προστίθενται βασικὲς ἀμφιβολίες σὰν αὐτές: Ἡ ἀποκλειστικὴ ἀσκηση τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τοὺς ἀναρχικοὺς σύμφωνα μὲ τὸ πρότυπο τῶν μπολσεβίκων θὰ σήμαινε πὺς ἀσπάζονται τὴ δικτατορία. Οἱ ἀναρχικοὶ ὁμῶς εἶχαν ἀνέκαθεν καταπολεμῆσει κάθε μορφή δικτατορίας. Νὰ ἀναιροῦσαν τώρα μὲ τὴν πράξη τους τὶς θεωρίες τους; Ἐλευθερία καὶ ἀνοχὴ εἶναι δὺ ἀπαράβατες βασικὲς ἀρχὲς τῆς ἀναρχικῆς κοσμοθεωρίας. Θὰ ἔπρεπε νὰ μείνουν σεβαστὲς κάτω ἀπὸ ὁποιοδήποτε συνθήκες. Πρέπει νὰ εἰμιαστε συνεπεῖς, νὰ παραιτηθοῦμε ἀπὸ τὴν ἀποκλειστικὴ ἀσκηση τῆς ἐξουσίας καὶ νὰ δώσουμε σὲ ὅλα τὰ ἀντιφασιστικὰ κόμματα τὴ δυνατότητα νὰ ἀναπτυχθοῦν ἐντελῶς ἐλεύθερα.

Σὲ συμφωνία μὲ αὐτὴ τὴ στάση ἀποφασίστηκε νὰ δώσουν τὸ ἐλεύθερο στὸν πρόεδρο καὶ νὰ λάβουν μέρος, μαζὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἀντιφασιστικὰ κόμματα καὶ τὶς ὀργανώσεις, στὴν ἀντιφασιστικὴ στρατιωτικὴ ἐπιτροπὴ.

Αὐτὴ ἡ ἀνεκτικὴ στάση τῶν Καταλωνῶν ἀναρχοσυνδικαλιστῶν ἀπέναντι στὸ πρόβλημα τῆς ἐξουσίας ἦταν ἔκφραση ἑνὸς φηλοῦ βαθμοῦ πολιτικῆς ὀριμότητας. Ἀνταποκρίνεται στὶς δημοκρατικὲς βασικὲς ἀρχὲς τοῦ πολυκομματικοῦ

ουστήματος. Το μονοκομματικό σύστημα είναι αντιδημοκρατικό. Στηρίζεται στη βίαιη καταπίεση όλων των αντιπάλων. Οι αναρχικοί δεν είδαν ποτέ στην πολιτική δημοκρατία τον μοναδικό τους σκοπό. Σεβάστηκαν όμως πάντα τα δικαιώματα του λαού και την ελευθερία της έκφρασης. Στις οργανώσεις τους αναγνώριζαν πάντα τις αποφάσεις της πλειοψηφίας. Ήταν πρόθυμοι να αναγνωρίσουν και να σεβαστούν την ίδια αρχή για όλους το λαό. Προχωρούσαν ακόμη πιο μακριά. Στην Καταλωνία οι αναρχικοί είχαν αριθμητική υπεροχή. Σέβονταν όμως το δικαίωμα της μειονότητας. Απόρριπταν επίσης την προπαγάνδα της λεγόμενης εργατοδημοκρατίας σαν υποπτη. Η άσκηση των δημοκρατικών δικαιωμάτων δεν είναι αποκλειστικό προνόμιο της εργατικής τάξης. Η δημοκρατική αρχή δεν έπρεπε να εφαρμοστεί μόνο στην πολιτική, αλλά και στην οικονομία. Οι Καταλανοί αναρχοσυνδικαλιστές παραχωρούσαν στους πολίτες το δικαίωμα να δρούν πολιτικά. Απαιτούσαν όμως για τους εργάτες και τους αγρότες το ίδιο δικαίωμα στην οικονομία, στο εργοστάσιο, στο εργαστήριο, στη γη. Η συνεπής εφαρμογή αυτής της αρχής οδήγησε στην τέλεια οικονομική δημοκρατία και έτσι στην κοινωνικοποίηση από κάτω προς τα πάνω.

Η εφαρμογή της κοινωνικής επανάστασης από τους Ισπανούς αναρχοσυνδικαλιστές έγινε σύμφωνα με τις φιλελεύθερες βασικές αρχές τους. Η εισαγωγή της δημοκρατικής αρχής στην οικονομία σήμανε την κατάργηση του προνόμιου της ατομικής ιδιοκτησίας.

Μετά την νίκη της εργατικής πάνω στους φασίστες δεν έγινε μόνο πολιτική, αλλά και οικονομική ανακατάταξη των δυνάμεων. Η πολιτική ισοτιμία συμπληρώθηκε με την κατάργηση των οικονομικών προνομίων. Πολυάριθμοι μεγαλοεπιχειρηματίες, ιδιοκτήτες τραπεζών, εργοστασίων, εμπορικών επιχειρήσεων κλπ. κατέφυγαν στο εξωτερικό. Ήταν με το μέρος του Φράνκο, είχαν πληροφορηθεί για το επικείμενο στρατιωτικό πραξικόπημα και ήθελαν να παρακολουθήσουν το αποτέλεσμα από το εξωτερικό. Με την άπου-

σία τους είχαν εγκαταλείψει το δικαίωμα να λάβουν μέρος στην οικονομική επανάσταση.

Όταν μετά το τέλος της γενικής απεργίας οι εργάτες γύρισαν στις επιχειρήσεις, ανέλαβαν την εργασία κάτω από νέες συνθήκες. Σε συνελεύσεις του προσωπικού εξέλεξαν δικά τους διοικητικά συμβούλια. Οι εργοστασιακές επιτροπές διηθύνουν τις επιχειρήσεις με τη βοήθεια των απαραίτητων τεχνικών και εμπορικών ειδικών. Οι επιχειρήσεις συλλεκτικοποιήθηκαν. Οι επιχειρηματίες, που αναγνώριζαν τη νέα τάξη των πραγμάτων, γίνονταν δεκτοί σαν ισότιμα μέλη του προσωπικού. Τοποθετούνταν σε μία θέση ανάλογη με τις ικανότητές τους. Πολλές φορές παρέμεναν στο διοικητικό συμβούλιο. Στην αρχή, δηλαδή, έλειπε από εμπειρία το αντικαθιστούσε ή πρωτοβουλία. Μέσα σε λίγο χρόνο το ιδιωτικό καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα είχε μετατραπεί σε συλλεκτική οικονομία. Είχε πραγματοποιηθεί μία οικονομική επανάσταση.

Ο Άνατολ Φράνκ είπε κάποτε πως οι ούτοπιες για την πρόοδο έχουν μεγάλη αξία για την ανθρωπότητα. Αυτή η φράση βρίσκει έδω την πρακτική εφαρμογή της. Οι μαρξιστές χαρακτήρισαν τις αναρχοσυνδικαλιστικές ιδέες ούτοπιες. Άκριθως αυτές οι ούτοπιες αποδείχθηκαν οι καλύτεροι οδοδείκτες για την πραγματοποίηση μιας νέας οικονομικής τάξης. Σε αντίθεση με την αντίληψη του Μάρξ και του Ένγκελς, σύμφωνα με την οποία η «απαλλοτρίωση των εκμεταλλευτών» είναι υπόθεση του προλεταρικού κράτους, οι Ισπανοί αναρχοσυνδικαλιστές παραιτήθηκαν από την κατάληψη του κράτους. Σύμφωνα με την άποψή τους η κοινωνικοποίηση έπρεπε να αρχίσει στα εργοστάσια, στα εργαστήρια, στις επιχειρήσεις και στους αγρούς. Το κράτος δεν ήταν απαραίτητο για αυτόν το σκοπό. Την επέμβασή του τη θεωρούσαν επιδάρυνη για την οικονομία και επίζημα για την ελευθερία. Η επανάσταση δεν έπρεπε να ενισχύσει, αλλά να αποδυναμώσει το κράτος σε βαθμό που να μην είναι σε θέση να παρεμποδίσει την κοινωνικοποίηση. Αυτή η προϋπόθεση είχε δημιουργηθεί μετά την

νίκη πάνω στους φασίστες. Ο στρατός είχε ήττηθεί, η αστυνομία είχε ουδετεροποιηθεί και έν μέρει αντικατασταθεί από εργατικές περιπόλους ελέγχου. Με τή συγκρότηση τής αντιφασιστικής πολιτοφυλακής οι εργάτες είχαν μιá δική τους ένοπλη δύναμη για τήν υπεράσπιση τής επανάστασης.

Τό πρώτο σοβαρό καθήκον ήταν ό έφοδιασμός τής Μπαρτσελώνας με τρόφιμα. Αυτό τό καθήκον τό ανέλαβε τό συνδικάτο τής βιομηχανίας τροφίμων. Για δεκατέσσερες μέρες οι κάτοικοι τής πόλης ζούσαν χωρίς χρήμα. Ο πληθυσμός τρεφόταν δωρεάν από τά συνδικάτα σέ δημόσιες αλθουσες φαγητού. Τό συνδικάτο τής βιομηχανίας τροφίμων αγόραζε τά απαραίτητα τρόφιμα και πλήρωνε με κουπόνια, που τά έξαργύρωνε άργότερα ή αντιφασιστική στρατιωτική επιτροπή. Με άπόφαση τής στρατιωτικής επιτροπής οι ή-μέρες τής άπεργίας πληρώθηκαν σάν ήμέρες εργασίας.

Η άλλαγή στις συνθήκες ιδιοκτησίας έγινε χωρίς άνακοπές στην παραγωγή. Μετά από λίγο καιρό παρουσιάστηκαν δυσκολίες στην προμήθεια πρώτων ύλων. Η πεσέτα είχε υποτιμηθεί και οι πρώτες ύλες από τό έξωτερικό έγιναν άκριβότερες. Τά προϊόντα όμως δέν άκρίβησαν παρά τή γενική αύξηση των μισθών κατά 150)ο. Άντίθετα καταργήθηκαν οι μεγάλοι μισθοί των διευθυντών και τά μη παραγωγικά έξοδα για τούς μεσάζοντες. Αύτά τά μέτρα επέφεραν μιá δικαιότερη κατανομή του προϊόντος τής εργασίας.

Η κολλεκτιβοποίηση των επιχειρήσεων ήταν τό πρώτο βήμα για τήν κοινωνικοποίηση τής οικονομίας. Τό δεύτερο βήμα ήταν ή οικονομική συνεργασία όλων των επιχειρήσεων μέσα στο βιομηχανικό συνδικάτο. Τά συνδικάτα μεταδλήθηκαν σέ κοινωνικοποιημένες βιομηχανικές κοινοπραξίες.

Αύτή ή αναδιαμόρφωση επέδρασε αναζωογονητικά στην οικονομία. Οι μικροεπιχειρηματίες προσαρτήθηκαν στην συνδικαλιστική παραγωγική ένωση και με αυτόν τόν τρόπο άπαλλάχτηκαν από πολλές φροντίδες. Οι μη άποδοτικές επιχειρήσεις έγκαταλείφθηκαν ή ένώθηκαν με άλλες. Πρα-

γματοποιήθηκε μιá όρθολογιστική όργάνωση τής οικονομίας σύμφωνα με σοσιαλιστικές άπόψεις.

Η κολλεκτιβοποίηση επεκτάθηκε στην οικοδόμηση, στη μεταλλοβιομηχανία, στους φούρνους και στα σφαγεία, στα έστιατόρια, στους κινηματογράφους, στα κουρεία κλπ. Τά ξενοδοχεία δέν έμειναν απέξω. Οι ξενοδόχοι ύποχρεώθηκαν να μπουν στο συνδικάτο και από εκεί έπαιρναν τόν μισθό τους. Οι μισθοί των κατώτερων βαθμίδων αύξήθηκαν, οι μεγάλοι μισθοί περικόπηκαν. Κέρδη από επιχειρήσεις, μερίσματα, ποσοστά συμμετοχής σέ κέρδη κλπ. δέν ύπήρχαν πιά. Τά πλεονάσματα μεταδιβάζονταν στο ταμείο του συνδικάτου. Τό συνδικάτο βοηθούσε επιχειρήσεις που βρίσκονταν προσωρινά σέ δύσκολη θέση. Τό κράτος δέν συμμετείχε σέ αύτή τήν αναδιαμόρφωση. Ήταν μιá οικονομική, βιομηχανική και κοινωνική επανάσταση. Η κομματική πολιτική δέν επιτρεπόταν στις επιχειρήσεις και στις κοινωνικοποιημένες βιομηχανίες. Η οικονομία είχε άπελευθερωθεί από τά παρασιτικά ξένα σώματα.

Η γενική αύξηση των μισθών κατά 150)ο έγινε πάνω στη βάση των παλιών μισθών. Τουτό είχε σά συνέπεια να διατηρηθούν όρισμένες μισθολογικές διαφορές ανάμεσα στους τεχνικούς, τούς υπαλλήλους, τούς εργάτες κλπ. Καταργήθηκαν όμως οι ψηλοί παρασιτικοί μισθοί. Οι διαφορές που έμειναν δέν γίνονταν αισθητές σάν κοινωνική άδικία.

Τό νέο σύστημα είχε φυσικά να αντιμετώπισει όρισμένες δυσκολίες. Έξαιτίας τής έλλειψης δενζίνης έμειναν άνεργοι στη Μαρτσελώνα 4.000 ταξιτζήδες. Στην άρχή τό συνδικάτο των εργατών των μεταφορών πλήρωνε σέ όλους τούς άνεργους μισθό. Τό μέτρο αυτό έθετε όμως στη διάρκεια τεράστιες άπαιτήσεις στο ταμείο του συνδικάτου. Τό πρόβλημα συζητήθηκε σέ μιá γενική συνέλευση των εκπροσώπων όλων των συνδικάτων τής Μπαρτσελώνας. Τελικά ερέθηκε μιá διέξοδος με τήν άπασχόληση των έδηγών στην πολεμική βιομηχανία και στις μεταφορές για τή διεξαγωγή του πολέμου.

Στην ύφαντουργική βιομηχανία παρουσιάστηκε μετά ά-

πό μερικούς μήνες έλλειψη πρώτων ύλων. Ή εργασία στά εργοστάσια περιορίστηκε σέ τρεις μέρες τή εβδομάδα. Ένα μέρος τών ύφαντουργών θρήκε άργότερα άπασχόληση στήν πολεμική βιομηχανία.

Ένα περίεργο φαινόμενο ήταν τó εμπόριο τού δρόμου. Όταν ένας άναρχοσυνδικαλιστής έγινε διευθυντής τής άστυνομίας τής Μπαρσελόνας, οι μικροπωλητές πίστεψαν πώς ήρθε γι' αυτούς ή εποχή τού άπεριόριστου εμπορίου τού ποδαριού. Στά εμπορικά τετράγωνα τής πόλης οι δρόμοι γέμισαν με μικροπωλητές. Οι καταστηματαρχες τó είδαν αυτό σαν επικίνδυνο συναγωνισμό και προσπάθησαν νά τó αντιμετώπισουν θγάζοντας κι αυτοί τά εμπορεύματά τους στό δρόμο μπροστά άπό τά καταστήματά τους. Αυτό έφερε άνωμαλίες στή συγκοινωνία. Ούτε και πεζός δέν μπορούσε νά περάσει κανείς στό δρόμο. Σέ μιά συνεδρίαση οι εκπρόσωποι τών συνδικάτων τής πόλης άσχολήθηκαν με τή λύση αυτού τού προβλήματος. Άποφασίστηκε νά άσκούν τó εμπόριο αυτού τού είδους μόνο όσοι ήταν και πριν μικροπωλητές. Νέα μέλη δέν έγιναν δεκτά. Οι συνδικαλιστικές περιπολίες έλέγχου ανέλαβαν τήν τήρηση τής άπόφασης. Τή μέρα μετά τήν άπόφαση οι δρόμοι είχαν άδειάσει. Ή άπόφαση τών συνδικάτων έδρασε με μαγική δύναμη. Οι άστυνομικές επεμβάσεις ήταν περιττές.

Ό κολλεκτιβισμός είναι καινούφιο φαινόμενο στήν Ίσπανία. Στίς άγροτικές περιοχές ήταν γνωστός άπό αιώνας. Ό Joaquín Costa (Χοακίν Κόστα) έχει περιγράψει στό θεμελιώδες έργο του «El Colectivismo agrario» (Ό άγροτικός κολλεκτιβισμός) τόν κολλεκτιβισμό στίς άγροτικές περιοχές, τίς κολλεκτιβικές εργασιακές και οικονομικές μεθόδους τών γεωργών όπως ύπήρχαν άπό αιώνας. Άμοιβαία δοθήθεια σέ οργανωμένη βάση, κολλεκτίδες εργασίας και συνεταιρισμοί ύπήρχαν πάντα στήν Ίσπανία. Τό συνεταιριστικό κίνημα ήταν γνωστό άπό παλιά. Στόν πόλεμο τών Comunistas ενάντια στους καθολικούς βασιλιάδες στό τέλος τού 15ου και στίς άρχές τού 16ου αιώνα εκφράστηκε ή φιλελεύθερη θέληση τού εργαζόμενου λαού. Ή ιδέα, ότι

ή γή και τά μέσα παραγωγής πρέπει νά ανήκουν σέ όλους, έχει στήν Ίσπανία ιστορία αιώνων. Ακόμη και ό κατώτερος κλήρος ύποστήριζε αυτή τήν ιδέα. Τόν 16ο και 17ο αιώνα πολλοί κληρικοί κήρυτταν τήν ιδέα τού χριστιανικού κομμουνισμού. Μετά τήν κατάκτηση τής Άμερικης έγινε γνωστό στήν Ίσπανία τó κομμουνιστικό καθεστώς τών Ίνκας. Τό έπιχείρημα αυτό τó χρησιμοποίησαν οι ύποστηρικτές τού κολλεκτιβισμού στόν άγώνα τους ενάντια στήν άτομική ιδιοκτησία. Ίσπανοί Ίησοφίτες ίδρυσαν στήν Παραγουάη ένα κομμουνιστικό άυταρχικό κράτος. Σάν οδηγό χρησιμοποίησαν τή χριστιανική διδασκαλία και σαν παράδειγμα τήν πρακτική τών Ίνκας. Και ό επίσκοπος Βάσκο ντέ Κιρόχα ίδρυσε γύρω στό 1550 κομμουνιστικές κοινότητες με τούς Ίνδιάνους Ταράσκο, οδηγούμενος έν μέρει άπό τίς ιδέες πού είχε διακηρύξει ό Τόμας Μόρους με τó βιβλίο του «Ουτοπία».

Στό τέλος τού 19ου αιώνα οι άναρχικοί και οι συνδικαλιστές ξανάπιασαν τίς παλιές ιδέες τού ισπανικού κολλεκτιβισμού. Ή ιστορία είχε προετοιμάσει στό μεταξύ κατάλληλο πνευματικό έδαφος γιά τίς ιδέες τους. Δέν ύπάρχει όμως άμεση οργανωμένη συσχέτιση άνάμεσα στόν παλιό κολλεκτιβισμό και στό σύγχρονο άναρχοσυνδικαλιστικό κίνημα.

Μπορούμε νά παρατηρήσουμε ότι ό ισπανικός άναρχοσυνδικαλισμός άποφεύγει όσο είναι δυνατό νά χρησιμοποιήσει εκφράσεις πού συνηθίζονται στό μαρξιστικό κίνημα. Ή «άπαισιόδοξη» είναι άρνητική έννοια. Σπάνια τή συναντούμε στό λεξιλόγιο τών Ίσπανών άναρχοσυνδικαλιστών. Ό κολλεκτιβισμός και ό φιλελεύθερος κομμουνισμός είναι θετικές έννοιες. Ή σύγχρονη διατύπωση τού προγράμματος τών Ίσπανών άναρχοσυνδικαλιστών έγινε τó 1931 στό συνέδριο τής C.N.T.* στή Μαδρίτη, λίγο μετά άπό τήν πτώση τής μοναρχίας. Ό κολλεκτιβισμός τó 1936 πραγματοποιή-

* CONFEDERATION NATIONAL DEL TRABAJO (Έθνική Έργατική Όμοσπονδία).

θηκε σε γενικές γραμμές με βάση αυτό το πρόγραμμα. Τα κυριότερα σημεία του είναι:

1. Αναποζημιωτή απαλλοτρίωση των μεγάλων ιδιοκτησιών, των ακαλλιεργητων κτημάτων, των θηρευτικών περιοχών και όλων των άλλων γαιοκτησιών που είναι κατάλληλες για καλλιεργείες γεωργικών προϊόντων, μετατροπή άλλης αυτής της γης και της ατομικής ιδιοκτησίας σε κοινοτική γη, ακύρωση όλων των μισθωμάτων και δημιουργία νέων θεσμών, οι βασικές αρχές των οποίων θα καθορισθούν από τα συνδικάτα σύμφωνα με τις τοπικές συνθήκες.
2. Κατάσχεση του ζωοκομικού κεφαλαίου, του σπόρου, των γεωργικών εργαλείων και μηχανών.
3. Ανάληψη των απαλλοτριωμένων γαιών από τα συνδικάτα των εργατών γης με σκοπό την άμση και συλλογική καλλιεργεία. Διοίκηση των γεωργικών επιχειρήσεων από τα συνδικάτα. Κατάργηση όλων των αγροτικών φόρων και υποθηκών, που επιβαρύνουν τους μικρογεωργούς, έφ'όσον καλλιεργούν οι ίδιοι τη γη και δεν εκμεταλλεύονται εργάτες.
4. Κατάργηση όλων των μισθωμάτων που πληρώνουν οι μικρομισθωτές σε είδος στους ιδιοκτήτες ή στους μεσάζοντες.

Το πρόγραμμα συμπληρώθηκε με προτάσεις για την κοινή εργασία και οικονομία στις αγροτικές περιοχές. Οι Ισπανοί γεωργοί ήταν, όπως και οι εργάτες της βιομηχανίας, οργανωμένοι σε συνδικάτα και σωματεία. Αυτά τα σωματεία μετατράπηκαν μετά την 19η Ιουλίου 1936 σε κοινότητες παραγωγής και διανομής. Οι γαιοκτήμονες που ήταν με το μέρος του Φράνκο - και σ' αυτούς ανήκαν όλοι σχεδόν οι μεγαλοκτηματίες - απαλλοτριώθηκαν. Οι μικρογεωργοί ήταν στη μεγάλη πλειοψηφία τους με το μέρος της Δημοκρατίας. Μετά την 19η Ιουλίου προσχώρησαν έθελοντικά στα σωματεία και συνήθως και στις νέες κολλεκτίβες. Δεν άσκήθηκε δία για την είσοδο στις κολλεκτίβες.

Μετά τη νίκη των γεωργών η γη καλλιεργόταν σε όλα

τά μέρη της Δημοκρατίας συλλογικά. Το σωματείο έδινε τα προϊόντα στις υπηρεσίες διανομής στις πόλεις. Τα μέλη της κολλεκτίβας έπαιρναν μια εβδομαδιαία προκαταβολή σε χρήμα και τρόφιμα από την κοινή αποθήκη. Στο τέλος του χρόνου τα πλεονάσματα μοιράζονταν εξίσου σε όλους. Όρισμένα ποσά φυλάγονταν για την αγορά μηχανών και άλλων αντικειμένων. Το σύστημα του μισθού καταργήθηκε. Στη θέση του μπήκε ένα νέο σύστημα: Η διανομή του προϊόντος της κοινής εργασίας. Στις κολλεκτίβες επικρατούσε η αρχή: Ένας για όλους και όλοι για έναν.²

Η ανάληψη των μεγάλων βιομηχανικών επιχειρήσεων έγινε από τους εργάτες με εκπληκτική ευκολία χωρίς να παρατηρηθούν ανωμαλίες στην παραγωγή. Αποδείχτηκε ολοφάνερα ότι για την καλή λειτουργία μιας σύγχρονης επιχείρησης δεν είναι απαραίτητοι οι μέτοχοι, οι καλοπληρωμένοι διευθυντές, έλεγκτες κλπ. Οι εργάτες και οι υπάλληλοι είναι σε θέση να αναλάβουν αυτόνομα τη διεύθυνση του πολύπλοκου μηχανισμού της σύγχρονης βιομηχανίας. Τα παραδείγματα είναι άπειρα.

Το πρώτο μέτρο κατά την ανάληψη των τροχιοδρόμων της Μπαρσελώνας ήταν η κατάργηση των διευθυντών και των χαφιέδων. Οι μισθοί των διευθυντών ήταν πολύ μεγάλοι και έντελως μη παραγωγικοί. Ένώ ένας εργάτης έπαιρνε 250 μέχρι 300 πεσέτες το μήνα, ο γενικός διευθυντής έπαιρνε 5.000 και οι άλλοι τρεις διευθυντές 4.441, 2.384 και 2.000 πεσέτες. Με την κατάργηση αυτών των φη-

2. Το 1937, την εποχή της συλλογής των πορτοκαλιών, ταξίδεψα με τον FENNER BROCKWAT, δοχηγό του ανεξάρτητου εργατικού κόμματος της Αγγλίας στην περιοχή της Βαλέντίας. Ο FENNER θέλησε να αγοράσει μερικά πορτοκάλια. «Δεν πουλάμε», του εξήγησαν οι αγρότες. «Δεν υπάρχει δυνατότητα να πάρουμε μερικά πορτοκάλια εδώ στη περιοχή των πορτοκαλιών;» «Όσα θέλετε, αλλά όχι με πληροσμή» ήταν η απάντηση. Μας γέμισαν ένα σακί με πορτοκάλια και μας τα δώσαν. Η προσκάθειά μας να τα πληρώσουμε παρέμεινε άκαρη. «Όταν έλθουμε στη Μπαρσελώνας, είναι οι αγρότες, «θα μπορέσετε να μας δώσετε κάτι από το πλεόνασμα των προϊόντων σας». Αυτοί οι αγρότες είχαν εφαρμόσει τον φιλελεύθερο κομμουνισμό.

λών μισθών έγινε δυνατή η αύξηση των μισθών των εργατών.

Τò δεύτερο μέτρο ήταν η καθιέρωση της εβδομάδας των 40 ωρών εργασίας. Αρχικά ήθελαν να δώσουν 36 ώρες, αλλά εξαιτίας του πολέμου ενάντια στους φασίστες συμφώνησαν για 40 ώρες.

Τò τρίτο μέτρο ήταν διοικητικό. Μέχρι τότε οι τροχιόδρομοι, τα λεωφορεία και ο υπόγειος σιδηρόδρομος ήταν ξεχωριστές επιχειρήσεις. Τò συνδικάτο αποφάσισε να ενώσει όλες αυτές τις επιχειρήσεις σε μία. Αυτή η συγκέντρωση είχε σε συνέπεια ούσιαστική βελτίωση της συγκοινωνίας, που τò κοινό τή δέχτηκε με ικανοποίηση.

Τò σημαντικότερο μέτρο όμως ήταν η μείωση της τιμής του εισιτηρίου από 15 σε 10 σεντίμια. Σε μαθητές, ανάπηρους πολέμου και άνικανους προς εργασία δόθηκαν εισιτήρια ελεύθερας κυκλοφορίας. Ταυτόχρονα οι μισθοί των κατώτερων βαθμίδων αυξήθηκαν κατά 40 μέχρι 100σ)ο και των ανώτερων κατά 10 μέχρι 20σ)ο.

Στά συνεργεία επισκευής δούλευαν πολλές θάρδιες για να επισκευάζουν τα χαλασμένα οχήματα. Μέσα σε λίγο χρόνο οι συγκοινωνίες λειτουργούσαν καλύτερα από πριν, η ζωή των εργατών είχε βελτιωθεί και τα εισιτήρια ήταν φτηνότερα. "Όλοι οι τροχιόδρομοι και τα λεωφορεία έφεραν τα μαύρα γράμματα C.N.T. σε κόκκινο φόντο. Οι μόνοι ζημιωμένοι ήταν οι μέτοχοι και οι αποδέκτες των μεγάλων μισθών. "Αλλά ο λαός δεν ενδιαφερόταν γι' αυτούς. Τò συνδικάτο των εργατών των μεταφορών και συγκοινωνιών μετατράπηκε σε κολλεκτιβοποιημένη εταιρεία συγκοινωνιών. Η έκθεση της επιτροπής κατάσχεσης περιέχει ένα σημείο που είναι τυπικό για τις ενέργειες των εργατών μετά τις 19 Ιουλίου.

«Τò πρωί της 24ης Ιουλίου, όταν ο λαός της Μπαρτσελόνας θρικόταν άκόμη με τὰ δπλα στο χέρι, για να υπερασπίσει τὰ ιδανικά της ελευθερίας, μερικοί σύντροφοι της C.N.T. εγκατέλειψαν τὰ οδοφράγματά τους και αντικαταστάθηκαν από άλλους. Με ένα θωρακισμένο όχημα πήγαν

στά γραφεία της εταιρείας τροχιοδρόμων, όπου έκαναν τήν κατάσχεση σύμφωνα με μιὰ απόφαση του συνδικάτου των εργατών των μεταφορών. Τὰ γραφεία τὰ φρουρούσαν πολλοί πολιτοφύλακες. Μετά από σύντομες διαπραγματεύσεις ή φρουρά άπεχώρησε. Η C.N.T. ανέλαβε τις συγκοινωνίες της Μπαρτσελόνας. Χρήματα δεν δρέθηκαν ούτε στα ταμεία ούτε στους τραπεζιτικούς λογαριασμούς. Οι εργάτες ήταν υποχρεωμένοι να αρχίσουν από τήν αρχή χωρίς αρχικό κεφάλαιο.»

Στό τηλεφωνικό κέντρο περισσότερες από τις μισές γραμμές είχαν καταστραφεί από χειροβομβίδες κατά τήν διάρκεια των μαχών. Η αποκατάσταση των γραμμών και οι επισκευές του κέντρου ήταν καθόρθωμα των εργατών. Χωρίς να έχουν πάρει από πουθενά έντολή οι εργάτες ρίχτηκαν στη δουλειά. Σε τρεις ημέρες αποκαταστάθηκαν οι τηλεπικοινωνίες. Με πολυάριθμες νέες γραμμές συνδέθηκαν γραφεία των συνδικάτων, περιφερειακές επιτροπές και γραφεία της πολιτοφυλακής. Μετά τήν εκτέλεση αυτών των απαραίτητων εργασιών, ή συνέλευση ολόκληρου του προσωπικού αποφάσισε τήν κολλεκτιβοποίηση. Η διεύθυνση ανατέθηκε σε μιὰ επιτροπή ειδικών που εκλέχτηκε από τή συνέλευση. "Επειδή μερικοί υπάλληλοι ήταν μέλη της σοσιαλιστικής U.G.T.* (ή πλειοψηφία άνηκε στην C.N.T.) ή κολλεκτιβοποίηση έγινε με τò όνομα C.N.T. - U.G.T.

Οι συνδρομητές δήλωναν πως οι τηλεπικοινωνίες λειτουργούσαν καλύτερα από πριν. "Όπως και στην εταιρεία τροχιοδρόμων καταργήθηκαν και εδώ οι μεγάλοι μισθοί και αυξήθηκαν σημαντικά οι χαμηλοί.

Οι σιδηρόδρομοι θρικόταν στην Ίσπανία στα χέρια ιδιωτών. Κατά τή διάρκεια της στρατιωτικής εξέγερσης οι συγκοινωνίες διακόπηκαν εξαιτίας της γενικής άπεργίας. Στή Μπαρτσελόνα έγιναν οδομαχίες κοντά στον κεντρικό σταθμό, Estasion de Francia. Τήν τρίτη μέρα του αγώνα οι άναρχοσυνδικαλιστές, δέβαιοι για τή νίκη, ίδρυ-

* UNION GENERAL DE TRABAJADORES (Γενική Ένωσση Εργατών).

σαν μιὰ επαναστατική επιτροπή σιδηροδρομικών. Αυτή ή επιτροπή έκανε την κατάληψη και την κατάσχεση των σταθμών, των σιδηροδρομικών γραμμών και των κεντρικών γραφείων. Όλοι οι σημαντικοί σιδηροδρομικοί κόμβοι φρουρούνταν από ειδική φρουρά. Οι διευθυντές είχαν καταφύγει στο εξωτερικό. Οι εργάτες διόρισαν νέο διοικητικό συμβούλιο. "Αν και οι συνδικαλιστές είχαν την πλειοψηφία, πρόσφεραν στο σοσιαλδημοκρατικό συνδικάτο Ισοτιμία στο νέο διοικητικό συμβούλιο. Κάθε όργανωση έστειλε τρία μέλη στο συμβούλιο.

Μέσα σε λίγες μέρες κοινωνικοποιήθηκαν όλοι οι σιδηρόδρομοι της Καταλωνίας. Τεχνικές βελτιώσεις δεν ήταν δυνατό να γίνουν, γιατί δεν υπήρχαν υλικά. Η συγκοινωνία επανакλήφθηκε κάτω από τη νέα συνδικαλιστική διεύθυνση άμέσως μετά την κατάπαυση του αγώνα. Λειτουργούσε βραδύως και πριν, άνωμαλίες δεν παρουσιάστηκαν. Οι τιμές των εισιτηρίων παρέμειναν οι ίδιες. Οι κατώτεροι μισθοί αυξήθηκαν σημαντικά και καταργήθηκαν έντελώς οι μισθοί των διευθυντών καθώς και οι άλλοι φηλοί μισθοί. Είναι αυτόνοτο πώς ή κολλεκτιβοποίηση σήμανε το τέλος των ιδιωτικών σιδηροδρομικών εταιρειών. Οι μετοχές ακυρώθηκαν, αποζημιώσεις δεν πληρώθηκαν.

Μια βελτίωση προήλθε από το γεγονός ότι οι διάφορες μικρές ιδιωτικές επιχειρήσεις συνενώθηκαν σε μιὰ μοναδική κολλεκτιβοποιημένη σιδηροδρομική εταιρεία για ολόκληρη την Καταλωνία.

Στο σιδηροδρομικό συνεργείο επισκευής της Μπαρτσελώνας άρχισε ή κατασκευή θωρακισμένων όχημάτων και δαγονιών του Έρυθρου Σταυρού. Μια βδομάδα μετά την επανάληψη της εργασίας όγνηκαν από το συνεργείο τα πρώτα νασσοκομειακά όχηματα. Ο εξοπλισμός τους ήταν τόσο τέλειος, ώστε το Ιατρικό Συμβούλιο της Καταλωνίας παρακάλεσε την κυβέρνηση να εύχαριστήσει τους εργάτες για το επίτευγμά τους. Η πρωτοβουλία γι' αυτές τις εργασίες προήλθε από τους συνδικαλιστές εργάτες. Την έντολή δεν την είχαν δώσει καλοπληρωμένοι λειτουργοί. Έπιστασία ά-

πέξω δεν υπήρχε. Οι εργάτες εξέλεγαν τους τεχνικούς και όργανωτικούς διευθυντές τους. Δεν χρειαζόταν τίποτε άλλο. Όλα προέρχονταν από την καλή θέληση για συνεργασία και την πρωτοβουλία στη διαδικασία της παραγωγής.

Στο λιμάνι της Μπαρτσελώνας μπήκε νέα τάξη. Η κατάργηση των παρασιτικών πρακτόρων χαιρετίστηκε σαν κοινωνική έξυγίανση. Οι πράκτορες, σαν μεσίτες ανάμεσα στους καπετάνιους και στους λιμενεργάτες, είχαν καθημερινά χιλιάδες πεσέτες έσοδα από το φόρτωμα και το ξεφόρτωμα των πλοίων χωρίς να προσφέρουν μιὰ κοινωνικά χρήσιμη εργασία. Βίαιες άπεργίες ήταν συχνά ή αναπόφευκτη συνέπεια αυτού του συστήματος.

Δεν βλέπουμε το λόγο, είπαν τα συνδικάτα, γιατί να μη κάνουμε έμεις τις συμφωνίες με τους καπετάνιους ή τους πλοιοκτήτες. Και έτσι ίδρυσαν μιὰ κολλεκτιβία λιμενεργατών. Οι συμφωνίες με τις ξένες ναυτιλιακές εταιρείες δεν άκυρώθηκαν. Το συνδικάτο όμως έλεγχε σε αυτές τις περιπτώσεις όλα τα έσοδα και τα έξοδα των Ισπανικών πρακτορείων.

Τα αποτελέσματα αυτής της μεταρρύθμισης ήταν μιὰ σημαντική αύξηση των εσόδων για τους λιμενεργάτες. Έκτός άπ' αυτό ίδρύθηκε - ενώ πριν δεν υπήρχε - ένα ταμείο άτυχημάτων και άνεργίας. Για κάθε τόνο φορτίο καταβάλλονταν 0,75 πεσέτες για το ταμείο άτυχημάτων και 0,50 πεσέτες για το ταμείο άνεργίας. Το λιμάνι της Μπαρτσελώνας κοινωνικοποιήθηκε.

Την τρίτη μέρα του αγώνα ενάντια στη στρατιωτική έξέγερση τα συνδικάτα της βιομηχανίας τροφίμων ίδρυσαν στη Μπαρτσελώνα μαζί με το προσωπικό των ξενοδοχείων και έστιατορίων δημόσια έστιατόρια. Την πέμπτη μέρα του αγώνα συστήθηκε μιὰ επιτροπή άνεφοδιασμού. Η σύσταση ήταν δημοκρατική. Δικαίωμα συμμετοχής είχαν όλες οι οργανώσεις και όλα τα κόμματα. Ανάλογα με την άριθμητική ύπεροχή τους οι άναρχοσυνδικαλιστές είχαν στην επιτροπή τους περισσότερους εκπρόσωπους.

Οι ένεργειες έγιναν με σύστημα. Αρχικά τα συνδικάτα

έκαναν απογραφή όλων των τροφίμων' προτεραιότητα εφοδιασμού είχαν τα νοσοκομεία, τα γηροκομεία και η πολιτοφυλακή. Κατασχέσεις τροφίμων από μεμονωμένες ομάδες δεν επιτρέπονταν.

Ίδρύθηκε μία κεντρική υπηρεσία διανομής. Οι μεγάλες έταιρείες άγορας τροφίμων κολλεκτιβοποιήθηκαν. Η επιτροπή άνεφοδιασμού ένεργούσε όλες τις άγορές τροφίμων. Οι μικρέμποροι κάλυπταν τις ανάγκες τους μόνο από την κεντρική επιτροπή άνεφοδιασμού. Και αυτοί ήταν υποχρεωμένοι να δηλώνουν τα αποθέματά τους. Οι δηλώσεις τους έλέγχονταν από τα συνδικάτα. Ψευδείς δηλώσεις δεν μπορούσε να κάνει κανένας έμπορος, γιατί έλεγχόταν από τους ίδιους τους υπαλλήλους του. Η απόκρυψη τροφίμων ήταν αδύνατη. Ο συνδικαλιστικός έλεγχος αποδείχτηκε αποτελεσματικότερος από τον αστυνομικό έλεγχο.

Η δραστηριότητα της συνδικαλιστικής επιτροπής άνεφοδιασμού επεκτεινόταν σε όλοκληρη την Καταλωνία. Για τη λειτουργία της τεράστιας υπηρεσίας διανομής χρειάζονταν πεντακόσοι υπάλληλοι. Τριάντα επαγγελματικά σωματεία συνδέθηκαν με το συνδικάτο της βιομηχανίας τροφίμων. Οι μυλεράτες και οι άρτοποιοί αποτελούσαν τους σημαντικότερους τομείς. Ακολουθούσαν οι γαλακτοκόμοι και οι κρεατοπαραγωγοί. Οι μισθοί των εργατών και των υπαλλήλων καθορίζονταν από κοινού στις συνελεύσεις των μελών. Οι εργάτες έγιναν εργοδότες του έαυτού τους.

Δέν ήταν εύκολη δουλειά να εφοδιαστεί μία μεγαλόπολη με ψωμί, γάλα, κρέας κλπ. Οι εργάτες όμως έλυσαν και αυτό το πρόβλημα. Ο κάθε εργάτης αισθανόταν υπεύθυνος για το σύνολο. Έπειδή η Καταλωνία δε παρήγαγε άρκετά σιτηρά και κρέας και την Έστρεμαδούρα, τη σιταποθήκη της Ισπανίας, την κατείχαν οι φασίστες, άναγκάστηκαν να κάνουν εισαγωγή από το έξωτερικό. Γι' αυτό χρειαζόταν συνάλλαγμα. Στην αρχή άπευθύνθηκαν στην Έθνική Τράπεζα για συναλλαγματική κάλυψη. Άργότερα κατόρθωσαν να αποκτήσουν μεγάλο μέρος του απαιτούμενου συναλλάγματος με την εξαγωγή ύφασιμάτων και άλλων

βιομηχανικών προϊόντων. Η νέα συνδικαλιστική οικονομία απέκτησε σε λίγο διάστημα ίσχυρές βάσεις.

Κάτω από την πίεση του εργατικού πληθυσμού η καταλωνική κυβέρνηση εξέδωσε ένα διάταγμα με το οποίο μειώθηκαν τα ένοικια κατά 50%) ο. Αυτό το μέτρο μαζί με την αύξηση των μισθών και την μείωση των εισιτηρίων είχε σε συνέπεια την άμση βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του εργαζόμενου πληθυσμού. Μόνο η έλλειψη των προϊόντων εξαιτίας του συνεχιζόμενου εμφύλιου πολέμου οδήγησε στα επόμενα χρόνια πάλι σε αύξηση των τιμών. Στην αρχή της επανάστασης όμως η βελτίωση των συνθηκών ζωής της εργατιάς ήταν άναμφισβήτητη.

Πολυτελείς επαύλεις και παλάτια μετατράπηκαν σε νοσοκομεία, νηπιαγωγεία και σε άλλα κοινωφελή ιδρύματα. Οι κατοικίες σταμάτησαν πιά να αποτελούν πηγή πλουτισμού για τους ιδιοκτήτες.

Οι έταιρείες ύδάτων, φωταερίου και ηλεκτρισμού έβρισκονταν πριν από την επανάσταση σε ιδιωτικά χέρια σε όλες σχεδόν τις πόλεις. Η «Γενική Έταιρεία Ύδάτων Μπαρσελώνας» και η θυγατρική «Έταιρεία Ύδάτων Λομπρεκάτ» έλεγχαν τις έταιρείες ύδάτων και φωταερίου σε πολλές πόλεις της Ισπανίας. Ήταν μία κολοσσιαία επιχείρηση με μετοχικό κεφάλαιο 272 εκατομμύρια πεσέτες. Τα έτήσια κέρδη ήταν κατά μέσον όρο πάνω από 11 εκατομμύρια. Οι ιδιοκτήτες είχαν εγκαταλείψει ήδη τη χώρα πριν από την 19η Ιουλίου. Οι συνδικαλιστές άπεφάσισαν να κολλεκτιβοποιήσουν τις έταιρείες. Έργάτες και υπάλληλοι εξέλεξαν ένα διοικητικό συμβούλιο. Λίγο πριν από τη στρατιωτική εξέγερση οι εργάτες αυτών των επιχειρήσεων είχαν ζητήσει αύξηση των αποδοχών, η οποία είχε άπορριφθεί. Με άπόφαση του προσωπικού παραχωρήθηκε τώρα η αύξηση σύμφωνα με τις άπαιτήσεις που είχαν τεθεί από πριν. Ο κατώτερος μισθός ήταν 14 πεσέτες την ημέρα και καθιερώθηκαν 36 ώρες εργασίας την εβδομάδα. Έξαιτίας του πολέμου παρουσιάστηκε όμως έλλειψη εργατών και οι ώρες αύξήθηκαν άρχικά σε 40 και άργότερα σε 48. Οι άποδοχές

των γυναικών εξισώθηκαν με αυτές των ανδρών και ιδρύθηκε ένα ταμείο ασθενοείας και σύνταξης.

Η κολλεκτιβοποίηση ωφέλησε γενικά τον πληθυσμό της πόλης. Η τιμή του κυβικού μέτρου νερού από 0,80 μέχρι 1,50 πεσέτες μειώθηκε σε μια ενιαία τιμή 0,40 πεσέτες. Έγιναν προετοιμασίες για τον έφοδιασμό της γειτονικής πόλης Σανταμπέλ με νερό από τα υδραγωγεία της Μπαρσελόνας. Τα κέρδη που μοιράζονταν στους μετόχους καταργήθηκαν. Το μεγαλύτερο μέρος του πλεονάσματος στελνόταν τώρα στην αντιφασιστική στρατιωτική επιτροπή. Στους πρώτους μήνες μετά την 19η Ιουλίου αυτές οι έθελοντικές χορηγήσεις ξεπέρασαν τις 100.000 πεσέτες.

Οι ξένοι επισκέπτες εκδήλωναν συχνά το θαυμασμό τους για το γεγονός ότι η ανάληψη των επιχειρήσεων από τους εργάτες είχε γίνει χωρίς άνωμαλίες. Το μυστικό για τη λαμπρή επιτυχία της κολλεκτιβοποίησης έγκειται κυρίως στη συστηματική προετοιμασία των συνδικαλιστών για αυτή την κοινωνική επανάσταση.

«Στην επαναστατική περίοδο - αναφέρουν σε μια έκθεσή τους οι ένωσημένες κολλεκτίβες υδάτων, φωταερίου και ηλεκτρισμού - είχαμε σχηματίσει συνδικαλιστικές επιτροπές στις επιχειρήσεις. Αυτές οι επιτροπές εξοικειώνονταν με τις εργασίες κάθε τμήματος και προετοιμάζονταν για να αναλάβουν τη διεύθυνση. Παρακολουθούσαν την παραγωγή, την κατανάλωση νερού το καλοκαίρι και το χειμώνα, φρόντιζαν να βρίσκεται σε κάθε θέση ο κατάλληλος άνθρωπος, παράτρυναν τους εργάτες να προσέρχονται κανονικά στην εργασία τους, φρόντιζαν για την τήρηση των κανόνων ασφαλείας, να υπάρχουν σε όλα τα τμήματα φαρμακεία και να λειτουργούν για τους εργάτες λουτρά και αίθουσες φαγητού.»

Με αυτές και παρόμοιες προετοιμασίες οι εργάτες ήταν σε θέση να λύσουν άπρόσκοπτα δύσκολα προβλήματα. Ο έσωτερικός κανονισμός, που επεξεργάστηκε το προσωπικό, φανέρωνε το υπερανπτυγμένο αίσθημα ευθύνης που είχαν καλλιεργήσει οι συνδικαλιστικές οργανώσεις στους εργάτες. Οι σύμβουλοι, οι διευθυντές, το διοικητικό συμβού-

λιο και τελικά η ανώτατη επιχειρησιακή διεύθυνση εργάζονταν σύμφωνα με τους κανόνες που είχαν συζητηθεί και εγκριθεί σε γενικές συνελεύσεις. Όλοι οι υπεύθυνοι διευθυντές ελέγχονταν από ιδιαίτερες συνδικαλιστικές ελεγκτικές επιτροπές. Μόνο πρόσωπα που διέθεταν τις απαιτούμενες τεχνικές και οργανωτικές ικανότητες διορίζονταν στη διεύθυνση. Ήταν μεγάλη τιμή να τοποθετηθεί κάποιος από τη γενική συνέλευση σε μια ανώτερη διευθυντική θέση. Τα συνδικάτα ελεγχαν επίσης την ιδιωτική ζωή των διευθυντών και των άλλων προσώπων που τοποθετούνταν σε υπεύθυνες θέσεις. Μόνο σοβαρά, εθουσιόδητα και από κάθε άποψη άφρογα άτομα μπορούσαν να λογαριάζουν με την τιμή να τους ανατεθούν φηλά καθήκοντα. Οι υπεύθυνες θέσεις δεν απέφεραν υλικά όφελη. Το ανώτατο διοικητικό συμβούλιο είχε καθήκον να παρακολουθεί την εξέλιξη της τεχνικής στον τομέα του, να επεκτείνει τις εγκαταστάσεις και να κάνει προτάσεις για τον εκσυγχρονισμό τους, να κλείνει συμφωνίες, να μελετά τελωνειακά ζητήματα κλπ. Οι ανάγκες σε πρώτες ύλες και μηχανήματα έπρεπε να καλυφθούν 3-σο ήταν δυνατό από την εγχώρια προσφορά.

Η κολλεκτιβοποίηση επεκτάθηκε και στη βιοτεχνία. Οι βιοτέχνες και οι μικροεπιτηθευματίες σχημάτισαν με τους βοηθούς και τους μαθητευόμενούς τους επαγγελματικές ενώσεις σε συνεταιρική βάση. Από το παράδειγμα της κολλεκτιβοποίησης των κουρείων μπορούμε να σχηματίσουμε μια εικόνα με ποιό πνεύμα γινόταν η μετάβαση από τον ιδιωτικό καπιταλισμό στο σοσιαλισμό.

Οι κουρείς της Μπαρσελόνας, της Μαδρίτης και πολλών άλλων πόλεων αναδιοργάνωσαν με δική τους πρωτοβουλία το επάγγελμά τους. Στη Μαδρίτη μάλιστα η κολλεκτιβοποίηση είχε πραγματοποιηθεί πριν από την 19η Ιουλίου. Σκοπός της κολλεκτιβοποίησης ήταν η κατάρτιση των διαφορών ανάμεσα στους ιδιοκτήτες των καταστημάτων και τους υπαλλήλους. Τα κουρεία δεν είναι εξάλλου μεγαλοκαπιταλιστικές επιχειρήσεις. Σύμφωνα με την άποψη των Ισπανών συνδικαλιστών ο σοσιαλισμός και ο κολλεκτιβισμός

είναι πρόβλημα της αναδιοργάνωσης της εργασίας πάνω στη βάση του εθελοντισμού και της συνεργασίας. Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα να πάρει μέρος σε αυτή την κοινωνική αναδιαμόρφωση.

Στη Μπαρτσελώνα υπήρχαν πριν από την 19η 'Ιουλίου 1936 1.100 ανεξάρτητα κουρεία. Οι περισσότεροι από τους ιδιοκτήτες τους ήταν φτωχοί μεροκαματιάρηδες. Τα καταστήματα δεν ενέπνεαν πάντα εμπιστοσύνη σχετικά με τους όρους καθαριότητας και υγιεινής. Οι 5.000 υπάλληλοι των κουρείων της πόλης ανήκαν σε μιά από τις πιάς κακοπληρωμένες κατηγορίες εργατών. Κέρδιζαν 40 πεσέτες τη βδομάδα, ενώ οι εργάτες της βιομηχανίας έπαιρναν 60 μέχρι 80 πεσέτες τη βδομάδα. Όταν μετά την 19η 'Ιουλίου οι ώρες εργασίας καθορίστηκαν σε 40 τη βδομάδα και οι μισθοί αυξήθηκαν κατά 150)ο, τοῦτο σήμανε για τὰ περισσότερα κουρεία την οικονομική καταστροφή. Γι' αυτό ιδιοκτήτες και υπάλληλοι αποφάσισαν από μόνοι τους να κοινωνικοποιήσουν ολόκληρο τον κλάδο.

Πώς έγινε αυτό; Πολύ απλά. Όλοι προσχώρησαν στο συνδικάτο. Σε μιά συνέλευση αποφάσισαν να κλείσουν τὰ μη αποδοτικά καταστήματα. Για τούς πληττόμενους ιδιοκτήτες φρόντισε η' οργάνωση τὰ 1.100 καταστήματα μειώθηκαν σε 235. 'Απ' αυτό προήλθε μιά οικονομία 150.000 πεσέτες τὸ μήνα από ένοίκια, φῶς και άλλα έξοδα. Όλα τὰ μέλη του επαγγέλματος άπασχολήθηκαν στα υπόλοιπα 235 καταστήματα, τὰ οποία έκουγχρονίστηκαν και βελτιώθηκαν. Οι μισθοί αυξήθηκαν κατά 40ο)ο από τις οικονομίες που είχαν προέλθει. Οι πρώην ιδιοκτήτες δεν άποζημιώθηκαν για τις εγκαταστάσεις τους που μεταβιβάστηκαν στο συνδικάτο. 'Αντί γι' αυτό είχαν τώρα σίγουρο εισόδημα. Τὰ έξοδα μοιράζονταν εξίσου σε όλους. Ό καθένας είχε τὰ ίδια δικαιώματα και τὰ ίδια καθήκοντα. Στη θέση του ιδιοκτήτη και του υπάλληλου μπήκαν ισότιμα μέλη ενός επαγγέλματος. Ήταν σοσιαλισμός από κάτω.

Δέν είναι εύκολη δουλειά να στηθεί μιά παραγωγική κοινότητα σε κollectivική βάση, η' οποία άπασχολεί σε πολ-

λά εργοστάσια σε διάφορες πόλεις περίπου 250.000 εργάτες. Τὸ συνδικάτο της ύφαντουργικής βιομηχανίας της Μπαρτσελώνας τὸ πέτυχε όμως αυτό μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα. Ήταν ένα τεράστιο κοινωνικό πείραμα. Η' δικτατορία των επιχειρηματιῶν πήρε τέλος. Οι μισθοί, οι όροι εργασίας και η' παραγωγή καθορίζονταν από τούς εργάτες και τούς εκλεγμένους εκπροσώπους τους. Η' κollectivοποίηση της ύφαντουργικής βιομηχανίας της Καταλωνίας διαλύει μιά για πάντα τὸ μύθο ότι οι εργάτες είναι άνικανοί να διευθύνουν μεγάλες επιχειρήσεις.

Κατά την ίδρυση της κollectivιδας εκλέχτηκε ένα διοικητικό συμβούλιο από 19 άτομα. Μετά από τρεις μήνες τὸ διοικητικό συμβούλιο δημοσίευσε μιά έκθεση για τὴν πορεία των εργασιῶν και τὴν κατάσταση της κollectivιδας. Η' εργασία άρχισε με ελάχιστο ρευστό κεφάλαιο, επειδή οι ιδιοκτήτες είχαν πριν από τὴν στρατιωτική εξέγερση άποσύρει τούς τραπεζιτικούς τους λογαριασμούς και είχαν καταφύγει στο έξωτερικό. Η' επιχείρηση «Espana Industrial» είχε πριν από τὴν κollectivοποίηση στις άποθήκες της 48. 213 μπάλες ύφασμα. Μετά από τρεις μήνες τὰ άποθέματα είχαν αυξηθεί σε 50.321 μπάλες. Έξαιτίας της ύποτίμησης της πεσέτας είχαν αυξηθεί οι τιμές των πρώτων ύλων. Με τὴν κατάργηση των περιττῶν έξόδων όμως, όπως καταβολές μερισμάτων, πρίμ και μισθῶν των διευθυντῶν, έξοικονομῶνταν μγάλα ποσά. Με αυτά μπόρεσαν να καλυφθοῦν εν μέρει οι άνωτερες τιμές των πρώτων ύλων.

Τὸ διοικητικό συμβούλιο άγόρασε στο έξωτερικό δύο νέες μηχανές για τὴν παραγωγή τεχνητοῦ μεταξιοῦ. Τὸ άπαιτούμενο συνάλλαγμα καλύφθηκε με τὸ ποσὸ από τὴν πώληση ύφασμάτων στο έξωτερικό. Σε κάθε εργοστάσιο εκλέχθηκε ένα διοικητικό συμβούλιο, τὸ οποίο, ανάλογα με τὸ μέγεθος της επιχείρησης, τὸ αποτελοῦσαν τρεις μέχρι έννέα από τούς ικανότερους συντρόφους. Οι εργασίες του συμβουλίου ήταν: έσωτερική οργάνωση, στατιστική, οικονομικά θέματα, άλληλογραφία και εκπροσώπηση πρὸς τὰ έξω. Ήδιαίτερα σημαντική ήταν η' σύσταση μιάς επιτροπής από

τά πιά Ικανά μέλη σέ τεχνικά και οργανωτικά ζητήματα. Αυτή ή επιτροπή από μηχανικούς, τεχνικούς, εργάτες και οικονομολόγους επεξεργαζόταν όλες τις προτάσεις για τή βελτίωση τής ύφαντουργικής βιομηχανίας και έκανε και ή ίδια προτάσεις για τή βελτίωση τής παραγωγής, του καταμερισμού τής εργασίας, των εγκαταστάσεων υγιεινής κλπ. Μετά από λίγους μήνες ή κολλεκτιβοποιημένη ύφαντουργική βιομηχανία τής Καταλωνίας όρισκόταν σέ καλύτερη κατάσταση από πριν. Τουτό ήταν μιá περίτρανη απόδειξη για τó ότι ó σοσιαλισμός από κάτω δέν σκοτώνει τήν πρωτοβουλία. Η άπληστία για πλουτισμό δέν είναι ή μόνη κινητήρια δύναμη των ενεργειών του ανθρώπου.

Η οικονομική κατάσταση των ύφαντουργών βελτιώθηκε ουσιαστικά μέ τήν κολλεκτιβοποίηση. Τó ώράριο, που για μερικές κατηγορίες εργατών, π.χ. τους βαφείς, ήταν 60 ώρες τή βδομάδα, μειώθηκε για όλες τις κατηγορίες σέ 40 ώρες. Οι μισθοί καταμετρήθηκαν δικαιότερα. Η εργασία μέ τó κομμάτι (Akkoord) καταργήθηκε. Οι μηχανικοί και οι τεχνικοί που πριν κέρδιζαν 250 μέχρι 350 πεσέτες τή βδομάδα, έπαιρναν τώρα 200 μέχρι 250. Οι μισθοί καθορίζονταν από τó προσωπικό σέ συναλεύσεις. Αιτίες για άπεργίες, ανταπεργίες κλπ. δέν υπήρχαν πιά.

Από τήν κολλεκτιβοποιημένη ύφαντουργική βιομηχανία προερχόταν ένα μεγάλο μέρος των αγωνιστών ενάντια στό φασισμό. Μόνο τó συνδικάτο των εργατών τής ύφαντουργίας τής Μπαρτσελώνας είχε προσφέρει 20.000 άνδρες στήν έθνοφυρά. Όποιος δέν πήγαινε στό μέτωπο έδινε 10-150)ο των εβδομαδιαίων αποδοχών του για τή χρηματοδότηση του αντιφασιστικού αγώνα. Στους πρώτους τρεις μήνες συγκεντρώθηκαν από τήν κολλεκτιβοποιημένη ύφαντουργική βιομηχανία και δόθηκαν στήν αντιφασιστική στρατιωτική επιτροπή 2,5 εκατομμύρια πεσέτες. Ήταν ένα έξαιρετο παράδειγμα έθελοντικής βοήθειας.

Ένα από τά μεγαλύτερα συλλογικά επιτεύγματα των Καταλωνών εργατών ήταν ή ίδρυση μιáς άνύπαρκτης μέχρι τότε πολεμικής βιομηχανίας. Δημιουργήθηκε από τó

μηδέν και έφτασε νά άπασχολεί στό τέλος του πολέμου 80.000 εργάτες. Ήταν άποκλειστικά έργο των εργατών.

Η μεταλλοβιομηχανία ήταν ελάχιστα άναπτυγμένη στήν Καταλωνία κατά τήν έκρηξη του εμφύλιου πολέμου. Η μεγαλύτερη εγκατάσταση ήταν τó εργοστάσιο αυτοκινήτων Hispano - Suiza που άπασχολούσε 1.100 εργάτες. Ήδη τις πρώτες μέρες μετά τήν 19η Ίουλίου τó εργοστάσιο αυτό κατασκεύαζε θωρακισμένα όχήματα, χειροβομβίδες, κινητές βάσεις για πολυβόλα, νοσοκομειακά αυτοκίνητα κλπ. Τά πρώτα πολεμικά όχήματα έφεραν τά αρχικά C.N.T.-F.A.I.,* των δύο ήγγετικών οργανώσεων στόν αγώνα ενάντια στό φασισμό, στις όποιες άνηκαν οι μεταλλουργοί.

Στή διάρκεια του εμφύλιου πολέμου ιδρύθηκαν στή Μπαρτσελώνα και στήν υπόλοιπη Καταλωνία 400 μεταλλουργικά εργοστάσια. Ένα μεγάλο μέρος των όπλων κατασκευαζόταν σέ αυτά τά εργοστάσια. Ό άστος Καταλωνός πρωθυπουργός Ταραντέλλας δήλωσε τόν Οκτώβριο του 1937:

«Η πολεμική βιομηχανία τής Καταλωνίας επιτέλεσε στους 14 μήνες τής ύπαρξής της ένα έπος εργασίας και δημιουργικής δύναμης. Η Καταλωνία πρέπει νά ευγνωμονεί αιώνια εκείνους τους εργάτες, που μέ τεράστια προσπάθεια, ένθουσιασμό και αυτοθυσία εργάστηκαν για νά δοηθήσουν τους άδελφούς μας στό μέτωπο.»

Οι εργάτες των πυριτιδοποιείων ήταν κατά 80)ο συνδικαλιστές. Ένώ τά πολιτικά κόμματα συνέχιζαν τις μηχανογραφίες τους για τήν έξουσία, οι συνδικαλιστές πρόσφεραν έποικοδομητική εργασία. Αυτή ή εργασία άρχισε τόν Αύγουστο του 1936 κάτω από τή διεύθυνση του ενεργητικού τεχνικού Έουτζένιο Βαλέχο, ενός πεπειραμένου άναρχοσυνδικαλιστή. Οι ειδικοί παρατηρητές από τó έξωτερικό παρακολουθούσαν μέ έκπληξη τά επιτεύγματα των Καταλωνών μεταλλουργών, που κατασκεύαζαν μόνοι τους τις μηχανές για τήν παραγωγή των όπλων. Από τó έξωτερικό έφεραν

* FEDERATION ANARQUISTA IBERICA (Ίβηρική Όμοσπονδία Άναρχικών).

μόνο ένα μικρό μέρος ειδικών μηχανών. Σε ελάχιστο χρονικό διάστημα κατασκευάστηκαν 200 διαφορετικές υδραυλικές πρέσες μέχρι βάρους 250 τόνων, 215 τόννοι, 178 τόννοι για πιστόλια και εκατοντάδες φραιζες, δράπανοι κλπ. Ένα χρόνο μετά την έκρηξη του εμφύλιου πολέμου ή παραγωγή βλημάτων (μέχρι 115 χιλιοστόμετρα) είχε φτάσει: το ένα εκατομμύριο, των αεροπορικών βομβών 50.000 και των φυσίγγιων πολλά εκατομμύρια. Μόνο στο τελευταίο τρίμηνο του 1937 τα καταλανικά κολλεκτιβοποιημένα εργοστάσια κατασκεύασαν 15 εκατομμύρια κάλυκες, ένα εκατομμύριο κάψουλες για χειροβομβίδες και τεράστιες ποσότητες κάθε είδους πολεμικού υλικού.

Το έργο των Καταλανών μεταλλουργών ήταν τόσο έντυπωσιακό, ώστε η Ισπανική κυβέρνηση, με πρωθυπουργό τότε τον Νεγκρίν, αποφάσισε στις 11 Αυγούστου 1938 να προχωρήσει σε κατάσχεση των κολλεκτιβοποιημένων εργοστασίων. Αυτό το μέτρο αιτιολογήθηκε με την αναγκαιότητα της ύπαγωγης της πολεμικής βιομηχανίας στο υπουργείο άμυνας. Η πραγματική αιτία όμως ήταν η επιθυμία των κομμουνιστών συμβούλων από τη Ρωσία να τεθεί κάτω από κομμουνιστικό έλεγχο αυτή η τεράστια βιομηχανία. Το μόνο που ενδιέφερε τους συνδικαλιστές αυτή τη στιγμή ήταν να κερδίσουν τον πόλεμο ενάντια στο Φράνκο. Δεν ήθελαν να δημιουργηθούν φιλονικίες στο αντιφασιστικό μέτωπο και γι' αυτό κατάπιαν την κομμουνιστική πρόκληση. Μετά το νικηφόρο πέρας του πολέμου, σκέφτονταν, θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τη χούφτα των κομμουνιστών πρακτόρων.

Με τον κρατικό έλεγχο πάνω στα πολεμικά εργοστάσια μπήκε προσωρινό τέρμα στο δικαίωμα αυτοδιαχείρισης των Καταλανών μεταλλουργών. Το τεράστιο συλλογικό επίτευγμά τους παραμένει όμως παντοτινό όραση του Ισπανικού συνδικαλισμού.

Πριν από τον εμφύλιο πόλεμο η Ισπανία εισήγαγε κάθε χρόνο από το εξωτερικό οπτικά όργανα αξίας 40-50 εκατομμυρίων πεσέτων. Αίσχροκερδείς καιροσκόποι κέρδι-

ζαν τεράστια ποσά με το εμπόριο οπτικών οργάνων.

Η χαμηλή στάθμη ανάπτυξης της οπτικής βιομηχανίας στην Καταλωνία ήταν συνέπεια μιας εσφαλμένης και επιζήμιας εμπορικής πολιτικής. Οι εργάτες και οι τεχνικοί της οπτικής βιομηχανίας αισθάνονταν ικανοί να κατασκευάζουν οι ίδιοι μέσα στη χώρα τα περισσότερα οπτικά όργανα. Το σύστημα του ιδιωτικού καπιταλισμού όμως δεν τους πρόσφερε τη δυνατότητα. Οι εισαγωγείς είχαν καταφέρει να παρεμποδίσουν την ανάπτυξη της εγχώριας βιομηχανίας σε αυτόν τον τομέα. Μόνο η κολλεκτιβοποίηση άνοιξε στην εγχώρια βιομηχανία νέες δυνατότητες ανάπτυξης. Η ανοικοδόμηση της νέας βιομηχανίας ακολούθησε πορεία παρόμοια με την κολλεκτιβοποίηση σε όλους τους άλλους τομείς.

Μετά τη νίκη στα όδοφράγματα οι εργάτες τοποθέτησαν σε όλες τις επιχειρήσεις συνδικαλιστικές επιτροπές έλεγχου για να παρεμποδίζουν τους ιδιοκτήτες να αφαιρούν από τις επιχειρήσεις μηχανήματα και χρήματα. Οι ιδιοκτήτες που δέχονταν να συνεργαστούν κάτω από τις νέες συνθήκες, γίνονταν δεκτοί σαν ισότιμα μέλη στην κολλεκτίβα. Το συνδικάτο είχε μετατραπεί σε κολλεκτίβα παραγωγής. Με απόφαση της γενικής συνέλευσης εξισώθηκαν όλοι οι μισθοί. Ο μηνιαίος μισθός καθορίστηκε για τους εργαζόμενους και των δύο φύλων σε 400 πεσέτες. Καθιερώθηκε ο λεγόμενος οικογενειακός μισθός. Για κάθε άνικανο προς εργασία μέλος της οικογένειας δινόταν ένα μηνιαίο επίδομα από 50 πεσέτες.

Ο μεγάλος νεωτερικισμός ήταν η ίδρυση ενός εργοστασίου για οπτικά μηχανήματα και όργανα. Το κεφάλαιο γι' αυτό το νέο εργοστάσιο συγκεντρώθηκε με χρήματα που κατέβαλλαν εθελοντικά όλα τα μέλη. Μετά από λίγο καιρό άρχισαν να κατασκευάζονται κυάλια, τηλεμέτρα, γωνιόμετρα καθώς και όλα τα οπτικά εξαρτήματα που χρειάζονταν στο πυροβολικό. Κατασκευάζονταν επίσης ιδιαίτερα είδη γυαλιών για επιστημονικούς σκοπούς σε όλα τα χρώματα. Όλα τα οπτικά μηχανήματα από το μέτωπο επιδιορθώ-

νονταν στο τμήμα επισκευών του έργοστασίου. Ίδρύθηκε επίσης και ένα όπτικό ίδρυμα που διδασκαν ειδικοί από το έσωτερικό και το έξωτερικό.

Οι όπτικοί είχαν κάθε λόγο να είναι υπερήφανοι για το έργο τους. Αυτό που δεν είχε καταφέρει ο ιδιωτικός καπιταλισμός, το πέτυχε η συλλογική δημιουργική δύναμη των εργαζόμενων.

Στη δεκαετία του 1920 η μοναρχική κυβέρνηση κατήργησε τις επιδοτήσεις για την υπερατλαντική ναυσιπλοΐα. Από τότε η ναυτιλία της Ισπανίας έπεσε σε παρακμή.

Τον καιρό της στρατιωτικής εξέγερσης η εταιρεία διέθετε έξι μεγάλα υπερωκεάνια συνολικού έκτοπίσματος 100.000 τόνων. Οι ναυτικοί ήταν οργανωμένοι κυρίως στη συνδικαλιστική C.N.T. και το προσωπικό των γραφείων στη σοσιαλδημοκρατική U.G.T. Η U.G.T. δεν ήταν προετοιμασμένη για την κολλεκτιβοποίηση. Δεκατέσσερες ημέρες μετά την 19η Ιουλίου, αφού οι συνδικαλιστές είχαν ήδη κολλεκτιβοποιήσει τα πάντα, έκαναν οι υπάλληλοι με πρόβρυση των ναυτικών τα πρώτα βήματα για την κολλεκτιβοποίηση της εταιρείας. Και τα έξι πλοία βρίσκονταν στην κατοχή των ρεπουμπλικάνων, κανένα δεν ήταν σε φασιστικό λιμάνι.

Μετά την κολλεκτιβοποίηση απολύθηκαν οι παπάδες των πλοίων και μισθοδοτήθηκαν μέχρι την 18η Ιουλίου. Η νέα κολλεκτίβα δεν θεωρούσε απαραίτητη την ύπηρεσία των παπάδων πάνω στα πλοία. Με την κατάργηση των μεγάλων μισθών των διευθυντών εξοικονομούνταν πάνω από 250.000 πεσέτες το χρόνο. Αυτό έδωσε τη δυνατότητα να αυξηθούν οι αποδοχές των ναυτικών και του υπαλληλικού προσωπικού. Οι ναυτικοί καθόρισαν σε μια συνέλευση τους όρους εργασίας. Αποφάσισαν ομόφωνα να εργάζονται 48 ώρες τη δομάδα στη θάλασσα και 40 ώρες στο λιμάνι.

Επειδή ήταν εταιρεία που την επιδοτούσε άλλοτε το κράτος, το κράτος διατήρησε δικαιώματα επέμβασης. Η κυβέρνηση τοποθέτησε έναν γενικό διευθυντή που έπαιρνε μεγαλύτερο μισθό απ' ό,τι είχε αποφασίσει η συνέλευση των

ναυτικών. Ο νέος διευθυντής ήταν ένας σοσιαλδημοκράτης δουλευτής. Έδω φάνηκε καθαρά η διαφορά ανάμεσα στην κολλεκτιβοποίηση από κάτω και στην κρατικοποίηση από πάνω. Η κολλεκτιβοποίηση σήμαινε δικαιοσύνη στην οικονομική ζωή. Η κρατικοποίηση ήταν συνέχιση της ιεραρχίας και των κοινωνικών αδικιών.

Όλες οι μεγάλες κοινωνικές αλλαγές στην Ιστορία έχουν γίνει κυρίως με επαναστάσεις ή με άμεσες επεμβάσεις του λαού. Οι νόμοι επικυρώνουν μετά τετελεσμένα γεγονότα.

Έτσι έγινε και με την κολλεκτιβοποίηση. Οι συνδικαλιστές δεν ήταν αντίθετοι να επικυρωθεί η νέα κατάσταση με νόμο. Συνεργάστηκαν μάλιστα στην έπιεργασία του νόμου της κολλεκτιβοποίησης. Όταν στις 24 Οκτωβρίου 1936 δημοσιεύτηκε ο καταλανικός νόμος της κολλεκτιβοποίησης, η κολλεκτιβοποίηση είχε ήδη έπιδηθεί παντού. Ο νόμος δεν δημιούργησε νέες καταστάσεις. Περιείχε διατάξεις που δεν είχαν προβλέψει οι εργάτες και δεν τους ένθουσιαζαν, αλλά τις αποδέχτηκαν, επειδή είχαν την έξουσία στα χέρια τους και πίστευαν πως σε κάθε περίπτωση αυτοί ήταν που θα καθόριζαν τις λεπτομέρειες στην πράξη. Μια απ' αυτές τις διατάξεις ήταν η τοποθέτηση κυβερνητικών εκπροσώπων σε όλες τις μεγάλες έπιχειρήσεις. Στην αρχή αυτή η διάταξη δεν είχε πρακτική έφαρμογή. Ήταν όμως κατάλληλη να περικόψει την απόλυτη αυτοδιαχείριση των εργατών προς όφελος του κράτους. Οι συνδικαλιστές δεν έβλεπαν κίνδυνο σε αυτή τη διάταξη, γιατί οι κυβερνητικοί εκπρόσωποι εκλέγονταν από τις γραμμές των συνδικαλιστών. Οι άκραίοι άναρχικοί όμως δεν ήταν ένθουσιασμένοι με αυτή τη διάταξη. Φοβούνταν από τις έπιεμβάσεις του κράτους περικοπή των επαναστατικών έπιτευγμάτων των εργατών.

Σύμφωνα με το νόμο έπιχειρήσεις με λιγότερους από έκατό εργάτες μπορούσαν να μείνουν σε άτομική έδιοκτησία. Υπόκεινταν όμως στον έλεγχο των εργατών. Αυτός ο έλεγχος σήμαινε έξουδετέρωση της αυθαίρεσίας των έπιχειρηματιών και έισαγωγή πλήρους οικονομικής δημοκρα-

τίας σε όλους τους τομείς της οικονομικής ζωής.

Επιχειρήσεις με περισσότερους από 50 και λιγότερους από 100 εργάτες κολλεκτιβοποιούνταν αν συμφωνούσαν γι' αυτό τα δύο τρίτα του προσωπικού. Σάν εργάτες χαρακτηριζε ο νόμος το σύνολο των εργαζόμενων σε μια επιχείρηση.

Ο νόμος όριζε τη σύσταση ενός ανώτατου οικονομικού συμβουλίου. Όλα τα σημαντικά ζητήματα έπρεπε να υποβάλλονται στην κρίση του συμβουλίου. Επιχειρήσεις με ξένους ιδιοκτήτες μπορούσαν να κολλεκτιβοποιηθούν μόνο με τη συγκατάθεση των ιδιοκτητών.

Ο νόμος της κολλεκτιβοποίησης ήταν ένα πλαίσιο περιλάμβανε μόνο ένα μέρος της όλης διαδικασίας της οικονομικής αλλαγής. Σύμφωνα με το νόμο οι μικρές επιχειρήσεις μπορούσαν να μην κολλεκτιβοποιηθούν. Και όμως κολλεκτιβοποιήθηκαν χωρίς να υποχρεώνονται από το νόμο τα κουρεία, οι φούρνοι, τα ξενοδοχεία, οι κινηματογράφοι κλπ. Οι ιδιοκτήτες παραιτούνταν έθελοντικά από την ανεξαρτησία των επιχειρήσεών τους. Το πνεύμα του κολλεκτιβισμού είχε εξαπλωθεί παντού.

Ο τοποθετημένος από το νόμο έλεγκτης στις κολλεκτιβοποιημένες μεγαλύτερες επιχειρήσεις, άνηκε στην επιχείρηση. Έκλεγόταν μόνο με τη συγκατάθεση των εργατών. Η διεύθυνση της κολλεκτιβοποιημένης επιχείρησης δρισκόταν στα χέρια των εργατών. Το κράτος δεν άσκούσε καμιά επιρροή στην κολλεκτιβοποιημένη επιχείρηση. Κύριοι της παραγωγής και της διανομής ήταν οι εργάτες.

Ο νόμος δεν εφαρμόζόταν στις μεγάλες οικονομικές κοινότητες των κολλεκτιβοποιημένων επιχειρήσεων, όπως π.χ. στις κολλεκτίβες των κινηματογράφων και των κουρείων. Η νέα σοσιαλιστική οικονομική μεταρρύθμιση πήγαζε από την πρωτοβουλία των εργαζόμενων. Δεν ήταν νομικός θεσμός, αλλά μια νέα μορφή της οικονομικής ζωής, της πράξης και της σκέψης. Ήταν έργο του λαού και όχι του κράτους. Οι σοσιαλιστικές κολλεκτίβες αποτελούσαν την πρώτη δοκιμή για την εισαγωγή του φιλελεύθερου σοσιαλισμού. Και η Ισπανία ήταν η πρώτη χώρα που αποτολμού-

σε αυτή την επαναστατική δοκιμή.

Από την εποχή της Κομμούνας του Παρισιού η τοποθέτηση επαναστατικών κοινοτικών συμβουλίων ήταν ένας από τους σκοπούς του κοινωνικού εργατικού κινήματος. Και οι Ισπανοί αναρχοσυνδικαλιστές θεωρούσαν τη συμμετοχή στα κοινοτικά συμβούλια σαν κοινωνικό καθήκον.

Ο τρόπος με τον οποίο συστήθηκαν τα κοινοτικά συμβούλια στην Ισπανία μετά την 19η Ιουλίου ήταν αρκετά διαφορετικός από τις συνηθισμένες κοινοτικές εκλογές. Δεν έγιναν νέες εκλογές. Σε όλες τις πόλεις και στα χωριά, όπου οι ρεπουμπλικάνοι και οι εργάτες είχαν νικήσει τους φασίστες, τα αντιφασιστικά κόμματα και οι οργανώσεις συμφώνησαν για μια νέα σύσταση των κοινοτικών συμβουλίων. Όπου υπήρχε μόνο ένα κόμμα ή μόνο μια οργάνωση το νέο κοινοτικό συμβούλιο ήταν μονοκομματικό. Αυτό όμως σπάνια συνέβαινε. Συνήθως υπήρχαν περισσότερες ομάδες και σε καθενιά αναγνωριζόταν το δικαίωμα της εκπροσώπησης. Το δικαίωμα για έδρα και ψήφο αναγνωριζόταν και στις μειονότητες. Ακόμη και τα κόμματα που σε έναν όρισμένο τόπο δεν είχαν εκλογείς, εκπροσωπούνταν στο κοινοτικό συμβούλιο με ένα τουλάχιστον μέλος. Η πλειοψηφία μοιραζόταν έθελοντικά τη δύναμή της με τη μειοψηφία. Τουτό ήταν μια νέα εφαρμογή της δημοκρατικής αρχής, όπως είχαν απαιτήσει μέχρι τότε μόνο όρισμένοι Άγγλοι θεωρητικοί. Όλα τα κόμματα και οι οργανώσεις, με εξαίρεση τους φασίστες, που προσπαθούσαν να επιβάλλουν με τη βία δικτατορία, συμμετείχαν στην εξουσία.

Το καλύτερο παράδειγμα για τη λειτουργία του αντιφασιστικού κοινοτικού συμβουλίου το προσφέρει η Μπαρτσελώνα. Τα αντιφασιστικά κόμματα και οι οργανώσεις έκλεισαν μια συμφωνία κυρίων. Οι αναρχικοί και οι συνδικαλιστές είχαν την πλειοψηφία, αλλά παραιτήθηκαν από την άσκηση των δικαιωμάτων της πλειοψηφίας. Πήραν έννέα έδρες και παραχώρησαν στο πολύ μικρότερο καταλανικό άριστερό κόμμα επίσης έννέα έδρες. Στο «Έθνικο Σοσιαλιστικό Κόμ-

μα Καταλωνίας* (P.S.U.C*) - κομμουνιστές που είχαν δεσμούς με τη Μόσχα - παραχωρήθηκαν έξι έδρες, στο μαρξιστικό ενιαίο κόμμα (P.O.U.M.**), τρεις, στην Καταλανική Δράση Άλλες τρεις και τρεις πήρε ακόμη το κόμμα των μισθωτών της γης, που δεν δρούσε στη Μπαρτσελώννα, αφού τα μέλη του ζούσαν στο ύπαιθρο.

Είναι δύσκολο να διαπιστώσουμε κατά πόσο αυτή η σύνθεση αντιστοιχεί στην πραγματική δύναμη των κομμάτων. Η δύναμη των αναρχοσυνδικαλιστών ήταν οποιαδήποτε μεγαλύτερη. Και όμως παραιτήθηκαν από εκλογές. Η χώρα βρισκόταν σε κατάσταση ανάγκης, στην οποία την είχε ωθήσει το πραξικόπημα του Φράνκο. Αυτό που προείχε ήταν η συνεργασία όλων των αντιφασιστικών ομάδων. Ο καθένας γινόταν δεκτός στη συνεργασία. Το μέτρημα των ψήφων δεν ήταν τόσο σημαντικό όσο η συμβολή στον αγώνα ενάντια στον ξένο και στον ντόπιο φασισμό. Πριν από το 1936 έλεγαν στην Ισπανία πως μπορούν να κυβερνήσουν χωρίς τους συνδικαλιστές, αλλά όχι ενάντια σ' αυτούς. Μετά τα γεγονότα του Ιουλίου ήταν πια αδύνατο να κυβερνήσουν χωρίς αυτούς. Η συνδικαλιστική C.N.T. ήταν στην Καταλωνία ο ισχυρότερος παράγοντας δύναμης και παρέθετε και στην υπόλοιπη Ισπανία τουλάχιστον τους μισούς από τους αντιφασίστες αγωνιστές.

Στην αρχή το αντιφασιστικό μέτωπο ήταν αδιάσπαστο και ανάμεσα στα κόμματα επικρατούσε συμφωνία. Στη διάρκεια των επόμενων μηνών παρουσιάστηκαν όμως διαφωνίες. Αυτό οφειλόταν στη φύση των πραγμάτων. Πολλοί κρέμονταν από τα παλιά. Η νέα κατάσταση τους φαινόταν πολύ τολμηρή και πολύ επαναστατική και ήθελαν να μετριάσουν τη ριζοσπαστική πορεία που ακολουθούσε η πολιτική και η οικονομία μετά τις 19 Ιουλίου. Συγκεντρώνονταν στο καταλανικό άριστερό κόμμα και στο σοσιαλιστικό ενιαίο κόμμα Καταλωνίας. Οι τελευταίοι-οι κομμουνιστές-υποστήριζαν την ατομική ιδιοκτησία και την καπιταλιστική

οικονομία παρά τη σύνδεσή τους με την Κομμουνιστική Διεθνή. Πολιτικά ακολουθούσαν μια αδιάκριτη τακτική για επέκταση της εξουσίας τους, όπως τους συμβούλευαν οι Ρώσοι άπεσταλμένοι. Οι αναρχοσυνδικαλιστές ενδιαφέρονταν να διατηρήσουν τα επιτεύγματα της 19ης Ιουλίου, να υποστηρίξουν τις συλλεκτικοποιήσεις και να γενικεύσουν και εμπεδώσουν το νέο κοινωνικό καθεστώς.

Σε λίγο παρουσιάστηκαν αντιθέσεις στην πολιτική. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τη νέα κατάσταση των πραγμάτων προερχόταν από τις ανατρεπτικές κινήσεις των κομμουνιστών. Η Μόσχα δεν έστελνε μόνο αεροπλάνα και τάνκς, αλλά και πολιτικά συνθήματα και πράκτορες που επέμβαζαν στην πολιτική προς όφελος του κομμουνιστικού κόμματος. Οι αναρχοσυνδικαλιστές τους ήταν εμπόδιο. Οι κομμουνιστές ήθελαν να μειώσουν την επιρροή των συνδικαλιστών, για να μπορέσουν να επιβάλλουν τη δική τους πολιτική. Και τα μέλη του P.O.U.M. ήταν δηλωμένοι έχθροι των πρακτόρων της Μόσχας. Ο Τροτσκισμός σά μικρότερος αδελφός του σταλινισμού αισθάνθηκε ελδοκλήρο το βάρος του χεριού της Μόσχας. Μέσα στο κοινοτικό συμβούλιο δημιουργήθηκαν προστριβές ανάμεσα στις διάφορες κατευθύνσεις και στα κόμματα.

Οι αντιθέσεις εξήνθησαν την πρώτη εβδομάδα του Μαΐου του 1937. Το P.O.U.M. άπωθήθηκε από το κοινοτικό συμβούλιο της Μπαρτσελώννας. Τις θέσεις του τις πήραν οι ρωσόφιλοι «ενιαίοι σοσιαλιστές». Εκλογές δεν έγιναν. Το πνεύμα της Μόσχας διαπερνούσε την Ισπανική πολιτική. Η Μόσχα πουλούσε στην Ισπανική Δημοκρατία όπλα και απαιτούσε γι' αυτό πολιτικά ανταλλάγματα.

Τα οικονομικά της πόλης της Μπαρτσελώννας βρισκόνταν από την εποχή του Πρίμο ντε Ριβέρα σε κακή κατάσταση. Τα μεγάλα δημόσια έργα και τα τεράστια κτίρια εκθέσεων που είχε κάνει ο δικτάτορας, υπερβείβαιναν την οικονομική άντοχή όχι μόνο της πόλης, αλλά και της χώρας. Ο πόλεμος ενάντια στο φασισμό έθετε στη διοίκηση της πόλης μεγάλες οικονομικές απαιτήσεις. Στα ταμεία της Τράπεζας

* PARTIT SOCIALISTA UNIFICAT DE CATALUNTA

** PARTIDO OBRERO DE UNIFICATION MARXISTA

ζας της Ισπανίας του υποκαταστήματος της Μπαρτσελώνας βρίσκονταν 300 εκατομμύρια πεσέτες. Οι άναρχοσυνδικαλιστές δέν άγγιξαν αυτές τις ρεζέρβες κατά τη διάρκεια των μαχών του Ιουλίου. Ούτε και τó κάτω από έναν άναρχοσυνδικαλιστή πρόεδρο κοινοτικό συμβούλιο άγγιξε αυτά τά χρήματα. Η καταλανική κυβέρνηση του άστου προέδρου όμως είχε λιγότερους ήθικούς ένδοσιαμούς. Ο πρόεδρος Κόμπνυς κατέσχεσε τά χρήματα και τά χρησιμοποίησε για τούς σκοπούς του.

Πολλοί φοβούνταν πώς σε μιá κολλεκτιδική οικονομία ή διοίκηση της πόλης δύσκολα θά κατάφερνε νά πραγματοποιήσει έσοδα. Έγινε τó αντίθετο. Οι κολλεκτιδοποιημένες μεγάλες επιχειρήσεις κατέβαλλαν στην πόλη μεγαλύτερες εισφορές άπ' ό,τι πριν οι ιδιωτικές καπιταλιστικές επιχειρήσεις. Οι καπιταλιστές επιχειρηματίες θεωρούσαν τις εισφορές άναγκαίο κακό· οι διευθυνόμενες από τούς εργάτες κολλεκτιδοποιημένες επιχειρήσεις θεωρούσαν τιμή τους νά υποστηρίξουν οικονομικά τήν πόλη.

Μερικά παραδείγματα: Οι κολλεκτιδοποιημένες εταιρείες ύδάτων, φωταερίου και ήλεκτρισμού χάρισαν στην πόλη τά σημαντικά χρέη της. Η συλλογική διοίκησή τους άποφάσισε μάλιστα νά προσφέρει στην πόλη, όσο διαρκούσε ό έμφύλιος πόλεμος, δωρεάν νερό, φωταέριο και ήλεκτρικό ρεύμα. Η κολλεκτιδοποιημένη εταιρεία μεταφορών της Μπαρτσελώνας έθετε στην διάθεση της πόλης 10ο)ο από τά γενικά έσοδά της. Αυτό έδινε ένα έτήσιο ποσό 10 έκατομμυρίων πεσέτων. Για σύγκριση μπορούμε νά παραθέσουμε τó ποσό των 400.000 πεσέτων μόνο πού πλήρωνε κάθε χρόνο στην πόλη σά φόρο ή ιδιωτική εταιρεία μεταφορών πριν από τήν 19η Ιουλίου 1936. Ταυτόχρονα ή τιμή των εισιτηρίων μειώθηκε από 15 σε 10 σεντίμια.

Σε σύγκριση με τις τεράστιες εισφορές των συνδικαλιστικών κολλεκτιδοποιημένων επιχειρήσεων, οι εισφορές των σοσιαλιστικών-κομμουνιστικών και των άλλων επιχειρήσεων

της Καταλωνίας ήταν ασήμαντες³. Παρ' όλα αυτά στην Καταλονία και στη Μπαρτσελόνα δέν υπήρχε κοινοτικός σοσιαλισμός. Οι ύπηρεσίες κοινής όφελείας βρίσκονταν πριν από τήν 19η Ιουλίου στα χέρια ιδιωτικών επιχειρήσεων. Μετά τήν 19η Ιουλίου υπήρχε ή δυνατότητα νά περάσουν αυτές οι επιχειρήσεις στην κατοχή της κοινότητας. Σε αυτό απέδωσαν εν μέρει οι σοσιαλιστές σύμφωνα με παραδείγματα από τó έξωτερικό. Η ιδέα της κοινοτικοποίησης δέν επικράτησε όμως. Οι εργάτες έτειναν περισσότερο στην συνδικαλιστική λύση, και αυτή ήταν ή κολλεκτιδοποίηση. Τήν κοινοτικοποίηση τή θεωρούσαν καπιταλιστική λύση. Οι κοινοτικές επιχειρήσεις εργάζονται με τή μορφή άνωνόμων εταιρειών. Άκόμη κι όταν ή κοινότητα κατέχει τήν πλειοψηφία των μετοχών, πραγματοποιούνται κέρδη, μοιράζονται μερίσματα και ή διεύθυνση διορίζεται απέξω. Σε μιá κολλεκτιδική επιχείρηση δέν υπάρχουν κέρδη, δέν μοιράζονται μερίσματα και δέν καταβάλλονται μισθοί διευθυντών. Μιá φιλελεύθερη κολλεκτιδική επιχείρηση χωρίς κρατική έποπτεία είναι: άπαλλαγμένη από τόν παρασιτισμό και τά γραφειοκρατικά έμπόδια. Στους Ισπανούς εργάτες ό κολλεκτιδισμός φαινόταν σαν ή δικαιότερη και προοδευτικότερη οικονομική μορφή.

Παντού όπου είχε νικήσει ό λαός μετά τήν 19η Ιουλίου έγιναν ριζικές αλλαγές στις σχέσεις ιδιοκτησίας και στον τρόπο παραγωγής. Πραγματοποιήθηκε ή μακρόχρονη επιθυμία των εργατών της γής και των μικρογεωργών νά έξουσιασουν επιτέλους τή γή πού καλλιεργούσαν. Η γή άνηκε κάποτε στους προπάτορες των γεωργών, αλλά με τις πιο διαφορετικές προφάσεις τούς τήν είχαν άρπάξει οι πολεμιστές, οι εύγενείς και άργότερα ή μπουρζουαζία. Οι μονάρχες είχαν επικυρώσει στην πορεία της ιστορίας αυτή τήν άρπαγή της γής και εν μέρει είχαν συμμετάσχει σε αυτή. Γι' αυτό ό άγροτικός πληθυσμός έδωσε στην μοναρχία και στους εύγενείς τούς φυσικούς του έχθρους. Η ά-

3. Τά άλλα κόμματα μιμήθηκαν τούς συνδικαλιστές και ίδρυσαν κολλεκτίδες. Ο αριθμός τους ήταν όμως πολύ περιορισμένος.

γροτική επανάσταση εξαπλώθηκε γρήγορα σε όλοκληρη την Ισπανία.

Η απαίτηση για την απόκτηση γης ήταν από αιώνες η ίδια. Οι επιδιώξεις των αγροτών στράφηκαν όμως στη διάρκεια του περασμένου αιώνα κάτω από την επίδραση του κοινωνικού εργατικού κινήματος και των σοσιαλιστικών και αναρχικών θεωριών σε άλλους σκοπούς. Την εποχή της μεγάλης γαλλικής επανάστασης οι αγρότες κυρίεψαν τη γη, τη μοίρασαν μεταξύ τους και την καλλιεργούσαν για δικό τους όφελος. Από τότε δημιουργήθηκε στη Γαλλία μια ισχυρή τάξη μικρογεωργών. Ο μικροκτηματίας υπερασπίζεται τη γη του άνοποχώρητα. Είναι συντηρητικός. Η γη του είναι ο κόσμος του. Ο τρόπος παραγωγής είναι ατομικός. Η συνεταιρική συνεργασία συνάντησε αρχικά αντιδράσεις· ο ατομικός όμως τρόπος παραγωγής παρεμπόδιζε την τεχνική πρόοδο. Η σύγχρονη τεχνική διαδίδεται άργα στις αγροτικές περιοχές και ιδιαίτερα άργα στους μικρογεωργούς.

Με την έκρηξη της ρωσικής επανάστασης το 1917 οι Ρώσοι αγρότες ενέργησαν κατά τον ίδιο τρόπο με τους Γάλλους αγρότες πριν από 150 χρόνια: Απαλλοτρίωσαν τους ευγενείς μεγαλοκτηματίες και μοιράστηκαν τη γη. Κάτω από την επίδραση των μπολσεβίκων ιδρύθηκαν άργότερα τα κολχόζ και με κρατική απόφαση τα σοβχόζ. Οι ρωσικές αγροτικές κολλεκτίβες δεν ήταν όμως έργο των αγροτών. Ο αγροτικός πληθυσμός παροτρύνθηκε από το κομμουνιστικό κόμμα να δημιουργήσει τις κολλεκτίβες. Αυτές οι κολλεκτίβες υπόκεινται στον έλεγχο του κράτους. Μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις χρωστούν την ίδρυσή τους στην πρωτοβουλία των αγροτών. Αν οι μπολσεβίκοι έχαναν την εξουσία στη Ρωσία, θα διαλυόταν ίσως και το μεγαλύτερο μέρος των κολχόζ. Οι αγρότες θα επέστρεφαν στον ατομικό τρόπο παραγωγής.

Στην Ισπανία τα πράγματα είναι διαφορετικά. Έδώ ο αγροτικός κολλεκτιβισμός έχει παλιές ρίζες. Ο Χοακίν Κόστα έχει υπογραμμίσει στο βασικό έργο του «Ο αγροτικός

κολλεκτιβισμός» την παλιά ιστορία του Ισπανικού αγροτικού κολλεκτιβισμού. Ήδη από τον 9ο μ.Χ. αιώνα συναντούμε στους Ισπανούς αγρότες κολλεκτιβιστικές τάσεις. Όταν διώχτηκαν από τη χώρα οι Άραβες, άφησαν πίσω τους περιοχές που δεν άνηκαν σε κανέναν. Αυτή τη γη την πήραν οι αγρότες πριν προλάβουν να την ιδιοποιηθούν οι φεουδάρχες. Οι αγρότες αλληλοβοηθούσαν στην καλλιέργεια. Έτσι υπήρχαν ήδη στην Ισπανία συλλογικοί τρόποι εργασίας και παραγωγής. Σε αυτή την παλιά παράδοση στηρίχτηκε το σύγχρονο σοσιαλιστικό-συνδικαλιστικό κίνημα στην Ισπανία. Η αρχική μορφή του Ισπανικού σοσιαλισμού είναι ο αναρχισμός και ο συνδικαλισμός. Οι μαρξιστικές θεωρίες ήλθαν άργότερα στη χώρα σαν κάτι ξένο. Ο κολλεκτιβισμός και ο κοινοτισμός ήταν γνωστοί στην Ισπανία πολύ πριν από την εμφάνιση του σύγχρονου σοσιαλιστικού κινήματος.

Σε αυτές τις παραδόσεις στηρίχτηκαν οι αγρότες της Ισπανίας το 36. Παντού όπου είχαν νικήσει τους φασίστες, χαρακτήριζαν τη γη κοινή κτήση. Ο κολλεκτιβισμός εξαπλώθηκε άκομη και στην Καταλωνία, στην τυπική χώρα του μικρομισθωτού, του λεγόμενου Rabassaire. Μια συνέλευση των Καταλωνών αγροτών, που έγινε άμέσως μετά τη νίκη ενάντια στους φασίστες στην Καταλωνία, έκανε την παρακάτω έκκληση στους αγρότες:

«Η αγροτική μικροδιοικησία έχει τις ρίζες της στο πνεύμα της ανεξαρτησίας του λαού μας. Στην προσπάθειά του να απελευθερωθεί από τη σκλαβιά και την εκμετάλλευση που του επέβαλλαν οι μεγαλοκτηματίες και οι εκμισθωτές, ο αγροτικός πληθυσμός είχε μια μόνο επιθυμία, να λείι δική του τη γη που καλλιεργεί. Όταν ο αγρότης αποκτούσε επιτέλους το δικό του κομμάτι γης, εργαζόταν μέρα και νύχτα με όλη την οικογένειά του και δεν κατάφερε παρ' όλα αυτά να έχει αρκετά για να ζήσει. Κατάστρεψε την ύγεια του και φυτοζωούσε όπως τα ζώα του.»

«Η κοπιαστική εργασία του μικρογεωργού και η άφοβή του στο κομμάτι της γης του είχαν την αξία τους για

μιά καλύτερη υπόθεση. Αυτή ή καλύτερη υπόθεση είναι ή άγροτική κολλεκτίδα, που αποτελεί μία σύγχρονη και όρθολογική έργασιακή κοινότητα του άγροτικού πληθυσμού. Δυστυχώς πολλοί άγρότες αντίδρουν στην κολλεκτιβοποίηση. Η ιδιοκτησία είναι για τον μικρογεωργό ή ζωή του. Με τον κολλεκτιβισμό τή βλέπει να κινδυνεύει. Ο Καταλωνός μικρογεωργός είναι δύσπιστος απέναντι στην κολλεκτιβική κοινότητα έργασιας. Η δυσπιστία του είναι δικαιολογημένη, γιατί τον έχουν εξαπατήσει πολλές φορές.»

Η συνέλευση έλαβε υπόψη της όλες αυτές τις συνθήκες και την άτομιστική στάση των μικρογεωργών. Αποφάσισε να μην εξαναγκάζεται κανένας να μπαίνει στην κολλεκτιβοποίηση. Η συνέλευση υπογράμμισε ότι ή αναγκαστική κολλεκτιβοποίηση θα δημιουργούσε μόνο μίσση και θα δυσφημούσε το μεγάλο έργο της πρόδου και του φιλελεύθερου κολλεκτιβισμού. Όποιος εξαναγκάζεται να μπει σε κολλεκτίδα παρά τή θέλησή του, κάνει σαμποτάζ. Μόνο με το παράδειγμα που δίνουν κολλεκτίδες που λειτουργούν ήδη, είναι δυνατό να προσηλυτιστούν οι μικρογεωργοί στον κολλεκτιβισμό. Αν οι κολλεκτίδες με σύγχρονες μεθόδους έργασιας και με τή χρησιμοποίηση νέων γεωργικών μηχανών, λιπασμάτων κλπ. παρουσιάζουν με λιγότερη δαπάνη έργασιας καλύτερα αποτελέσματα από τους μικρογεωργούς, θα προσηλυτιστούν οι δύσπιστοι στον κολλεκτιβισμό.

Η γη που κατασχέθηκε καλλιεργήθηκε και διαχειρίστηκε από το συνδικάτο των άγροτων προς όφελος των μελών. Το συνδικάτο δοηθούσε τους μικρογεωργούς με διάθεση μηχανών, αγορά τής παραγωγής κλπ. Το συνδικάτο μεσολαβούσε για τή μετοίκηση άγροτων από μια κολλεκτίδα με λίγη γη σε άλλη με περισσότερη γη.

Για τήν εφαρμογή τής κολλεκτιβοποίησης προσέχτηκαν οι παρακάτω κατευθυντήριες γραμμές: "Αν σε ένα χωριό υπάρχει ή δυνατότητα να συμπεριλάβει ή κολλεκτιβοποίηση χωρίς εξαναγκασμό όλους τους κατοίκους, ή κολλεκτίδα μπορεί να εξαπλωθεί σε όλο το χωριό. Κανένας δεν πρέπει να μπει στην κολλεκτίδα παρά τή θέλησή του. Οι μι-

κρογεωργοί και οι μικρομισθωτές έχουν το δικαίωμα να συνεχίσουν να εργάζονται ανεξάρτητα, αν δεν θέλουν να μπουν στην κολλεκτίδα του χωριού.

Σύμφωνα με τις δημοσπονδιακές αρχές του συνδικαλισμού αποφεύχθηκε ή ενιαία αναγκαστική κολλεκτιβοποίηση. Σε κάθε χωριό οι κολλεκτίδες είχαν τήν έλευθερία να οργανώσουν τή συνεργασία τους με τον δικό τους τρόπο ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες.

Ένα παράδειγμα για τήν όργάνωση μιάς άγροτικής κολλεκτίδας αποτελούσε το χωριό Βάλλς στην Καταλωνία. Σε αυτό το χωριό ο διαμελισμός τής γης σε μικρές ιδιοκτησίες έφερνε έμπόδια στον εκσυγχρονισμό τής γεωργίας. Γι' αυτό πολλοί μικρογεωργοί αποφάσισαν να ιδρύσουν μία κοινότητα έργασιας ή κολλεκτίδα παραγωγής και κατανάλωσης.

Η είσοδος στην κολλεκτίδα ήταν έθελοντική. Ίσχυε για ένα χρόνο που άρχιζε τήν 1η Νοεμβρίου και τελείωνε τήν 31η Οκτωβρίου. Μετά το τέλος του χρόνου οι γεωργοί είχαν το δικαίωμα να παραμείνουν στην κολλεκτίδα ή να βγουν απ' αυτή, αν δεν είχαν μείνει εύχαριστημένοι.

Η κολλεκτίδα είχε σε σκοπό να καλλιεργεί κοινά τή γη των μελών. Η κολλεκτιβοποιημένη γη προερχόταν από τήν έθελοντικά προσφερόμενη γη που θρυσκόταν στα όρια τής κοινότητας, και από κατασχεμένη γη, που οι ιδιοκτήτες τής είχαν πάρει άμεσα μέρος στην εξέγερση ενάντια στο λαό και είχαν ακολουθήσει τους φασίστες.

Κάθε μέλος έπαιρνε μία απόδειξη για τα ζώα και τα εργαλεία που έφερνε στην κολλεκτίδα. Με τήν έξοδο από τήν κολλεκτίδα είχε το δικαίωμα να τα ξαναπάρει. Η έξοδος από τήν κολλεκτίδα γινόταν μόνο στο τέλος του γεωργικού έτους.

Οι άγροτικές έργασιας εκτελούνταν από ομάδες, ο αριθμός των οποίων καθοριζόταν από τή συνέλευση των μελών. Κάθε ομάδα είχε έναν συντονιστή που εκλεγόταν από τή συνέλευση. Όλοι οι συντονιστές μαζί αποτελούσαν μία επιτροπή έργασιας που όργάνωνε τήν έργασια. Τα μέλη εί-

χαν όμως το δικαίωμα να τροποποιούν τις αποφάσεις της επιτροπής εργασίας σε γενική συνέλευση.

Οι αποδοχές είχαν καθοριστεί σε τρεις κλάσεις ανάλογα με το μέγεθος της οικογένειας. Ένα άτομο ζευγάρι: Ήπαιρνε 32 πεσέτες τη εβδομάδα. Ένα ζευγάρι με ένα παιδί Ήπαιρνε 36 πεσέτες. Αν η οικογένεια είχε περισσότερα παιδιά Ήπαιρνε 39 πεσέτες. Σε περίπτωση αρρώστιας καταβαλλόταν ολόκληρο το ποσό. Οι πολύτεχνες οικογένειες Ήπαιρναν περισσότερα, ανάλογα με τις εκάστοτε αποφάσεις των συνελεύσεων. Κουσόξυλα μοιράζονταν στα μέλη δωρεάν. Αν ένα μέλος πέθαινε, η οικογένεια Ήπαιρνε ολόκληρο τον εβδομαδιαίο μισθό μέχρι το τέλος του γεωργικού έτους. Μετά ήταν ελεύθερη να παραμείνει στην κολλεκτίδα ή να αποχωρήσει. Τα μέλη ηλικίας από 14 ετών μέχρι 16 Ήπαιρναν τον μισό μισθό από 16 μέχρι 18 ετών δύο τρίτα και από 16 μέχρι 60 ολόκληρο το μισθό. Μέλη πάνω από 65 ετών Ήπαιρναν τον μισό μισθό και επίδομα γηραιών.

Η κολλεκτίδα εξέλεγε ένα διοικητικό συμβούλιο που κρατούσε βιβλία για τα έσοδα και τα έξοδα και λογοδοτούσε στη γενική συνέλευση. Μια ομάδα εργασίας ανέλαβε την τροφοδοσία της κολλεκτίδας με λαχανικά και έστησε στην αγορά του χωριού ένα περίπτερο και τα πουλούσε σε πολύ χαμηλές τιμές. Οι τιμές ήταν οι ίδιες για μέλη και μη μέλη. Τα ζωα εργασίας που Ήφερναν τα μέλη στην κολλεκτίδα τα ξανάπαιρναν όταν Ήξέρχονταν. Αν ένα ζώο φοφούσε, ο ιδιοκτήτης του Ήπαιρνε κατά την έξοδο του ένα ισάξιο ζώο η πληρωνόταν την αξία του σε χρήμα.

Η κολλεκτίδα Ήδρυνε για τα μέλη ένα ταμειτήριο. Τα χρήματα τοκίζονταν με 3ο/ο. Μέλη που ζούσαν έξω από την κολλεκτίδα σε μεροκαματιάρηδες, μπορούσαν να συνεχίζουν την εργασία τους, αλλά παρέδιδαν τα μεροκάματά τους στην κολλεκτίδα. Αν οι αγροτικές εργασίες είχαν αρχίσει, δεν γίνονταν δεκτά νέα μέλη μέχρι το τέλος του γεωργικού έτους. Έξαιρηση γινόταν μόνο για πολεμιστές που γύριζαν από το μέτωπο, με την προϋπόθεση ότι αναγνώρι-

ζαν το καταστατικό. Μέλη που παραμελούσαν τα καθήκοντά τους Ήποχρεώνονταν να λογοδοτήσουν στη συνέλευση των μελών. Κυρώσεις Ήπιβάλλονταν αν συμφωνούσαν τα δύο τρίτα του αριθμού των μελών. Η συνέλευση των μελών ήταν η ανώτατη αρχή της κολλεκτίδας. Είχε το δικαίωμα να τροποποιεί το καταστατικό και να παίρνει όλες τις αποφάσεις για την πρόοδο της κολλεκτίδας.

Η αγροτική κολλεκτίδα του Βάλς ήταν το παράδειγμα ενός συνεταιρισμού παραγωγής. Στηρίζονταν στην Ήθελοντική είσοδο των μελών. Μικρογεωργοί και μισθωτές, που δεν Ήθελαν να μπουδ στην κολλεκτίδα Ήπήρχαν στο χωριό όπως και πριν.

Στην κομμόπολη Σολάνα Ήφαρμόστηκε ένας άλλος τύπος κολλεκτιδοποίησης. Οι περισσότεροι από τους κατοίκους ήταν συνδικαλιστές. Ήπήρχε και μια μειονότητα σοσιαλιστών. Κάτω από την Ήπίδραση των γεγονότων οι κάτοικοι αποφάσισαν να κολλεκτιδοποιήσουν ολόκληρη την οικονομική ζωή και να Ήδρύνουν μια φιλελεύθερη-σοσιαλιστική κομμούνια. Η απόφαση πάρθηκε σε μια δημόσια συγκέντρωση. Σύμφωνα με την απόφαση η γεωργία, η κτηνοτροφία και το εμπόριο θα Ήγανώνονταν σε κολλεκτιδική βάση. Οι συνδικαλιστές και οι σοσιαλιστές συμφώνησαν να αναδιαμορφώσουν την οικονομία θήμα προς θήμα σύμφωνα με ένα από κοινού καθορισμένο πρόγραμμα. Θα καταργόταν η ιδιωτική οικονομία και θα Ήισαγόταν η σοσιαλιστική.

Η γη των φασιστών κατασχέθηκε. Σαν ανώτατο όριο ατομικής ιδιοκτησίας καθορίστηκαν 12 στρέμματα. Οικογένειες με περισσότερα ενήλικα παιδιά είχαν το δικαίωμα να κατέχουν 18 στρέμματα. Οι ιδιωτικές εκτάσεις Ήλέγχονταν όμως από το διοικητικό συμβούλιο της κολλεκτίδας σχετικά με την Ήξιοποίηση και την αποδοτικότητα τους.

Στην τοπική κολλεκτίδα Ήγιναν δεκτοί και οι Ήπιτηδευματίες. Η κολλεκτίδα Ήνέλαβε τις Ήγκαταστάσεις τους, τις πρώτες ύλες, τα Ήμπορεύματα κλπ. και πλήρωσε τα χρέη τους. Οι Ήπιτηδευματίες που δεν προσχώρησαν στην κολλεκτίδα Ήλέγχονταν από το διοικητικό συμβούλιο της κολλε-

κτίδας όπως οι ανεξάρτητοι αγρότες. Έπειδή οι μισθοί είχαν καταργηθεί, οι ανεξάρτητοι επιτηδευματίες δεν μπορούσαν να απασχολούν υπαλλήλους. Είχαν όμως το δικαίωμα να απασχολούν στα καταστήματά τους τα μέλη της οικογενείας τους.

Η κολλεκτίδα κατέβαλλε σε όλα τα μέλη έναν διαδοθμισμένο οικογενειακό μισθό. Ο μισθός δινόταν σε κουπόνια. Τα κουπόνια ήταν ένα είδος νόμισμα της πόλης, τα οποία οι κάτοικοι τα άλλαζαν, αν ήθελαν, με εθνικό νόμισμα. Το νόμισμα της κολλεκτίδας ήταν ισότιμο με το εθνικό. Η πλειοψηφία των κατοίκων ανήκε στην κολλεκτίδα ή έλεγχόταν απ' αυτή. Το παλιό σύστημα της καπιταλιστικής ιδιωτικής οικονομίας είχε σταματήσει να λειτουργεί.

Η Γκερόνα⁴ είναι μια τυπική μικρή πόλη με μεσαιωνικό χαρακτήρα, μια Ισπανική Ρότενμπουργκ δη ντέρ Τάουσιπερ. Σε κάθε δήμα σου πατάς σε Γχνη του παρελθόντος. Κομφά αρχοντικά σπίτια, παλιές γοθικές εκκλησίες, πολλά μοναστήρια με χοντρούς τοίχους, πίσω από τους οποίους έχει σταματήσει ο χρόνος. Ο καθεδρικός ναός της Γκερόνας είναι ένα διαμάντι καταπληκτικής γοθικής τέχνης. Η εκκλησία έρριχνε τη σκιά της σε όλη την πόλη. Οι έρωμένοι καθοδηγούσαν τον πληθυσμό, ο καθολικισμός έλεγχε τη συνείδησή του. Ο ισχυρός αρχιεπίσκοπος έστεκε στην κορυφή μιας υπεροπτικής τάξης γαιοκτημόνων και μεγαλοαστών. Οι μικροαστοί υπάκουαν δουλόπρεπα στους αξιωματούχους της εκκλησίας. Συνταξιοϋχοι υπάλληλοι και αποτραδηγμένοι έμποροι ζούσαν εδώ ειρηνικά τις τελευταίες μέρες της ζωής τους.

Στις 19 Ιουλίου ο κληρος ήταν σίγουρος για τη νίκη των στρατηγών. Η φρουρά θα άπλωνε το προστατευτικό της χέρι πάνω στους προνομιούχους. Στη Γκερόνα δεν θα

άλλαζε τίποτα, ότι κι αν γινόταν στις μεγάλες πόλεις.

Οι εργάτες όμως ανέφτανταν διαφορετικά. "Ήξεραν τι τους περίμενε αν οι στρατηγοί νικούσαν το λαό. Το κεφάλι τους δεν θα τό έσκυθαν έθελοντικά στο ζυγό. Έπρεπε να υπερασπιστούν την έλευθερία ακόμη και με θυσία της ζωής τους.

Οι φασίστες της πόλης περίμεναν γρήγορη νίκη των στρατηγών στη Μπαρτσελώνα. Έφτιαξαν ομάδες μάχης και θγήκαν από την πόλη για να προύπαντήσουν τα φασιστικά στρατεύματα, στη νίκη των οποίων δεν αμφέβαλλαν. Όταν έφτασε ή είδηση για την καταστολή της στρατιωτικής εξέγερσης στη Μπαρτσελώνα, οι φασίστες της Γκερόνας τα είχαν χαμένα. Η φρουρά δεν υπάκουε πιά στους αξιωματούχους. Στρατιώτες και εργάτες συναδελφώνονταν στους δρόμους. Οι μιλιταριστές κατέδασαν τα όπλα χωρίς άγωνα. Ο λαός είχε κερδίσει μια αναίμακτη νίκη.

Στην καθυστερημένη πόλη φύσηξε νέος άέρας. Η επανάσταση προχωρούσε.

Η Γκερόνα είχε 30.000 κατοίκους. Οι εργάτες ήταν οργανωμένοι στη συνδικαλιστική C.N.T. Η όργάνωση αυτή με τα 6.000 μέλη ανέλαβε την τύχη της πόλης. Είχε εκπληρωθεί τό τόσο συχνά άκουσμένο από τον άμειωνα ρητό: «Οι έσχατοι έσσονται πρώτοι». Τους εργάτες όμως δεν τους ένθουσίαζε να είναι πρώτοι στην άλλη ζωή. "Ήθελαν να δημιουργήσουν τη βασιλεία των ούρανων στη γή.

Ο Χριστός είχε κηρύξει την ισότητα όλων των ανθρώπων. Αυτό τό κήρυγμα έπρεπε τώρα να πραγματοποιηθεί. Το σωματείο των οικοδόμων αποφάσισε να καταργήσει τις μισθολογικές διαφορές ανάμεσα στους ειδικευμένους και τους άνειδίκετους εργάτες. Όλοι έπαιρναν πιά έναν έβδομαδιαίο μισθό από 70 πεσέτες. Οι επιχειρηματίες οικοδόμοι που άρέσκονταν πριν στο ρόλο του κυρίου δεν ήταν πιά άπαραίτητοι. Το σωματείο είχε μετατραπεί σε μια μεγάλη οικοδομική επείχρηση. Οι αρχιτέκτονες και οι αρχιμάστορες έγιναν ισότιμα και όχι προνομιούχα μέλη. Η κοινωνικοποίηση εξαπλώθηκε γρήγορα σε όλόκληρη την έπαρχία

4. Την παρακάτω περιγραφή τη μεταφέρω εδώ από τό ταξιδιωτικό βιβλίο μου «ENTRE CAMPESINOS» (Άνάμεσα στους αγρότες), που τό δημοσίευσα τό 1937 στη Μπαρτσελώνα σε Ισπανική γλώσσα.

της Γκερόνας. Ἡ ζωὴ τῶν ἐργατῶν βελτιώθηκε σημαντικά. Οἱ παλαιοί, ἀνίκανοι πρὸς ἐργασία οἰκοδόμοι πῆραν σύνταξη ἀπὸ τὸ σωματεῖο.

Ἡ βιοτεχνία ἀκολούθησε τὸ παράδειγμα τῶν οἰκοδόμων. Οἱ ἀλευρόμυλοι, οἱ μεταφορές, τὰ μεταλλουργεῖα κλπ. κολλεκτιδοποιήθηκαν ἢ κοινωνικοποιήθηκαν. Ἡ ἀσήμαντη μειονότητα τῶν σοσιαλιστῶν ἐργατῶν δὲν ἤθελε νὰ μείνει μὲ σταυρωμένα χέρια. Δὲν πῆραν ὑποδείξεις ἀπὸ τὰ κεντρικά τους γραφεῖα στὴ Μπαρσελώννα, ἀλλὰ πίστευαν πὼς ἐνεργοῦν σωστά, ἂν ἀκολουθοῦσαν στὴν κολλεκτιδοποίησιν τοὺς συνδικαλιστές. Οἱ κινηματογράφοι, τὰ ξενοδοχεῖα, τὰ ἐστιατόρια καὶ τὰ θέατρα μπῆκαν στὸ κίνημα τῆς κοινωνικοποίησης. Οἱ κοινωνικοποιημένες ἐπιχειρήσεις ἔδιναν 100) ο τῶν ἐσόδων στὴν πόλη. Οἱ ἐργαζόμενοι στοὺς κινηματογράφους καὶ στὰ ἐστιατόρια παραιτήθηκαν ἀπὸ αὐξήσῃ τοῦ μισθοῦ τους καὶ χρησιμοποίησαν ἕνα μέρος τῶν ἐσόδων γιὰ τὴν βελτίωση τῶν καταστημάτων τους.

Ὁ καθένας ἐνδιαφερόταν περισσότερο γιὰ τὸ καλὸ τοῦ συνόλου παρά γιὰ τὸ δικό του. Ὁ ἐργαζόμενος πληθυσμὸς διαπνεόταν ἀπὸ πνεῦμα κοινωνικῆς ἀνανέωσης, ἀπὸ πνεῦμα ἀφοσίωσης στὸ γενικὸ καλὸ. Ἡθοποιοί, σεργιτόροι, ὑπάλληλοι κινηματογράφων κλπ. πρόσφεραν κάθε μέρα τρεῖς ὥρες ἐργασία δωρεὰν στὰ ραφεῖα τῆς πόλης, ὅπου κατασκευάζονταν ρούχα γιὰ τοὺς στρατιῶτες τοῦ μετώπου.

Οἱ συνδικαλιστῆς δὲν εἶχαν διατελέσει ποτὲ στὸ παρελθὸν δήμαρχοι καὶ δημοτικοὶ σύμβουλοι. Ὅταν ἀνέλαβαν τὴ διοίκηση τῆς πόλης, δὲν ξέχασαν πὼς πρὶν ἦταν οἰκοδόμοι, ἐργάτες, δάσκαλοι κλπ. Ἐκάναν πολλὰ νέα ἔργα. Τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ Ὅνάρ εἶχαν μολύνει πολλοὺς δρόμους τῆς πόλης. Ἐφτιαξαν ἀποχετευτικούς ἀγωγούς καὶ ἐξυγίαναν τὴν πόλη. Στὴν πεδιάδα Τάλ, πού θρισκόταν κοντὰ στὴν πόλη, θὰ ἔχτιζαν ἕνα φράγμα, ὅπου θὰ χύνονταν τὰ νερά τοῦ ποταμοῦ Τέρ. Ἐτσι θὰ ποτίζονταν οἱ ἀγροὶ στὴν περιφέρεια τῆς πόλης καὶ θὰ ἀναπτυσσόταν περισσότερο ἡ γεωργία. Ἡ παλιὰ ἀνθυγιαινὴ ἀγορὰ θὰ γκρεμιζόταν καὶ στὴ θέση τῆς θὰ χτιζόταν νέα. Οἱ οἰκοδόμοι ἐπεξεργάστη-

καν ἕνα πρόγραμμα γιὰ τὸ χτισίμο ἐργατικῶν κατοικιῶν σύμφωνα μὲ τὸ γνωστὸ παράδειγμα τῆς Βιέννης.

Τὰ χρήματα γιὰ τὴς ἐργατικῆς κατοικίας θὰ τὰ πλήρωναν οἱ ἰδιοκτῆτες τῶν μεγάλων κατοικιῶν καὶ γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ αὐξήθηκαν τὰ νοίκια τους. Γιὰ τὴς πολυτελεῖς κατοικίας κατὰ 750) ο, γιὰ τὴς εὐρύχωρες ἀστικές κατοικίας κατὰ 500) ο. Γιὰ τὰ τρόφιμα καθορίστηκαν ἀνώτατες τιμὲς πώλησης· παραβάσεις καὶ ὑπερτιμήσεις συνεπάγονταν κλείσιμο τῶν καταστημάτων καὶ κατάχρηση τῶν ἐμπορευμάτων. Οἱ ἐργάτες τῆς Γκερόνας δὲν εἶχαν μέχρι τότε διοικητικὴ πείρα. Εἶχαν ὁμῶς ὑγιᾶς λογικὸ καὶ ἀσθημα εὐθύνης καὶ δικαιοσύνης.

Δυὸ χιλιάδες ἄνδρες ἀπὸ τὴ Γκερόνα πῆγαν ἐθελοντικὰ στὸ μέτωπο γιὰ νὰ πολεμήσουν τὸ φασισμό. Οἱ σεργιτόροι ἄφησαν τὴ δουλειά τους σὲ γυναῖκες. Οἱ τραπεζιτικοὶ ὑπάλληλοι δῆλωσαν πὼς λογαριασμοὺς μποροῦν νὰ κάνουν καὶ τὰ κορίτσια. Ἦταν ἄνδρες, καὶ τὸ μέτωπο τοὺς χρειαζόταν. Οἱ οἰκοδόμοι πῆγαν ἐθελοντικὰ στὸ μέτωπο γιὰ νὰ χτίσουν ὀχυρώματα.

Ἡ κοινωνικὴ ἀλλαγὴ ἔπιασε καὶ τὴ νέα γενιά τοῦ κλήρου. Πενήντα μαθητευόμενοι παπάδες τῆς ἱερατικῆς σχολῆς πέταξαν τὰ ράσα. Μὲ ἀξίνες καὶ φτυάρια ἐργάζονταν στὰ ἐξυγιαντικὰ ἔργα τῆς πόλης. Ξαναγύρισαν στὴ ζωὴ καὶ ἔρθηκαν νύφες καὶ παντρεύτηκαν.

Ἡ μεσαιωνικὴ Γκερόνα ἔγινε φιλικὴ καὶ εὐθυμῆ. Τὸ πνεῦμα τῆς ψευδευλάβειας ὑπόχωρησε καὶ τὴ θέση του τὴν πῆραν ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη. Ὁ σοσιαλισμὸς προχωροῦσε.

Στὰ νότια τῆς Καταλωνίας θρίσκαται στὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Ἰδῆρου ἡ μικρὴ πόλη Ἰμπόστα μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ ἄσπρα σπίτια τῆς. Τὰ σπίτια εἶναι παλιὰ, ἀλλὰ οἱ ἐργατικῆς γυναῖκες τοὺς δίνουν κάθε χρόνο μὲ ἀσπρισμα τὴν ὠραία ἐξωτερικὴ τους ἐμφάνιση.

Μὲ γρήγορη ροὴ κυλᾶ ὁ Ἰδῆρος τὰ κίτρινα νερά του στὴ θάλασσα. Οἱ πηγὲς του θρίσκονται στὴ δόρεια Ἰσπανία, διασχίζε μὲ ἀμέτρητες στροφῆς τὴ χώρα σὲ μῆκος 928

χλμ. και ενώνεται με τα γαλάζια κύματα της Μεσογείου. Ο Ίθρος έδωσε το όνομά του στην Ίθρική χερσόνησο. Στις εκβολές του ή κοίτη του έχει πλάτος 300 μέτρα. Δεξιά κι αριστερά απλώνεται ή πεδιάδα που χάνεται στο βάθος. Έδώ κι εκεί ή μονοτονία του τοπίου διακόπτεται από κάποιο μοναχικό αγρόκτημα. Ο Ίθρος είναι ή πηγή της ευφροσύνης. Τα πολυάρθρα κανάλια του διασχίζουν την πεδιάδα και ποτίζουν τις φυτείες του ρυζιού.

Γι' αυτή την εύλογημένη χώρα έκαναν οι λαοί από την αρχαιότητα αιματηρούς πολέμους. Οι Ίθροκέλτες πρώτοι κάτοικοι απωθήθηκαν από τους Ρωμαίους. Έδώ έμαθε ο Άνθρας από τον πατέρα του την τέχνη του πολέμου. Άργότερα τη χώρα την κυρίεψαν οι Βησιγόθοι και οι Βάνδαλοι. Το ήπιο κλίμα εξασφάλιζε στους κατοίκους σίγουρη ζωή. Τις παραγμένες πολεμικές περιόδους τις διαδέχονταν εποχές ειρηνικής ανοικοδόμησης. Φυγόπονοι πολεμιστές δύνάστευαν τους φιλόπουνους αγρότες. Άργότερα ήλθαν από τα νοτιοδυτικά οι Άραβες. Έχτισαν παλάτια και φύτεψαν ωραίους κήπους. Οι Άραβες έφεραν από την Άνατολή και το θαβυλωνιακό αρθευτικό σύστημα. Μέχρι σήμερα δεν έχει έφευρεθεί καλύτερο. Τα παλιά ύδραγωγεί λειτουργούν ακόμα. Κάτω από την κατοχή των Άράβων ή χώρα έφτασε σε μεγάλη πολιτιστική ακμή. Ο πληθυσμός ζούσε σε ειρήνη και ευημερία. «Όταν τη χώρα την εξουσίαζαν οι μαυροί, ντυνόσαστε στο μετάξι. Μετά ήλθαν οι Χριστιανοί και ντύνεστε τώρα με κουρέλια», έλεγε ένας Άνδαλουσιάνος ποιητής στους πατριώτες του. Ο τελευταίος Άραβας βασιλιάς έκλαψε σε γυναίκα τη χώρα που δεν μπόρεσε να κρατήσει σαν άνδρας.

Η περίοδος των χριστιανών βασιλιάδων διάρκησε μέχρι την εποχή μας. Ο τελευταίος Βουρβόνος, ο Άλφόνσος XIII, έκθρονίστηκε το 1931 από το λαό. Με την άνακχυρηξη της δημοκρατίας, ο Ισπανικός λαός πίστεψε σε μια νέα εποχή της ελευθερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Οι αγρότες της Άμπόστα καλλιεργούσαν το ρύζι όπως οι πρόγονοί τους από αιώνες. Με τους 10.000 κατοίκους της

ή πόλη ζει αποκλειστικά από τη γεωργία. Η Άμπόστα είναι το κέντρο της παραγωγής ρυζιού της Ισπανίας. Η επανάσταση δεν τάραξε τον αιώσιο ρυθμό της εργασίας. Αντίθετα της έδωσε νέα ώθηση. Η παραγωγή ήταν τον πρώτο χρόνο της επανάστασης καλή: 36.000 τόνοι άποφλοιωμένο ρύζι.

Με την επανάσταση τα κτήματα κολλεκτιβοποιήθηκαν. Έτσι εκπληρώθηκε μια παλιά επιθυμία του αγροτικού πληθυσμού. Ο αγρότης δεν ήταν πια σκλάβος. Η εργασία γινόταν συλλογικά, οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις επεκτάθηκαν.

Πριν ο μικρογεωργός πέθαινε στη δουλειά και άπολαδή δεν είχε. Με τη συλλογική εργασία στα κτήματα άνακουφίστηκε. Η κολλεκτίβα άρχισε τη λειτουργία της με δεκατέσσερα τρακτέρ, δεκαπέντε άλωνιστικές μηχανές και έβδομήντα άλογα. Με τη βοήθεια της περιφερειακής ένωσης αγροτών κατάφερε να φτιάξει ένα μεγάλο πτηνοτροφείο. Έφερε έκκολαπτικές μηχανές που έδραζαν 2.000 νεοσσούς τη βδομάδα. Έκανε προσπάθειες για την εισαγωγή δανικών μηχανών παραγωγής βουτύρου.

Η εισοδος στην κολλεκτίβα ήταν έθελοντική. Σε όποιον ήθελε να εργάζεται με την οικογένειά του άτομικά, το κοινοτικό συμβούλιο παραχωρούσε ένα αντίστοιχο κομμάτι γης.

Το κοινοτικό συμβούλιο, που στην πλειοψηφία το άποτελούσαν άναρχοσυνδικαλιστές, προσπάθησε κυρίως να άναδιοργανώσει την παιδεία. Το δε ή γνώση είναι δύναμη, το ήξεραν από παλιά οι αγρότες αυτής της πολιτισμένης χώρας, και τώρα ήθελαν να εφαρμόσουν στην πράξη αυτό το ρητό. Στην παλιά Ισπανία ύπήρχαν πολλές έκκλησίες και λίγα σχολεία. Τώρα θα έπρεπε να λειτουργήσουν περισσότερα σχολεία, στην άνάγκη στις άδειες έκκλησίες. Οι πολλοί αναλφάβητοι θεωρούνταν ντροπή για την κοινότητα. Το κοινοτικό συμβούλιο ανέλαβε την πρωτοβουλία για τη δημιουργία νυχτερινών σχολείων για ενήλικους. Δημιουργήθηκαν επίσης μια τεχνική σχολή και μια δημόσια βιβλιοθήκη και γίνονταν πολλές διαλέξεις για αγροτικά θέματα. Όλα αυτά δεν ύπήρχαν πριν. Οι άναρχοί έδειχναν πώς

ήξεραν όχι μόνο να καταπολεμήσουν τους τυράννους, αλλά και να φέρνουν πρόοδο και μόρφωση στο λαό.

Με πρωτοβουλία τους ιδρύθηκε σε μια άδεια εκκλησία ένας καταναλωτικός συνεταιρισμός. Έκει πωλούνταν τα προϊόντα σε χαμηλότερες τιμές απ' ό,τι στους εμπόρους. Η νέα κοινότητα ίδρυσε επίσης μια ασφάλεια γηραιών και άσθενείας. Η νοσοκομειακή περίθαλψη ήταν δωρεάν στο νέο δημόσιο νοσοκομείο. Σε ένα πρώην αρχοντικό έξω από την πόλη εγκαταστάθηκε ένα σανατόριο για φυματικούς.

Αυτή η κοινωνική ανοικοδομητική εργασία αναλήφθηκε με μεγάλο ενθουσιασμό από την αναρχική νεολαία, την Juventud Libertaria. Η επανάσταση είχε απελευθερώσει νέες δημιουργικές δυνάμεις. Οι νέοι και οι νέες δεν είχαν ακόμη οικογενειακές φροντίδες, οικογένειά τους ήταν η κοινότητα. Έδιναν άφοβα τη ζωή τους στον αγώνα ενάντια στο φασισμό. Τα θυσίαζαν όλα για τη δημιουργία ενός καλύτερου μέλλοντος.

Έξήντα χιλιόμετρα στα νότια της Μπαρτσελώνας, στα περάλια της Μεσογείου, βρίσκεται η πόλη Βιλανουέβα ύ Γκελτρού, με 20.000 κατοίκους, κυρίως ψαράδες. Η πλειοψηφία του εργαζόμενου πληθυσμού ανήκε στις αναρχοσυνδικαλιστικές οργανώσεις. Μετά την 19η Ιουλίου τις περισσότερες έδρες στο κοινοτικό συμβούλιο τις κατείχαν η C. N.T. και η F.A.I. Στο συμβούλιο εκπροσωπούσαν επίσης οι σοσιαλιστές, οι κομμουνιστές, το P.O.U.M. και οι μικρομισθωτές.

Το κοινοτικό συμβούλιο συνεδρίαζε μια φορά τη εβδομάδα. Κάθε φορά εκλεγόταν νέος πρόεδρος της συνεδρίασης. Η διοικητική εργασία χωρίστηκε σε τμήματα. Ο προϊστάμενος κάθε τμήματος έκανε έκθεση στις συνεδριάσεις για τις εργασίες του, υποβάλλονταν προτάσεις, συζητιόνταν και λαμβάνονταν αποφάσεις.

Αυτό το σύστημα λειτουργούσε προς ικανοποίηση όλων. Ήταν - αν μπορούμε να παραδεχτούμε την έκφραση - μια αναρχική τάξη. Η πόλη είχε εξαίρετη διοίκηση. Όλες οι

πολιτικές κατευθύνσεις, ακόμη και τα άστικά κόμματα, αποδέχονταν την αντιαυταρχική διοικητική αρχή. Παιρατήθηκαν από την πολυτέλεια του δήμαρχου με τον ψηλό μισθό. Όλα τα κόμματα συμφωνούσαν με αυτόν τον αναρχικό νεωτερισμό. Κανένας δεν απέδρασε σε δικτατορική δύναμη. Το συμβούλιο της πόλης ήταν ένα είδος τοπικού κοινοβουλίου, όπου οι αποφάσεις παίρνονταν με τη συγκέντρωση των περισσότερων ψήφων. Αυτός ο αναρχισμός ήταν μια συνεπώς εφαρμοσμένη δημοκρατία.

Στην περιφέρεια της Βιλανουέβα ύ Γκελτρού υπήρχαν τρεις αγροτικές κολλεκτίβες. Τη μια την ίδρυσαν οι αναρχικοί, την άλλη οι σοσιαλιστές και την τρίτη οι μικρομισθωτές, χωρίς ιδιαίτερη σοσιαλιστική ιδεολογία. Και οι τρεις βασίζονταν στην αρχή της συνεργασίας, της αμοιβαίας δοήθειας και της οικονομικής ισότητας.

Ο αγροτικός πληθυσμός διαπνεόταν από το πνεύμα της κοινωνικής αναδημιουργίας. Τις πρώτες μέρες της επανάστασης δεν γινόταν χωρίς βία. Σε λίγο όμως ο επαναστατικός δυναμισμός μετατράπηκε σε εργατικό ενθουσιασμό για το καλό του συνόλου. Υπήρχαν αξιοθαύμαστα παραδείγματα αυτοθυσίας. Εργάτες που πριν έκαναν πολύμηνους μισθολογικούς αγώνες, για να πάρουν μερικά σεντίμια παραπάνω, παραιτούνταν τώρα από τις καθορισμένες από την κυβέρνηση αυξήσεις του μισθού. Οι επιχειρήσεις τους άνηκαν, οι αγροτικές κολλεκτίβες ήταν έργο δικό τους. Ο πόλεμος ενάντια στο φασισμό απαιτούσε θυσίες. Όλοι ήταν πρόθυμοι να αναλάβουν έθελοντικά αυτές τις θυσίες. Έκαναν απλήρωτες υπερωρίες για να τροφοδοτήσουν τους αγωνιστές στο μέτωπο. Τις Κυριακές και μετά το σχολάσιμα έβλεπε κανείς εργάτες να δουλεύουν έθελοντικά για το χτίσιμο νέων σχολείων και νοσοκομείων.

Στη Βιλανουέβα ύ Γκελτρού υπήρχε ένα εργοστάσιο ελαστικού που απασχολούσε 1.500 εργάτες. Ο Pirelli ο Ιταλός ιδιοκτήτης, είχε εγκαταλείψει τη χώρα και οι εργάτες συνέχισαν την παραγωγή σε κολλεκτιβική βάση. Σε μια συνέλευση του προσωπικού αποφάσισαν να μειώσουν τις

ώρες εργασίας σε 40 τή εβδομάδα. Καθώς όμως τό μέτωπο χρειζόταν ελαστικά και άλλα προϊόντα του εργοστασίου, οί εργάτες αύξησαν εθελοντικά τίς ώρες σε 48 τή εβδομάδα. Όσο ή επιχείρηση ήταν άτομική ιδιοκτησία, οί εργάτες δέν θα συμφωνούσαν εθελοντικά με ένα τέτοιο μέτρο. Έπειδή όμως δέν χρειάζονταν πιά νά υπακούουν σε κανέναν κύριο, πρόσφεραν τίς υπηρεσίες τους εθελοντικά στην κοινότητα.

Η ελευθερία είναι ή καλύτερη παιδεία.

Ό φιλελεύθερος σοσιαλισμός στην Άραγωνία

Νά ζουν ελεύθεροι ήταν τό σύνθημα των άγροτών τής Άραγωνίας. Μετά την καταστολή τής στρατιωτικής εξέγερσης στη Μπαρτσελώνα από τους εργάτες δημιουργήθηκε παντού στην Ίσπανία αντιφασιστικός στρατός. Μιά εβδομάδα μετά την 19η Ίουλίου είχαν ήδη οργανωθεί τρεις άναρχικές φάλαγγες. Η δύναμη μιας φάλαγγας αντιστοιχούσε σε αυτή μιας μεραρχίας. Οί άναρχικές φάλαγγες μπήκαν στην Άραγωνία μέχρι την πόλη Χουέσκα. Τήν πρώτη φάλαγγα τήν οδηγούσε ο γνωστός άναρχικός Μπουεναβεντούρα Ντουρούτι.

Η προέλαση του άναρχικού στρατού σταμάτησε στη Χουέσκα και μετατράπηκε σε πόλεμο χαρακωμάτων. Τίς μάχες των εδοφραγμάτων στίς πόλεις τίς διαδέχτηκε ο πόλεμος στα χαρακώματα του μετώπου. Στην θέση των αυτοσχέδιων ενεργειών έπρεπε νά μπει ή πολεμική στρατηγική. Το φασιστικό πραξικόπημα εξέλισσόταν σε εμφύλιο πόλεμο.

Παντού όπου προχωρούσαν οί αντιφασιστικές φάλαγγες, γίνονταν βαθιές κοινωνικές αλλαγές. Η Άραγωνία ήταν ανέκαθεν προπύργιο του άναρχισμού. Για τόν άγροτικό πληθυσμό τής Άραγωνίας ή κοινωνική επανάσταση ήταν ζήτημα ύπαρξης. Οί άγρότες προχώρησαν με θρησκευτικό ζήλο στην άνακήρυξη του «φιλελεύθερου κομμουνισμού». Ό κολλεκτιβισμός ήταν γνωστός από παλιά στην Άραγωνία.

Οί κοινωνικές αλλαγές μετά την 19η Ίουλίου έγιναν χωρίς διαταγή από πάνω, αλλά με την άμεση επέμβαση του λαού. Τετρακόσια πενήντα χωριά εισήγαγαν μία νέα κοινωνική και οικονομική τάξη. Περισσότεροι από μισό εκατομμύριο άγρότες άλλαξαν εθελοντικά τίς σχέσεις ιδιοκτησίας τους, τόν τρόπο εργασίας και τό κοινωνικό καθεστώς. Το νέο σύστημα δέν ήταν ένιαίο.

Κανένας δέν εξαναγκαζόταν νά μπει στην κολλεκτίδα. Κολλεκτίδες ύπήρχαν πολλών ειδών: από την άπλή συνεργασία ανεξάρτητων άγροτών μέχρι την πλήρη κοινότη-

τα παραγωγής. Κάθε χωριό οργανωνόταν με τον δικό του τρόπο. Πολλές φορές οι γείτονες έφτιαχναν ομάδες εργασίας από 5 ή 10 άτομα και πήγαιναν μαζί το πρωί στη δουλειά. Η κολλεκτίβα μοίραζε τη γη στις ομάδες εργασίας. Κάθε μέλος κρατούσε ένα διδύλο παραγωγής. Έκεί καταγράφονταν οι προσφερόμενες υπηρεσίες καθώς και τα εργαλεία και τα ζώα που συνεισέφερε κάθε μέλος.

Κατά κανόνα γίνονταν στα χωριά γενικές συνελεύσεις, όπου οι αγρότες αποφάσιζαν να ιδρύσουν μία κολλεκτίβα. Η γη χαρακτηριζόταν σαν κοινοτική ιδιοκτησία. Τα προϊόντα τα έφερναν στο κοινοτικό κατάστημα. Η συνέλευση των αγροτών αποφάσιζε τί θα έμεινε στο χωριό και τί θα ανταλλάσσονταν με άλλα προϊόντα.

Οι κολλεκτίβες αποτελούσαν περιφερειακές ενώσεις. Η περιφερειακή ένωση ήταν ένα οικονομικό κέντρο όπου συγκεντρώνονταν τα προϊόντα της ανταλλαγής από όλκληρη την περιφέρεια. Υπήρχε ένα οικονομικό συμβούλιο για όλκληρη την περιφέρεια. Η ανταλλαγή των περισσότερων προϊόντων γινόταν από κολλεκτίβα σε κολλεκτίβα ή από μία περιφερειακή ένωση σε άλλη. Η ανταλλαγή των προϊόντων δεν έπρεπε να είναι χωρίς λόγο πολύπλοκη. Οι αγρότες της Αραγωνίας ήταν έχθροι της κρατικής οικονομίας. Τα χωριά ήθελαν να είναι οικονομικά ανεξάρτητα και να ανταλλάσσουν τα προϊόντα μεταξύ τους. Τα χωριά της Αραγωνίας ανταλλάσσαν τα δημητριακά τους με το ρύζι των χωριών της επαρχίας Ταραγκόνα. Στην αρχή ήταν έχθροι της προγραμματικής οικονομίας. Αργότερα οι κολλεκτίβες αποφάσισαν σε ένα συνέδριο να μεταβιβάσουν στο οικονομικό συμβούλιο της Αραγωνίας αρμοδιότητες για όρισμένα γενικά θέματα όλκληρης της περιοχής.

Το ανώτατο οικονομικό συμβούλιο της Αραγωνίας ήταν υπεύθυνο για τις συγκοινωνίες, την κατασκευή υπεραστικών δρόμων και ανέλαβε την τοποθέτηση τηλεφωνικών γραμμών. Οι κολλεκτίβες της περιοχής της πόλης Μπαρμπάστρο τροφодότησαν επί ένέα μήνες τις αντιφασιστικές φάλαγγες που πολεμούσαν στην περιοχή της Σαραγκόσα. Τελικά οι

αγρότες δεν μπορούσαν να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες. Τότε μόνο ζήτησαν τη βοήθεια της κυβέρνησης.

Πρωτοπόροι στην κολλεκτιβοποίηση ήταν οι συνδικαλιστές. Τα σοσιαλιστικά συνδικάτα αποτελούσαν μειονότητα. Συνεργάστηκαν όμως στην κολλεκτιβοποίηση. Έφτά μήνες μετά την 19η Ιουλίου το συνέδριο των ελεύθερων κοινοτήτων άπαιτσε από τη δημοκρατική κυβέρνηση τη νομική αναγνώριση της απαλλοτρίωσης. Οι κολλεκτίβες καθαυτές δεν χρειάζονταν νομική αναγνώριση· στηρίζονταν στην έθελοντική συνεργασία των αγροτών. Ο κολλεκτιβισμός δεν ήταν υπόθεση της νομοθεσίας. Στηριζόταν στην ελεύθερη συμφωνία.

Οι σοσιαλιστές συνεργάστηκαν στην κολλεκτιβοποίηση με τους αναρχικούς σε πολλά χωριά. Το προεδρείο του σοσιαλιστικού εργατικού κόμματος της Ισπανίας όμως απέφυγε να πάρει καθαρή θέση απέναντι στις κολλεκτίβες. Το κόμμα άνεχόταν την κολλεκτιβοποίηση, αλλά δεν την προπαγάνδιζε. Οι κομμουνιστές δεν συμμετείχαν στην κολλεκτιβοποίηση. Δεν είχαν πάρει υποδείξεις από τη Μόσχα. Όταν αργότερα έφτασαν τα συνθήματα της Μόσχας, καταπολεμούσαν τον κολλεκτιβισμό. Ένω οι μπολσεβίκοι έφάρμοζαν εξαναγκαστικά τον κολλεκτιβισμό στην ΕΣΣΔ, οι Ισπανοί κομμουνιστές καταπολεμούσαν τις ελεύθερες κολλεκτίβες των αναρχικών.

Ο Στάλιν είχε αποτρέψει τον Λάργκο Καμπαλέρο από επαναστατικές αλλαγές. Το κομμουνιστικό κόμμα της Ισπανίας είχε λίγους οπαδούς ανάμεσα στους αγρότες και τους εργάτες. Το αποτελούσαν κυρίως διανοούμενοι, αξιωματικοί και μικροαστοί. Αυτές οι κοινωνικές τάξεις όμως αντιδρούσαν στην κολλεκτιβοποίηση. Ένα χρόνο μετά την 19η Ιουλίου το κομμουνιστικό κόμμα παρουσίασε ένα αγροτικό πρόγραμμα που αναγνώριζε την ατομική ιδιοκτησία της γης. Το πρόγραμμα απέρριπτε την κολλεκτιβοποίηση και υποστήριζε τη δημιουργία αγροτικών παραγωγικών συνεταιρισμών.

Οι κομμουνιστές πίστευαν πως με αυτή την πολιτική θα

κέρδιζαν τους μεσαίους κτηματίες και τους μικροαστούς.

Σύμφωνα με μιὰ Ισπανική παροιμία υπάρχουν δάση χωρίς δέντρα και ποτάμια χωρίς νερό. Η παροιμία δεν είναι υπερβολική, αν την εφαρμόσει κανείς σε όρισμένα κομμάτια της Ισπανικής γης. Στην Αρκαγώνια μπορείς να διασχίσεις μεγάλες εκτάσεις χωρίς να συναντήσεις ούτε δέντρο ούτε νερό. Άγροκτήματα χωρίς κήπους λαχανικών και χωρίς ζώα και όλοκληρα χωριά χωρίς νερό δεν είναι σπάνια. Νεοροκουδαλητές κατεβάζουν στο χωριό το πολύτιμο ύγρό.

Στη μέση μιὰς πλατιάς στέπας θρίσκειται μιὰ εύφορη κοιλάδα και στο κέντρο της ή μικρή πόλη Άλκανιζ. Έδώ κατοικούν 8.000 μικρογεωργοί. Ο πληθυσμός γνώριζε από παλιά τις αυταρχικές ιδέες. Γη και ελευθερία ήταν οι δύο μεγάλες επιθυμίες των αγροτών, σύμφωνα με τη γνώμη ότι ή γη πρέπει να ανήκει σε αυτούς που την καλλιεργούν.

Τα τρία τέταρτα του πληθυσμού ήταν συνδικαλιστές και προσχώρησαν στις τοπικές κολλεκτίβες, που συγκέντρωναν 6.000 μέλη.

Η Άλκανιζ πρόσφερε το χαρακτηριστικό παράδειγμα της συνύπαρξης καπιταλιστικών ιδιωτικών επιχειρήσεων από το ένα μέρος και κολλεκτιβοποιημένων επιχειρήσεων από το άλλο. Οι «άτομιστές» ή όπαδοί της καπιταλιστικής ιδιωτικής οικονομίας έκαναν τις δουλειές τους όπως και πριν. Ανάμεσά τους υπήρχαν αγρότες, βιοτέχνες και έμποροι. Συνήθως δεν άπασχολούσαν εργάτες ή υπαλλήλους εργάζονταν με τους γιούς και τις κόρες τους. Παράλληλα είχε δημιουργηθεί ή μεγάλη κολλεκτιβική οικονομία. Σε αυτή ανήκαν ή ύδρευση και ή ηλεκτρισμός της πόλης οργανώνον τις αγροτικές εργασιές, ίδρυσε ένα κοινοτικό σφαγείο και ένα άρτοποιείο, άλεθε το στάρι στον κολλεκτιβοποιημένο άλευρόμυλο και παρήγαγε όλα τα τρόφιμα και τα χρήσιμα αντικείμενα για τα όποια υπήρχαν τοπικές πρώτες ύλες.

Η κοινή άποθήκη εγκαταστάθηκε στην εκκλησία επειδή δεν υπήρχε άλλος κατάλληλος χώρος στο χωριό. Όλα τα προϊόντα ήταν ταξινομημένα κατά τμήματα όπως σε μιὰ

μοντέρνα αγορά. Στο παλιό Ιερό εγκαταστάθηκε ένα εργαστήριο παραγωγής μπισκότων. Ο πόλεμος οδήγησε σε έλλειψη τροφίμων. Το ψωμί και τα ζυμαρικά δίνονταν με δελτίο. Η κολλεκτίβα συγκέντρωνσε από τη δική της παραγωγή 36 τόνους ελαιόδαλο. Ένα μέρος καταναλώθηκε στο χωριό και το υπόλοιπο ανταλλάχτηκε με άλλα προϊόντα.

Μεγάλη πρόοδο σημείωσε ή κολλεκτίβα στην παιδεία. Πριν ή εκπαίδευση ήταν προνόμιο των παιδιών των πλούσιων. Τα πράγματα άλλαξαν τώρα. Κάθε παιδί είχε τη δυνατότητα να πάει στο σχολείο.

Τα μέλη της κολλεκτίβας διατήρησαν το παλιό Ισπανικό έθιμο της επίσκεψης του καφενείου και έφτιαξαν ένα κολλεκτιβικό καφενείο. Τα τρόφιμα και τα ρούχα τα έπαιρναν δωρεάν. Εκτός απ' αυτό κάθε μέλος έπαιρνε πέντε πεσέτες τη βδομάδα για έξοδα κινηματογράφου, καφενείου, τσιγάρα και άλλα «μικρά έλαττώματα». Μικρές ποσότητες καπνού μοιράζονταν δωρεάν.

Τα μέλη της κολλεκτίβας δούλευαν σκληρά. Άλλά και οι ανεξάρτητοι ήταν αναγκασμένοι να δουλεύουν πολύ και άποπάνω είχαν και τις φροντίδες για το άδριο, από τις όποιες ήταν άπαλλαγμένα τα μέλη της κολλεκτίβας. Η κολλεκτίβα φρόντιζε σε μεγάλη οίκογένεια για όλα τα μέλη της.

«Πώς είναι δυνατό; Διατηρούν λοιπόν και οι άναρχικοί στρατόπεδα συγκεντρώσεως; Φαίνεται πως δεν γίνεται χωρίς βία στην ανθρώπινη κοινωνία. Όσο οι άνθρωποι θα είναι όπως σήμερα, ή βία θα είναι άπαραίτητη για να πειθαρχούν.»

Αυτά τα λόγια μου είπε ή συνοδός μου καθώς πηγαίναμε στο στρατόπεδο συγκεντρώσεως της F.A.I. Το στρατόπεδο θρίσκειται ανάμεσα στην Άλκανιζ και στην Τερουέλ. Τη γειτονική πόλη Τερουέλ την κατείχαν οι φασίστες. Από την Τερουέλ οι όπαδοί του Φράνκο οργανώνον δολιοφθορές στη δημοκρατική περιοχή. Οι άναρχικοί δεν μπορούσαν να κάνουν άλλως παρά να κλείσουν τους φασίστες σε στρατόπεδο συγκεντρώσεως.

Οι περισσότεροι από τους κρατούμενους του στρατόπεδου είναι αιχμαλώτοι πολέμου. Με το όπλο στο χέρι πολέμησαν ενάντια στη δημοκρατία.

Το στρατόπεδο βρίσκεται σε μια ξερημη άγονη περιοχή. "Όχι πολύ μακριά από δω σηκώνονται οι λόφοι της Τερούελ.

Οι κρατούμενοι ζουν σε παράγκες που τις έχτισαν μαζί με τους φύλακές τους. Τοίχοι και άγκυρωτό σύρμα δεν υπάρχουν. Οι κρατούμενοι μπορούν να κινούνται ελεύθερα. Οι φύλακες ζουν κάτω από τις ίδιες συνθήκες, τρώνε το ίδιο φαγητό και κοιμούνται σε ξυλοκρέβατα όπως και οι κρατούμενοι. Οι σχέσεις ανάμεσα σε κρατούμενους και φύλακες είναι φιλικές.

Μπροστά σε μια παράγκα κάθεται ένας νεαρός κρατούμενος. Έπειδή οι φύλακες δεν φορᾶνε στολή και διακριτικά και δεν φαίνεται να κρατούν όπλα, δεν μπορείς να ξέρεις αν έχεις να κάνεις με φύλακα ή κρατούμενο.

«Είμαι κρατούμενος», μου λέει ο νεαρός. «Τὸ ὄνομά μου είναι Μπενεντίκτο Βαλές. Ἀνήκα στὴν Καθολικὴ Δράση, τὸ κόμμα τοῦ Ζιλ Ρόμπλες.»

«Πόσον καιρὸ εἶσαι ἐδῶ;»

«Τρεῖς μῆνες. Σήμερα δὲν πῆγα στὴ δουλειά, γιατί δὲν αισθάνομαι καλά.»

«Σοῦ ἐπιτρέπουν νὰ δέχσαι ἐπισκέψεις;»

Ὁ Μπενεντίκτο Βαλές μὲ κοίταξε ἐκπληκτος. Φαινόταν σὰ νὰ μὴν εἶχε καταλάβει τὴν ἐρώτησή μου. «Ἐγὼ πιὸ σαφῆς.»

«Ἐννοῶ», εἶπα, «ἀν τὸ ἐπισκεπτήριο εἶναι περιορισμένο καὶ οἱ φύλακες παρακολουθοῦν τὴ συζήτηση.»

«Τέτοια δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ. Ἡ ἀρραβωνιαστικιά μου ἔρχεται κάθε Κυριακὴ πρωί. Μετὰ πηγαίνουμε στὰ χωράφια.»

«Χωρὶς φύλακες;»

«Φυσικά. Ὅταν ἔρχεται ἡ ἀρραβωνιαστικιά, θέλει κανεὶς νὰ εἶναι μόνος μαζί της.»

«Δὲν ἀμφισβῆλλω γιὰ τὸ ὅτι θέλει. Μπορεῖ ὁμως;»

«Κανένας δὲν μᾶς ἐμποδίζει.»

Σὲ σύγκριση μὲ τὰ γνωστὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως, τοῦτο τὸ στρατόπεδο τῆς F.A.I. μοῦ φάνηκε σὰν τόπος παραθερισμοῦ. Φαγητὸ ὑπῆρχε στὸ στρατόπεδο ἄφθονο. Οἱ κρατούμενοι δὲν εἶχαν λόγος νὰ παραπονούνται. Μαζὶ μὲ τοὺς φύλακες ἔτρεφαν γουρούνια, κότσες καὶ κουνέλια. Τοὺς ἔλειπε ὁμως τὸ νερό. Τὸ πόσιμο νερὸ τὸ ἔφερναν μὲ θυτῖα.

Τὸ στρατόπεδο τὸ ἐγκατέστησαν σὲ αὐτὸ τὸ μέρος, γιατί ἐδῶ εἶχαν ἀρχίσει ἐργασίες γιὰ τὴν κατασκευὴ ἐνὸς ἀρδευτικοῦ συστήματος. 180 κρατούμενοι καὶ 125 ἐλεύθεροι ἐργάτες ἀπὸ τὴν κολλεκτίβα τῆς Ἀλκανίτζ ἀπασχολοῦνταν στὸ ἔργο. Ἄνοιγαν κανάλια, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἔφερναν τὸ νερὸ ἀπὸ ἕνα φράγμα. Κρατούμενοι καὶ ἐλεύθεροι ἐργάτες ἐργάζονταν ἐννέα ὥρες τὴν ἡμέρα. Ἐπειδὴ ἡ Ἀλκανίτζ βρίσκεται ἀρκετὰ μακριά, ἔμεναν καὶ οἱ ἐλεύθεροι ἐργάτες δολοκλήρη τὴ ὁδομάδα στὸ στρατόπεδο. Μόνο τὴν Κυριακὴ πῆγαιναν στὰ σπίτια τους.

Τὸ ἀρδευτικὸ σύστημα τὸ ἐπεξεργάστηκε ἕνα νεαρὸ μέλος τῆς κολλεκτίβας τῆς Ἀλκανίτζ. Λίγες μέρες μετὰ τὴν κατατρόπωση τῶν φασιστῶν ὑπέβαλλε τὸ σχέδιό του στὴ συνέλευση τῆς κολλεκτίβας. Τὸ σχέδιο ἐγίνε δεκτό. Ὅλα τὰ ἄγρια μέλη τῆς κολλεκτίβας πῆραν μέρος στὸ ἔργο. Μηχανικοὶ δὲν ὑπῆρχαν. Ὑπῆρχαν ὁμως μερικοὶ νεαροὶ ἐργάτες ποὺ εἶχαν μάθει λίγη Φυσικὴ καὶ λίγα Μαθηματικὰ στὴ Μπαρτσελόνα. Τώρα τοὺς δινόταν ἡ εὐκαιρία νὰ κάνουν ὠφέλιμη χρῆση τῶν γνώσεών τους. Προμηθεύτηκαν βιβλία, κάλεσαν ἕναν τεχνικὸ ἀπὸ τὴν Μπαρτσελόνα καὶ ἀρχισαν τὴ δουλειά.

Στὸ χωριὸ Καλάντα φυγὴ τῆς ἐπανάστασης ἦταν ἡ νεολαία. Ὅλες οἱ ἀλλαγές ποὺ ἐγιναν μετὰ τὴν 19η Ἰουλίου, ὀφείλονταν στὴ νεολαία.

Καθὼς πλησιάζαμε στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ, ἀκούγαμε τὸ ἐπαναστατικὸ τραγούδι τῆς 19ης Ἰουλίου. Ἡ ἐπωδός: «Στὰ ὀδοφράγματα! Στὰ ὀδοφράγματα!

Τὰ πάντα γιὰ τὴ νίκη τοῦ λαοῦ!»

ἀκουγόταν σὲ δολοκλήρη τὴν Ἰσπανία. Στὴν Καλάντα ἡ νεολαία εἶχε καὶ μερικοὺς δίσκους μὲ τὸν παλιὸ ὕμνο τῶν

ἀναρχικῶν «Hijo del Pueblo» (Παιδί τοῦ λαοῦ), πού θύμιζε τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀγῶνες τοῦ προηγούμενου αἰώνα.

Ἡ νεολαία τῆς Καλάντας ἔχτισε στήν πλατεία τοῦ χωριοῦ μιὰ ἐπιδημιακὴ θρόση. Σὲ μιὰ πλάκα εἶχαν χαραχτεῖ τὰ ἀρχικά «F.A.I. - C.N.T. καὶ J.J.L.L.» «Φιλελεύθερη Νεολαία». Ἡ θρόση ἦταν τὸ καμάρι τοῦ χωριοῦ. Χτίστηκε μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα τῆς συναδελφικότητος, μὲ τὸ ὅποιο πολλοὺς αἰῶνες πρὶν οἱ Καταλανοὶ εἶχαν χτίσει τὶς γοτθικὲς ἐκκλησίαις τους.

Ἀπὸ τοὺς 4.500 κατοικοὺς οἱ 3.500 ἀνῆκαν στήν ἀναρχοσυνδικαλιστικὴ ὀργάνωση. «Ἀμέσως μετὰ τὸ κίνημα», 3-πῶς ἔλεγαν, καὶ ἐννοοῦσαν μ' αὐτὸ τὴν 19ῃ Ἰουλίου καὶ τὶς ἐπόμενες ἡμέρες, «κατάργησαν τὴν παλιὰ κοινωνικὴ τάξη καὶ τὴν ἀντικατέστησαν μὲ τὸν κολλεκτιβισμό». Τὸ χρέμα καταργήθηκε φυσικὰ καὶ ὄλα ἀναδιοργανώθηκαν σύμφωνα μὲ σοσιαλιστικὲς ἀρχές. Πρὶν ἀπὸ τὸ «κίνημα» στὸ χωριὸ ὑπῆρχαν μόνο ἀναρχικοί. Μετὰ οἱ ἀναρχικοὶ ἐνόησαν τὴν δημιουργία σοσιαλιστικῶν καὶ ρεπουμπλικανικῶν ὁμάδων.

Τὰ μέλη τῆς κολλεκτίβας ζοῦν εἰρηνικὰ μὲ τοὺς ἀνεξάρτητους. Τὸ χωριὸ ἔχει δυὸ καφενεῖα. Τὸ ἓνα ἀνήκει στήν κολλεκτίβα. Ἐκεῖ πίνουν τὰ μέλη τὸν καφέ τους δωρεάν. Στὸ ἄλλο καφενεῖο οἱ ἀνεξάρτητοι πληρώνουν τὸ καφέ τους.

Τὸ κύριο προϊόν τοῦ τόπου εἶναι τὸ ἐλαιόλαδο. Τὸν προηγούμενο χρόνο ἡ παραγωγή ἔφτασε τοὺς 1.750 τόνους. Καλλιεργοῦν ἐπίσης πατάτες, δημητριακὰ, φρούτα καὶ ἀμπέλια. Ἡ συνδικαλιστικὴ διοίκηση διαχειρίζεται μὲ περισκεψὴ τὰ χρήματα. Τὰ πλεονάσματα τῆς κολλεκτίβας μεταδιδόζονται στήν κοινότητα. Αὐτὴ τῇ στιγμῇ βρίσκονται 23.000 πεσέτες στὸ ταμεῖο τῆς κοινότητος.

Μὲ τὴν κολλεκτιβοποίηση βελτιώθηκε τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ ἀγρότες δὲν εἶχαν πρὶν χρήματα οὔτε γιὰ νὰ ξυριστοῦν μιὰ φορά τῇ ἑβδομάδα. Ἡ κολλεκτίβα ἔφτιαξε τώρα ἓνα κουρεῖο, ὅπου μποροῦν νὰ ξυρίζονται τὰ μέλη δωρεάν δυὸ φορές τῇ ἑβδομάδα. Κάθε μέλος παίρνει πέντε λίτρα κρασί τῇ ἑβδομάδα. Κάθε μέρα μοιράζονται σὲ σαράντα ἄτομα ροῦχα. Ὁ καθένας παίρνει ὅ,τι χρειάζεται. Ὁ γιὰ-

τὸς καὶ τὰ φάρμακα εἶναι δωρεάν. Ἡ κολλεκτίβα πληρώνει ἀκόμη καὶ τὰ γραμματῶσημα.

Ἡ κολλεκτίβα εἶναι ὑπερήφανη γιὰ τὸ νέο σχολεῖο Φερέρ* πού στεγάστηκε στὸ παλιὸ μοναστήρι. Πρὶν ὑπῆρχαν στὸ χωριὸ μόνο ὀχτὼ δάσκαλοι: πού ἐπαρκοῦσαν μόνο γιὰ τὰ παιδιὰ τῶν πλούσιων. Μετὰ τὴν 19ῃ Ἰουλίου ἡ κατάσταση ἄλλαξε. Ἡ κολλεκτίβα εἶδε στήν ἀναδιοργάνωση τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα καθήκοντά της. Ἀπὸ τὸ συνδικάτο τῶν δασκάλων στὴ Μπαρτσελόνα ζήτησε ὀχτὼ δασκάλους. Συγκεντρώθηκε σχολικὸ ὕλικό, θρανία καὶ καθίσματα κατασκευάστηκαν δωρεάν ἀπὸ μέλη τῆς κολλεκτίβας. Τὰ 1.233 παιδιὰ τοῦ χωριοῦ μποροῦσαν νὰ πᾶνε τώρα ὄλα στὸ σχολεῖο. Τὰ παιδιὰ, πού οἱ πατέρες τους βρίσκονταν στὸ μέτωπο, ἔπαιρναν συστάσιο στὸ σχολεῖο. Ὅσα εἶχαν καλὴ ἐπίδοση στὰ μαθήματα στέλλονταν στὸ Γυμνάσιο στήν πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας, στήν Κάσπε, μὲ ἔξοδα τῆς κολλεκτίβας.

Τὸ συνδικαλιστικὸ κοινοτικὸ συμβούλιο ἀποφάσισε νὰ καταργηθοῦν τὰ νοίκια γιὰ τὰ σπίτια. Τὰ σπίτια τὰ διαχειρίζεται ἡ κοινότητα, ἡ ὁποία ἀναλαμβάνει καὶ τὰ ἔξοδα τῶν ἐπισκευῶν. Τὸ νερό καὶ τὸ ἤλεκτρικὸ εἶναι δωρεάν ὄχι: μόνο γιὰ τὰ μέλη τῆς κολλεκτίβας, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἀνεξάρτητους. Τὰ μέλη τῆς κολλεκτίβας θέλουν νὰ ἀπωθήσουν τὸν ἐγωισμό τοῦ καπιταλιστικοῦ οικονομικοῦ συστήματος μὲ τὸν ἀλτρουισμό τῆς νέας κοινωνικῆς τάξης. Ὅσοι βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν κολλεκτίβα ὠφελοῦνται ἐξίσου ἀπὸ τὴν νέα κατάσταση καὶ τρέφουν μεγάλες συμπάθειες γιὰ τὸ νέο πείραμα.

Οἱ ἀγροτικὲς ἐργασίες ἐκτελοῦνται μαζικὰ. Ὅμαδες ἀποτελούμενες ἀπὸ δέκα ἄτομα τραβοῦν κάθε πρωὶ γιὰ τὴ δουλειά. Ὅλοι αἰσθάνονται σὰ μέλη μιᾶς μεγάλης οἰκογένειας. Οἱ ἀγωνιστὲς ἀπὸ τὸ μέτωπο στέλλουν τὶς οικονομίες τους ἀπὸ τὸ μισθὸ τους ὄχι: στοὺς συγγενεῖς τους,

* Φερέρ (FERRER): 1859 - 1909, ἐπαναστάτης μὲ παιδαγωγικὴ δράση. (Σ.τ.Μ.).

άλλά στην κολλεκτίδα. Αυτή είναι η κοινή οικογένεια που φροντίζει για όλους.

Από τους 4.000 κατοίκους του χωριού 'Αλκορίτζ οι 3.700 μπήκαν έθελοντικά στην κολλεκτίδα. Πρωτεργάτης του κολλεκτιδισμού σε αυτό το χωριό ήταν ο νεαρός δικηγόρος Καίμ Νταντέν, που πέρασε από τον φιλελευθερισμό στον άναρχισμό. Την οικογενειακή του ιδιοκτησία την έθεσε στη διάθεση της κολλεκτίδας. «Οι δικηγόροι δεν χρειάζονται στο νέο καθεστώς» είπε ο Καίμ Νταντέν και αποσιώθησε στο επάγγελμα του δασκαλού. Η νέα κοινότητα οργανώθηκε πάνω σε φιλελεύθερη κομμουνιστική βάση. Κρασί και λαχανικά μοιράζονταν δωρεάν. Έπειδή υπήρχε έλλειψη κρέατος, δίνονταν 150 γραμμάρια κατ' άτομο την ημέρα. Με την εισαγωγή του κομμουνισμού δόθηκαν σε κάθε μέλος ένα γουρούνι και δυο κότες για έκτροφή και οικογενειακή κατανάλωση. Η έκτροφή κουνελιών ήταν ελεύθερη.

Το χρήμα καταργήθηκε. Το εμπόριο με τον «έξω κόσμο» δρισκόταν στα χέρια του κολλεκτιδικού οικονομικού συμβουλίου. Το συμβούλιο ίδρυσε ένα εργοστάσιο άλλαντικών με παραγωγή 500 κιλά την ημέρα. Άλλαντικά έστελναν στο μέτωπο για τους αγωνιστές. Ίδρύθηκε επίσης ένα μικρό εργοστάσιο υποδημάτων και ένα ραφείο. Κάθε μέρα κατασκευάζονταν 50 ζευγάρια δερμάτινα και 100 ζευγάρια πάνινα παπούτσια. Πολλά απ' αυτά στέλνονταν στο μέτωπο. Το οικονομικό συμβούλιο αγόραζε με τα χρήματα που έπαιρνε από την πώληση των άλλαντικών υφάσματα από τα ύφαντουργεία της Καταλωνίας. Το ραφείο έφτιανε δωρεάν κοστούμια για τους άνδρες και φορέματα για τις γυναίκες. Κανένας δεν έπαιρνε μισθό, αλλά και κανένας δεν χρειαζόταν να αγοράσει κάτι. Ό,τι χρειαζόνταν, το έπαιρναν δωρεάν από την κολλεκτίδα.

«Πείτε μου, σύντροφοι! Άν ο καθένας πηγαίνει και παίρνει ό,τι χρειάζεται, χωρίς να πληρώνει, δεν γίνονται καταχρήσεις; Δεν υπάρχουν άτομα που εκμεταλλεύονται την κατάσταση;»

«Έδώ ο ένας γνωρίζει τον άλλο. Ξέρουμε πολύ καλά, ποιός χρειάζεται και ποιός δεν το χρειάζεται. Μέχρι τώρα δεν είχαμε καμιά περίπτωση έγωιστικής ενέργειας. Όποιος θά προσπαθούσε να εξαπατήσει την κολλεκτίδα, δε θά είχε θέση στους κόλπους της. Θά ήταν δακτυλοδεικτούμενος. Ο καθένας θεωρεί τιμή του να συνεργάζεται άνιδιοταώς για το καλό του συνόλου. Ο καθένας παίρνει ό,τι χρειάζεται, εφόσον υπάρχει. Η έμπιστοσύνη είναι έμοιδαία. Έξάλλου κανένας δεν εξαναγκάζεται να μπει στην κολλεκτίδα. Ο κομμουνισμός μας στηρίζεται στην αρχή της έλευθερίας. Δεν επιβάλλουμε σε κανένα το νέο σύστημα. Ο καθένας μπορεί να ασκήσει δημόσια κριτική στις ενέργειές μας.»

Σε αυτό το χωριό η ζωή κυλά ειρηνικά. Ο καθένας συμβάλλει ανάλογα με τις δυνάμεις του και παίρνει ανάλογα με τις ανάγκες του. Η κομμούνια 'Αλκορίτζ πιστοποιεί ότι είναι δυνατός ο άναρχικός κομμουνισμός κροποτικινκού είδους.

Δημιουργήθηκε όμως μιá διαμάχη με το γειτονικό χωριό 'Αλμπαλάτε ντέλ Λουτσαντόρ. Έκει δρισκόταν το ήλεκτρικό εργοστάσιο, από το όποιο έπαιρνε ρεύμα η 'Αλκορίτζ. Το εργοστάσιο το είχαν κολλεκτιδοποιήσει οι εργάτες, που άνηκαν σε δυο οργανώσεις, στην άναρχική C. N.T. και στην σοσιαλιστική U.G.T. Η κολλεκτίδα αυτή άπαιτούσε την ίδια τιμή ρεύματος όπως και πριν από την επανάσταση. Οι κάτοικοι της 'Αλκορίτζ ήταν πρόθυμοι να συμβάλλουν στα έξοδα παραγωγής του ήλεκτρικού ρεύματος, αλλά να μην πληρώνουν ύπεραξία. Η διαμάχη συνεχιζόταν.

Στο χωριό δεν υπήρχε πανδοχείο. Οι ξένοι φιλοξενοούνταν στο νέο σχολικό κτίριο, όπου είχαν διαρρυθμίσει μερικά δωμάτια για αυτό το σκοπό. Οι επισκέπτες έτριωγαν στο κοινό εστιατόριο. Στην εκκλησία προβάλλονταν τρεις φορές τή εβδομάδα κινηματογραφικά έργα. Αντί για ψαλμωδίες άκούγονταν τώρα εκεί επαναστατικά τραγούδια. Άλλοτε μιλούσε εκεί ο παπάς του χωριού για τή μεταθανάτια

ζωή και την πίστη στο θεό. Σήμερα ο πρώην δικηγόρος Χαζμ Νταντέν μιλά για την επίγεια ζωή και την πίστη στην ανθρωπότητα. Η κατεύθυνση αντιστράφηκε. Στην Άλκοριζ πραγματοποιήθηκε ο πρωτοχριστιανισμός. Ο Τολστόι θα ήταν ευτυχισμένος μέσα σ' αυτή την κοινότητα της εργασίας, της ειρήνης και της επίγειας ευτυχίας.

Μπορεί να ζήσει ο άνθρωπος χωρίς ατομική ιδιοκτησία; «Ναι», απαντούσαν οι μικρογεωργοί στην Μάς ντε λά Μάτα....

Σε αυτό το χωριό υπήρχε ένας ύφαντουργός. Είχε μερικούς πρωτόγονους άργαλειούς και άπασχολούσε 15 κορίτσια. Δεν ζούσε άσχημα, είχε όμως, όπως έλοι οι ελεύθεροι επαγγελματίες, και τα προβλήματά του.

Μετά την κολλεκτιβοποίηση το εργοστάσιό του ένσωματώθηκε στην κολλεκτίδα. Το χρήμα καταργήθηκε, αλλά μαζί μ' αυτό καταργήθηκαν και οι μισθοί. Ο ύφαντουργός δεν χρειάζεται πιά να πληρώνει τις εργάτριες, τις έχει αναλάβει η κολλεκτίδα. Άλλά κι αυτός δεν έχει πιά τα προηγούμενα έσοδά του. Τα ύφασματά του δεν τού πληρώνονται.

«Τί γνώμη έχετε για το νέο σύστημα της κολλεκτιβοποίησης;»

«Δεν άνήκω στους οργανωτές του νέου συστήματος. Για να είμαι ειλικρινής, πρέπει να πω πως με παρέσυρε το γενικό ρεύμα. Συνηθίζεις κανείς στη νέα κατάσταση. Έχω παραιτηθεί από τα έσοδά μου. Δεν ήταν δέδαια ποτέ μεγάλα. Τώρα δεν έχω οικονομικές φροντίδες. Η κολλεκτίδα με άπάλλαξε άπ' αυτές. Πρέπει να όμολογήσω πως οι άνθρωποι της κολλεκτίδας με συγκινούν. Ό,τι χρειάζομαι για να ζήσω, το παίρνω από την κολλεκτίδα. Ο γιός μου πηγαίνει με έξοδα της κολλεκτίδας στο Γυμνάσιο της Κάσπε. Στο καπιταλιστικό σύστημα δεν έκανα περισσότερα πράγματα.»

Σάν αυτόν τον ύφαντουργό συμβιβάστηκαν οι περισσότεροι επαγγελματίες με τη νέα κατάσταση των πραγμάτων. Στο χωριό υπάρχουν 300 ελεύθεροι επαγγελματίες. Ο ό-

φαντουργός μπήκε στην κολλεκτίδα έθελοντικά. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες έχουν το δικαίωμα να πουλάνε τα προϊόντα τους έξω από το χωριό. Αυτό όμως δεν τούς συμφέρει και γι' αυτό τά πουλάνε στην κολλεκτίδα. Εκεί έχουν έναν τρέχοντα λογαριασμό. Έκκαθάριση γίνεται κάθε μήνα. Η άξία των τροφίμων και των αντικειμένων που έχουν άγοράσει από την κολλεκτίδα στη διάρκεια του μήνα άφαιρείται από το λογαριασμό τους και το υπόλοιπο τούς καταβάλλεται σε χρήμα. Η συναλλαγή γίνεται τίμια όπως με οποιαδήποτε άλλη οικονομική επιχείρηση.

«Άπό τότε που οι άναρχικοί θρίσκονται στην έξουσία», μου είπε ένας τεχνίτης, ένας ελεύθερος επαγγελματίας, «ή τοπική φυλακή είναι άδεια. Η άστυνομία δεν είναι πιά έδω. Δεν υπάρχουν όπλισμένα όργανα της τάξης και όμως όλα πάνε καλά. Ο καθένας έχει ό,τι χρειάζεται. Η έλευθερία μας δεν έχει ύποστεί περιορισμούς. Κατά τη γνώμη μου ή νέα κατάσταση είναι καλύτερη από την παλιά. Έργάζομαι σαν άνεξάρτητος τεχνίτης όπως και πριν. Δεν μου πείραξαν το μικρό μου κατάστημα και τη μικρή μου ιδιοκτησία. Υπάρχει σήμερα μεγαλύτερη δημόσια άσφάλεια από πριν.»

Στις όχθες του Ρίο Μάρτιν, ενός παραπόταμου του Ίθρηου κοντά στην Γερουέλ θρίσκεται το χωριό Όλιέτε. Μπορούμε να πούμε πως έδω δεν υπήρχαν ποτέ «λίγοι πλούσιοι και πολλοί φτωχοί». Γι' αυτό και δεν υπήρχε στην πραγματικότητα αίτια για άπαλλοτρίωση και κοινωνική επανάσταση. Ο καθένας είχε το κομματάκι της γης του ή το καταστημάκι του. Βιομηχανικό προλεταριάτο δεν υπήρχε.

Όυτε πρόοδος υπήρχε. Οι τρόποι παραγωγής ήταν πρωτόγονοι, ή εργασία σκληρή, οι ώρες εργασίας πολλές και τά έσοδα μόλις έπαρκούσαν για την κάλυψη των στοιχειωδέστερων άναγκών.

Και έδω φύσηξε ό άέρας της νέας εποχής. Πολλοί νέοι ήταν πριν στη Μπαρτσιελώνα και άλλοι στο έξωτερικό και είχαν έναγαυρίσει στο χωριό. Είχαν άκούσει για τις

νέες ιδέες. Στη Μπαρσελώνα είχαν συνδεθεί με το φιλελεύθερο εργατικό κίνημα. Είχαν μάθει την ιδεολογία του αναρχισμού και τις αγωνιστικές μεθόδους του συνδικαλισμού. Πίστευαν πως η εφαρμογή των φιλελεύθερων ιδανικών θα έφερνε και στον τόπο τους νέα ώθηση στην οικονομική ζωή και θα άνοιγε νέους πνευματικούς και πολιτιστικούς ορίζοντες.

Όταν στα μέσα Ιουλίου του 1936 έγινε γνωστό πως ο «Αφρικάνος», όπως έλεγαν τον Φράνκο, είχε σκηνοθετήσει το πραξικόπημά του, μπήκε στο χωριό νέα ζωή. Οι κάτοικοι συγκεντρώθηκαν στην πλατεία και συζητούσαν ζωηρά για τα πολιτικά γεγονότα. Οι νέοι έλεγαν: «Η ζωή που κάναμε μέχρι τώρα ήταν γεμάτη μόχθο και φτώχεια. Σπάνια τύχαινε να εσημερήσει κάποιος. Αυτό όφειλεται στο ότι ο καθένας από μας εργάζεται μόνος του. Με αυτόν τον τρόπο δεν μπορεί να καταφέρει κανείς πολλά πράγματα στην εποχή της σύγχρονης τεχνικής. Πρέπει να εφαρμόσουμε τις μεθόδους της σύγχρονης κοινότητας εργασίας, τον κολλεκτιβισμό και τη συνεργασία, όπως εφαρμόζονται σε πολλά άλλα μέρη της χώρας μας και στο εξωτερικό. Μόνοι μας μένουμε αδύνατοι και φτωχοί. Όλοι μαζί αποκτούμε δύναμη και ευημερία.» Τα λόγια αυτά είχαν απήχηση. Για απαλλοτρίωση δεν υπήρχε τίποτα. Μεγαλοκτηματίες και κεφαλαιοῦχοι δεν υπήρχαν στο χωριό. Αυτό όμως δεν αποκλείει τη δημιουργία μιας κολλεκτίδας. Ο καθένας προσφέρθηκε να παραχωρήσει το χωράφι του, τα εργαλεία του, τα ζώα του ή τα μηχανήματά του, αν ήταν τεχνίτης, στην κολλεκτίδα. Όλα αυτά θα αποτελούσαν κοινή ιδιοκτησία.

Τό είπαν και τό έκαναν. Η Όλιέτε έγινε μια φιλελεύθερη οικονομική κοινότητα. «Νομίζω πως ένεργήσαμε σωστά», μου είπε ο πατέρας ενός νέου, που ήταν από τα πιο δραστήρια μέλη της κολλεκτίδας. «Ότι πετύχαμε στο μικρό διάστημα της συνεργασίας, δεν θα τό καταφέραμε ποτέ με τον παλιό τρόπο. Έχουμε αρκετή τροφή. Η κολλεκτίδα μοιράζει τα τρόφιμα δίκαια σε όλους. Κρασί παίρ-

νουμε ένα λίτρο την ημέρα τό άτομο. Μόνο γάλα υπάρχει λίγο. Τό παίρνουμε με συνταγή του γιατρού. Οι στρατιώτες από τό μέτωπο έχουν στείλει στην κολλεκτίδα 5.000 πεσέτες από τις οικονομίες του. Η κολλεκτίδα φροντίζει υποδειγματικά για τις οικογένειες των αγωνιστών.»

Η κολλεκτίδα είναι υπερήφανη για τό νέο άνθρακωρυχείο. Καντά στο χωριό ανακαλύφθηκε ένα μικρό κοιτάσμα άνθρακα. Ένας νεαρός αναρχικός είχε εργαστεί κατά τη διάρκεια της δικτατορίας σαν πολιτικός πρόσφυγας στό άνθρακωρυχείο του Βελγίου. Τώρα ήταν ο ειδικός. Η κολλεκτίδα πούλησε έλαιόλαδο στό Μπαρσελώνα και αγόρασε τά απαραίτητα μηχανήματα. Σε λίγο χρόνο εξόρυσαν ένα θαγόνι τραίνου κάρβουνο την ημέρα.

Η παραγωγή θα ήταν τρεις φορές μεγαλύτερη αν υπήρχαν αρκετά εργατικά χέρια. Από την άποψη ενός ιδιώτη επιχειρηματία ή εκμετάλλευση αυτού του κοιτάσματος δεν θα ήταν ίσως άποδοτική. Για την κοινότητα όμως ήταν πρόδος. Είχαν αρκετό κάρβουνο για οικιακή χρήση και σκόπευαν να τό χρησιμοποιήσουν για διομηχανικούς σκοπούς.

Όπως και στό άλλα μέρη, έτσι και στην Όλιέτε δεν εξαναγκάστηκε κανένας να μπει στην κολλεκτίδα. Όποιος ήθελε μπορούσε να διατηρήσει τη γή του ή τό κατάστημά του και να εργάζεται εκεί με τά μέλη της οικογένειάς του. Μερκοκαματιάρηδες δεν υπήρχαν όμως, γιατί όλοι οι εκτήμονες προσχώρησαν στην κολλεκτίδα. Οι ανεξάρτητοι είχαν τό δικαίωμα να αφήνουν τις γελάδες, τις γίδες, τά πρόβατά τους κλπ. να βόσκουν στο κοινοτικό λιβάδι. Δεν επιτρεπόταν όμως σε κανέναν να διατηρεί πάνω από 15 ζώα. Η κτηνιατρική υπηρεσία ήταν κοινοτική. Οι ανεξάρτητοι είχαν δικαίωμα να ζητήσουν τη βοήθειά της. Ένα μέλος της κολλεκτίδας, σηκώνοντας τό ποτήρι του με κρασί της Αραγωνίας, είπε τό θράδου στην παρέα μας: «Όπως ή παλιά λάμπα του πετρελαίου υπάρχει ακόμη δίπλα στο σύγχρονο ηλεκτρικό φως, έτσι υπάρχει δίπλα στην κολλεκτιδική οικονομία ή ιδιωτική οικονομία. Όπως θ-

μως εξαφανίζεται ή λάμπα του πετρελαίου και αντικαθίσταται από τον ηλεκτρισμό, έτσι θα αντικαταστήσει σιγά-σιγά και ο κολλεκτιβισμός την ιδιωτική οικονομία.»

Τό επόμενο χωριό ήταν ή Μουνιέζα. Οι 1.700 κάτοικοι δέν εξαναγκάστηκαν από κανένα νά κολλεκτιβοποιηθούν τή ζωή τους. Στο χωριό δέν υπήρχαν μεγαλοκτηματίες παρά μικρογεωργοί που αγωνίζονταν σκληρά για νά ζήσουν. Η δουλειά του αγρότη στην Άραγωνία είναι βαριά και τό αποτέλεσμα πεινχρό.

Μετά την 19η Ίουλίου τά πράγματα άλλαξαν στη Μουνιέζα. Πρωτεργάτης ήταν ο γιός ενός ακτήμονα, ο Χοακίν Βαλιέντε. Είχε ζήσει δεκαεφτά χρόνια στη Μπαρτσελώνα. Εκεί γνώρισε τίς φιλελεύθερες ιδέες. Ήταν ένθερμος οπαδός της αναρχικής κοσμοθεωρίας. Γυρίζοντας στο χωριό του, έφερε και τό νέο κήρυγμα.

Η πρότασή του για τήν εισαγωγή του φιλελεύθερου κομμουνισμού έπεσε σέ πρόσφορο έδαφος. Μέχρι τότε οι γεωργοί δέν είχαν ζήσει ποτέ καλά. Τώρα ήθελαν νά δοκιμάσουν κάτι άλλο και αποφάσισαν νά εφαρμόσουν τήν κολλεκτιβοποίηση. Ο Χοακίν Βαλιέντε έγινε κοινοτάρχης. Πάνω στο τραπέζι του στο γραφείο της κοινότητας είχε τήν Ισπανική έκδοση του βιβλίου του Κροπότκιν «Εύημερία για όλους». Ήταν τό νέο ευαγγέλιο.

Ψωμί, κρέας, λάδι, κρασί και μερικά άλλα τρόφιμα μοιράζονταν δωρεάν σέ όλους. Οι αγρότες έφερναν τά προϊόντα τους στο κοινοτικό κατάστημα, όπου αποθηκεύονταν. Πολλά όμως προϊόντα δέν παράγονταν στο χωριό και έπρεπε νά αγοραστούν άλλου. Τό κοινοτικό συμβούλιο πουλούσε ελαιόλαδο και αγοράζε χοντρικά ό,τι έλειπε από τό χωριό. Μετά τύπως 100.000 πεσέτες τοπικό χαρτονόμισμα. Κάθε ένήλικος και των δύο φύλων έπαιρνε μιá πεσέτα τήν ήμέρα, και τά παιδιά μισή. Με αυτά τά χρήματα αγοράζαν ό,τι χρειαζόνταν από τά προϊόντα που δέν παράγονταν στο χωριό.

«Η άπεριορίστη διανομή του κρασιού δέν έδηγει σέ καταχρήσεις:»

«Έδώ δέν μεθά κανένας. Ζούμε με τό νέο σύστημα πάνω από χρόνο και μέχρι τώρα πήγαν όλα καλά.»

Από τίς 100.000 πεσέτες που τύπως ή κοινότητα κυκλοφορούν μόνο οι 11.000. Τις υπόλοιπες τίς φυλάγει ή κοινότητα. Τό τοπικό νόμισμα χρησιμοποιείται μόνο σάν ανταλλακτικό μέσο και δέν τοκίζεται. Κανένας δέν σκέφτεται νά τό αποταμιεύσει. Τό ξεχωριστό άτομο δέν μπορεί νά συγκεντρώσει καφάλαιο. Αυτό τό κάνει ή κοινότητα για όλους. Όλοι έχουν τήν ίδια μεταχείριση. Τό μεγάλο πρόβλημα των κατοίκων είναι ή εκπαίδευση των παιδιών τους. Στο χωριό δέν υπάρχουν δάσκαλοι ούτε μέσα διδασκαλίας. Η κοινότητα είναι πρόθυμη νά κάνει τά πάντα για νά προσελκύσει μερικούς δασκάλους. Τό συνδικάτο των δασκάλων στη Μπαρτσελώνα υποσχέθηκε νά στείλει μερικές δασκάλες. Στο μεταξύ τουó κάτοικοι του χωριού κάνουν τό δάσκαλο, για νά μάθουν τουλάχιστον τά μεγαλύτερα παιδιά νά διαβάσουν και νά γράφουν.

Καθώς εξαπλώνουμε τό θράδι στο πρόχειρο κατάλυμά μας στο κοινοτικό κατάστημα, είπα στον συνοδό μου:

«Στίς άρχές τουó αιώνα μερικοί κοινωνιολόγοι και οικονομολόγοι μάλωναν για τό αν ο σοσιαλισμός είναι δυνατός ή είναι ουτοπία. Αν παρατηρήσει κανείς σέ αυτό τό χωριό με πόση πίστη και πόσο πρακτικό μυαλό ίδρύουν οι αγρότες μιá κολλεκτιβική κοινότητα, χωρίς όποιοδήποτε έξωτερικό έξαναγκασμό, παρά μόνο με τήν επιθυμία νά βελτιώσουν τή ζωή τους με κοινή εργασία, οι φηλές συζητήσεις των διανοούμενων τουó φαίνονται άφηρημένες και άσχετες με τήν πραγματικότητα. Αυτοί εδώ οι αγρότες δέν γνώριζαν ποτέ τους θεωρίες. Έχουν όμως καθαρό μυαλό. Ξέρουν πως όλοι μαζί πετυχαίνουν καλύτερα αποτελέσματα από τό αν ο καθένας ενεργεί μόνος του. Τοúτο είναι γι' αυτούς τό νόημα τουó κολλεκτιβισμού.»

Σέ εκατοντάδες χωριά σέ όλόκληρη τήν Ίσπανία έγινε τό ίδιο πράγμα. Στίς μισές περιπτώσεις δέν εφαρμόστηκε ή άπαλλοτριώση. Τό νέο οικονομικό σύστημα δέν εισήχθηκε δίαια. Όλα έγιναν ειρηνικά πάνω σέ φιλελεύθερη

δάση. Το καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα υπάρχει από αιώνες. Μολοντούτο ο κόσμος είναι γεμάτος αδικίες και πολέμους. Οι αγρότες θέλουν τώρα να δοκιμάσουν μήπως είναι δυνατό να δημιουργήσουν με τον κολλεκτιβισμό δικαιότερες καταστάσεις. Από αυτή την επιθυμία βλέπουμε να συντελείται εδώ αυτή η νέα κοινωνική τάξη.»

«Ίσως έχεις δίκιο», μου απάντησε.

Το χωριό 'Αλμπαλάτε ντε Τσίγκα βρίσκεται στα σύνορα 'Αραγωνίας και Καταλωνίας. Και εδώ οι αγρότες δεν γνώριζαν σχεδόν τίποτε από πολιτική και κοινωνικές θεωρίες. Μολοντούτο μετά το φασιστικό πραξικόπημα οι μεροκαματιάρηδες και οι μικρογεωργοί πρότειναν την ίδρυση μιας κολλεκτίβας όπως σε άλλα μέρη. Δεν άργοφόρησαν. Και τώρα ζούν με το νέο σύστημα ήδη έναν ολόκληρο χρόνο. «Εμείς οι φτωχοί περνάμε τώρα καλύτερα από πριν», μου είπε μια ηλικιωμένη αγρότισσα. «Πριν δεν εξασφαλίζαμε καλά-καλά το καθημερινό μας ψωμί. Σήμερα έχουμε τα τρόφιμα και πολλά άλλα πράγματα δωρεάν.»

Στις έφτά κιόλας το πρωί το χωριό θρυσκόταν στο πόδι. Μια γυναίκα έρχεται στο κοινοτικό κατάστημα. Θέλει να πάει στη Λερίντα σε έναν ειδικό γιατρό. Το χρήμα έχει καταργηθεί στο χωριό. Για μετακινήσεις έξω από το χωριό οι κάτοικοι ζητούν χρήματα από την κοινότητα. «Έχεις πιστοποιητικό από το γιατρό του χωριού;» «Όχι». «Τότε δεν μπορώ να σου δώσω τα χρήματα. Η συνέλευση αποφάσισε να δίνουμε χρήματα σε περιπτώσεις αρρώστιας μόνο όταν έγκρινει τη μετακίνηση ο γιατρός του χωριού.»

Η γυναίκα πήγε στο γιατρό του χωριού για να πάρει το πιστοποιητικό. «Πολλοί σύντροφοι», μου εξήγησε ο προϊστάμενος της κολλεκτίβας, που ταυτόχρονα είναι μέλος και του κοινοτικού συμβουλίου, «εκμεταλλεύονται την κατάσταση. Παλιά δεν πήγαιναν σχεδόν ποτέ στην πόλη. Τώρα θέλουν όλοι να κάνουν ταξίδια. Δεν κοστίζει τίποτε, η κοινότητα πληρώνει. Δεν πρέπει όμως να σπαταλά-

με τα χρήματα. Ανήκουν σε όλους μας.»

Ίσως ο προϊστάμενος να είναι λίγο γραφειοκράτης. Ο γιατρός θα αποφασίσει σε αυτή την περίπτωση.

Ο Δρ. Χοσέ Μάριο Πουέγιο, ένας μεσόκοπος άνδρας, κατάγεται από τη Σαραγκόσα. Ζει δώδεκα χρόνια στην 'Αλμπαλάτε ντε Τσίγκα και γνωρίζει καλά πώς είναι η κατάσταση της υγείας κάθε κατοίκου του χωριού. Ο Δρ. Πουέγιο είναι φιλελεύθερος, αλλά δεν ανήκει σε κανένα κόμμα. Είναι αγαπητός στο χωριό. Έδώ υπήρχε πριν το παλιό σύστημα Ιατρικής περίθαλψης. Στα Ισπανικά χωριά κάθε αγρότης πλήρωνε στον τοπικό γιατρό ένα δρισμένο ποσό το χρόνο. Συνήθως ο αγρότης έτρεφε ένα γουρουνί το χρόνο και τα χρήματα από την πώλησή του τα έδινε στο γιατρό για την Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Αυτό το σύστημα ασφάλισης δεν ήταν νομικά κατοχυρωμένο, αλλά στηριζόταν στην αμοιβαία εμπιστοσύνη. Μια παρόμοια συνθήκη υπήρχε και στην Κίνα. Οι Κινέζοι όμως ήταν πιο εύφάνταστοι. Ο γιατρός έπαιρνε ένα έτήσιο ποσό, από το οποίο όμως ο αγρότης αφαιρούσε τις μέρες της αρρώστιας του. Το πράγμα έχει ένα βαθύτερο νόημα: Ο γιατρός είναι ο σύμβουλος της υγείας. Αν ο αγρότης αρρώσταινε, ο γιατρός τον είχε συμβουλεύσει λάθος. Γι' αυτό και δεν πληρώνονται οι μέρες της αρρώστιας. Κινέζικη βλαχοπανηρία!

Μετά την κολλεκτιβοποίηση η αμοιβή των γιατρών στα χωριά άλλαξε, γιατί καταργήθηκε και το χρήμα.

«Πώς αμείβεστε σήμερα;»

«Με φροντίζει η κοινότητα.»

«Έχετε όμως και άλλες ανάγκες εκτός από το φαγητό και τα ρούχα. Χρειάζεται κάπου-κάπου βιβλία, όργανα κλπ.»

«Και γι' αυτά φροντίζει η κοινότητα. Γίνεται όπως σε ένα δημοτικό νοσοκομείο. Η διεύθυνση φροντίζει για δι-
δήποτε χρειάζεται ο γιατρός.»

Ο Δρ. Πουέγιο μας δείχνει μερικά νέα βιβλία. Ήλε-
ταία πήγε με έξοδα της κολλεκτίβας στη Μπαρσελόνα.

Έκει αγόρασε ό,τι χρειαζόταν. Έπειδή στο χωριό δέν υπάρχει φαρμακείο, ό Δρ. Πουέγιο έχει στο Ιατρείο του και τά κυριότερα φάρμακα. Η κολλεκτίδα βοηθά με κάθε τρόπο τόν γιατρό. Άφροδίσια νοσήματα δέν ύπήρχαν πριν στο χωριό, σύμφωνα με δήλωση του γιατρού. Μετά τόν πόλεμο παρουσιάστηκαν δυό περιπτώσεις.

«Τί γνώμη έχετε για τόν κολλεκτιδισμό, γιατρέ;»

«Κατά τήν γνώμη μου είναι ένα σύστημα με τή μεγαλύτερη δυνατή κοινωνική δικαιοσύνη. Ήθικά στέκει ψηλότερα από τόν καπιταλισμό. Τό νέο σύστημα έχει δέδαια άκόμη πολλές άτέλειες. Οι δυσκολίες του βρίσκονται στην άνομοιομορφία του. Στίς πόλεις έχει διατηρηθεί τό χρήμα, στα περισσότερα χωριά έχει καταργηθεί. Πολλά χωριά, χρησιμοποιούν δικό τους, τοπικό χρήμα. Αυτό δέν είναι πρακτικό. Όταν καταργείται τό χρήμα, πρέπει να καταργείται σε όλόκληρη τή χώρα. Όταν όμως διατηρείται, πρέπει να υπάρχει ένα ένιατο νόμισμα. Έπαναλαμβάνω όμως: Από κοινωνική άποψη, ό κολλεκτιδισμός είναι δικαιότερο σύστημα από τόν καπιταλισμό.»

Ό Δρ. Πουέγιο αναφέρθηκε στην ανθρώπινη πλευρά του φιλελεύθερου κομμουνισμού. Τό νέο σύστημα ξυπνοσε στους ανθρώπους αισθήματα άλληλεγγύης, που δέν τά είχαν κάτω από τό καπιταλιστικό σύστημα. Τό μικρό χωριό Άλμπαλάτε έστειλε αύθόρμητα στον πληθυσμό της πολιορκημένης Μαδρίτης 10 γουρούνια, 500 κιλά λίπος, 87 κοτόπουλα, 50 κουνέλια, δυόμιση τόνους πατάτες, 200 δωδεκάδες αυγά και πολλά σακιά όσπρια. Η στρατιωτική διοίκηση προθυμοποιήθηκε να τά πληρώσει, αλλά ή κολλεκτίδα άρνήθηκε.

Στή Μπινεφάρ, μιá πόλη με 5.000 κατοίκους, έγιναν τήν 19η Ίουλίου και τίς επόμενες ημέρες συγκρούσεις ανάμεσα στους κατοίκους και τήν άστυνομία. Ό λαός νίκησε τήν αντίδραση. Μετά τή νίκη τοποθετήθηκε μιá πολιτοφυλακή. Άκολούθησαν σε διάστημα έβδομάδων συνειλεύσεις και συνεδριάσεις και τελικά σε μιá γενική συνέλευση οι κάτοικοι αποφάσισαν να καταργήσουν τήν

άτομική ιδιοκτησία. Κολλεκτιβοποιήθηκαν 1.200 στρέμματα γής. Για τήν καλλιέργεια ή γή χωρίστηκε σε κομμάτια που τά ανέλαβαν αντίστοιχα έφτά μεγάλες ομάδες εργασιών. Κάθε ομάδα είχε έναν προϊστάμενο. Μετά από κάθε σοδειά ό προϊστάμενος άλλαζε. Έτσι δινόταν σε όλους ή ευκαιρία να αναλάβουν εύθνες. Οι προϊστάμενοι συναθροίζονται κάθε βράδυ στο γραφείο της κολλεκτίδας και ό καθένας εκθέτει τήν πορεία των εργασιών. Η συνέλευση των προϊσταμένων αποφασίζει με ψηφοφορία για ό,τιδήποτε άφορά τήν εργασία και τήν παραγωγή.

Η ρύθμιση της κατανάλωσης δέν τούς δημιούργησε κεφαλόπονους. Άλεύρι, πατάτες, όσπρια, κρέας, λάδι, λαχανικά και κρασί μοιράζονται σε όλους δωρεάν. Αυτά είναι προϊόντα που παράγονται στον τόπο. Όσα φέρνει ή κολλεκτίδα από άλλο, τά διαθέτει προς πώληση. Η κολλεκτίδα εξέδωσε τοπικό νόμισμα αξίας 45.000 πεσετών σε κουπόνια. Οι άνδρες παίρνουν 2,50 πεσέτες, οι γυναίκες 1,50 και τά παιδιά 1 πεσέτα τήν ημέρα. Με αυτά μπορούν να αγοράσουν ό,τι χρειάζονται από τό κατάστημα της κολλεκτίδας. Οι τιμές καθορίζονται στη συνέλευση των μελών.

Οι δάσκαλοι παίρνουν τό μισθό τους από τό κράτος, γιατί ή Μπινεφάρ έχει κρατικό σχολείο. Παραδίδουν όμως τό μισθό τους στην κολλεκτίδα και αυτή τούς προμηθεύει ό,τι χρειάζονται.

Η Μπινεφάρ είναι πρωτεύουσα επαρχίας και ή έδρα της νέας ένωσης των κολλεκτιδών των χωριών. Αυτές οι κολλεκτίδες φέρνουν τά προϊόντα τους στην κεντρική αποθήκη της ένωσης. Η διοίκηση της ένωσης τακτοποιεί τούς λογαριασμούς με τίς ένωμένες κολλεκτίδες. Η ένωση στέλνει κάθε μέρα δυό φορτηγά αυτοκίνητα με τρόφιμα στο μέτωπο. Στή Μαδρίτη ή ένωση έστειλε 32 θαγόνια τρόφιμα δωρεάν. Η ένωση αναπτύσσει μεγάλη δραστηριότητα και φρόντισε μάλιστα για τόν έξηλεκτρισμό και τήν τηλεφωνική σύνδεση γειτονικών χωριών. Αυτό ήταν μεγάλη πρόοδος. Πριν από τήν 19η Ίουλίου δέν ύπήρχε στην πό-

λη νοσοκομείο. Συγκεντρώθηκαν 100.000 πασιές για το χτίσιμο του νέου νοσοκομείου. Από τη Μπαρτσελώνα ήλθαν δυο γιατροί και ανέλαβαν υπηρεσία.

Η Μπινεφάρ είναι απόλυτα κολλεκτιδοποιημένη. Μόνο οι κρατικοί υπάλληλοι, οι έφορευτικοί, οι σιδηροδρομικοί και οι ταχυδρομικοί βρίσκονται έξω από την κολλεκτίδα. Τα περισσότερα τρόφιμα και αντικείμενα που χρειάζονται οι κρατικοί υπάλληλοι τα αγοράζουν από το κατάστημα της κολλεκτίδας.

Στην Άραγωνία οι όπαθοι του παλιού συστήματος ονομάζονται «άτομιστές». Οι όπαθοι του νέου συστήματος ονομάζονται «κολλεκτιδιστές». Ο Ισπανός κολλεκτιδιστής διαφέρει από τον Γάλλο, Άγγλο ή Γερμανό σοσιαλιστή. Ο οποίος προσχωρεί σε μια κολλεκτίδα στην Άραγωνία παραιτείται από την ατομική του ιδιοκτησία και από ατομικά έσοδα. Ολόκληρη ή μέχρι τώρα ζωή του αλλάζει. Δεν εργάζεται πια για μισθό και κέρδος. Πολλές φορές παραιτείται και από προσωπικές ανέσεις, αν τα άλλα μέλη της κολλεκτίδας δεν έχουν την ίδια δυνατότητα. Το βιοτικό επίπεδο των περισσότερων αγροτών βελτιώθηκε ουσιαστικά με τον κολλεκτιδισμό. Ο κολλεκτιδισμός στην Άραγωνία αποτελεί μια μορφή σοσιαλισμού που μοιάζει ίσως περισσότερο με τον πρώτο χριστιανισμό.

«Αυτό το είδος του κολλεκτιδισμού μπορούν να το αποδεχτούν άνθρωποι που ήταν πριν πολύ φτωχοί ή είναι πρόθυμοι να αλλάξουν ριζικά την μέχρι τώρα ζωή τους και να παραιτηθούν από πολλά πράγματα», είπε ο συνοδός μου.

«Ίσως έχεις δίκιο», του απάντησα.

«Δεν πιστεύω», συνέχισε, «πώς ένας εργάτης ή ένας γιατρός στις ΗΠΑ θα ήταν σύμφωνος με μια τόσο ριζική αλλαγή της ζωής του.»

«Και σ' αυτό πρέπει να σου δώσω δίκιο», του απάντησα. «Αλλά έδω έγκειται ακριβώς το πρότερο θέμα του φιλελεύθερου κομμουνισμού, που δεν εξαναγκάζει κανέναν να τον ακολουθήσει. Σε αυτή την ελευθερία βλέπω τη μεγάλη ύ-

περοχή του Ισπανικού αναρχοσυνδικαλισμού απέναντι στον καπιταλισμό και τον κρατικό κομμουνισμό. Άλλά ως κοιτάξουμε πρώτα τη Μπαρμπάστρο, που έχει τη φήμη μιας «άτομιστικής» πόλης και όπου η πλειοψηφία του πληθυσμού δεν δείχνει ιδιαίτερο ζήλο για κοινωνικές αλλαγές.»

Η Μπαρμπάστρο είναι μια πόλη με 10.000 κατοίκους. Μόνο 150 αγρότες με αναρχικές ιδέες ίδρυσαν μια κολλεκτίδα. Κοντά σ' αυτή ιδρύθηκε και μια κολλεκτίδα των συνδικαλιστών οικοδόμων.

Η κολλεκτίδα των αγροτών δεν μπόρεσε να προβεί σε απαλλοτριώσεις, επειδή η πλειοψηφία του πληθυσμού ήταν αντίθετη. Θα μπορούσαν να το κάνουν με τη βία, πράγμα που θα ήταν εύκολο με τη βοήθεια του στρατού από τη Μπαρτσελώνα. Δεν το έκαναν όμως. Όλα έπρεπε να γίνουν έθελοντικά. Στον περίγυρο της πόλης υπήρχαν όμως αρκετές χέρσες εκτάσεις που έμεναν ακαλλιέργητες από χρόνια. Αυτές τις εκτάσεις τις πήραν οι κολλεκτιδιστές με τη συμφωνία όλου του πληθυσμού.

Πηγαίνοντας προς την έδρα της ένωσης των αγροτικών κολλεκτιδίων, είπα στον συνοδό μου:

«Η αντίρρηση του Δρ. Πουέγιο στην Άλμπλατέ απέναντι στον κολλεκτιδισμό είναι δικαιολογημένη εφόσον αναφέρεται στο ένιατο νόμισμα σε ολόκληρη τη χώρα. Η απαίτηση για ένιαία οικονομική μορφή όμως είναι ανελεύθερη και ανοίγει το δρόμο στον οικονομικό ολοκληρωτισμό. Το καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα απέχει πολύ από την συνεπή ένιαία μορφή. Δίπλα στις ιδιωτικές επιχειρήσεις υπάρχουν οι συνεταιριστικές, οι κρατικές, οι εθνικοποιημένες και οι διεθνείς. Η οικονομική πολυμορφία δεν είναι καινοφανικό κακό. Είναι έκφραση της ελευθερίας. Για την οικονομία δεν έχει δυσμενείς συνέπειες αν δίπλα στις κολλεκτίδες υπάρχουν και ιδιωτικές επιχειρήσεις. Μια ένιαία καταναγκαστική μορφή αντίθετα ωφελεί μόνο το ολοκληρωτικό κράτος και βλάπτει τον λαό.»

Σε αυτή την παρατήρηση δεν απάντησε ο φίλος μου.

Η Μπαρμπάστρο ήταν περιτριγυρισμένη από φιλελεύθε-

ρες αγροτικές κολλεκτίβες. Έδω είχε την έδρα της η Ένω-
ση των κολλεκτιβών της περιφέρειας. Η Ένωση ιδρύθηκε
τον Σεπτέμβριο του 1936 και μετά από μισό χρόνο είχαν
προσχωρήσει 60 κολλεκτιβοποιημένα χωριά με 15.000 κα-
τοίκους.

Η Ένωση είχε έναν κατάλογο με όλες τις κολλεκτιβικά
καλλιεργούμενες περιοχές, με τους δρόμους, τα μεταφορικά
μέσα, τις μηχανές, τα αγροτικά μηχανήματα και τα ζώα.
Είχε ένα τμήμα για αγορές και πωλήσεις. Οι ένωμένες
κολλεκτίβες φέρνουν έδω τα αγροτικά προϊόντα τους και
παίρνουν βιομηχανικά προϊόντα. Η Ένωση φτιάχνει νέους
δρόμους, φροντίζει για την κατασκευή νέων τηλεφωνικών
γραμμών κλπ. Προσφέρει μεγάλες ποσότητες τροφίμων
στά αντιφασιστικά στρατεύματα. Μετά από μισό χρόνο δρα-
στηριότητας είχε ένα κεφάλαιο από 3,5 εκατομμύρια πε-
σέτες. Εργάζεται σε φιλελεύθερη βάση όπως οι αγροτι-
κοί συνεταιρισμοί σε άλλες χώρες.

Ο συνοδός μου έκανε μια ευστοχη παρατήρηση:

«Οι φιλεύτερες αγροτικές κολλεκτίβες της Ισπανίας
αποκατάστησαν τη δυσφημισμένη ιδέα του κολλεκτιβισμού.
Στη δημοκρατική μας Ισπανία ο κολλεκτιβισμός και
η έλευθερία δημιουργούν μια νέα κοινωνική σύνθεση: Τον
φιλελεύθερο σοσιαλισμό.»

«Βλέπω πώς η ατομική Μπαρμπάστρο σε έπεισε
για το πραγματοποιήσιμο και τα προτερήματα του φιλε-
λεύθερου κολλεκτιβισμού», του απάντησα ειρωνικά.

Με κοίταξε στα μάτια και χαμογέλασε επιδοκιμαστικά.

Το ταξίδι μας στην Αραγωνία είχε τελειώσει.

Ο κολλεκτιβισμός στην Λεβάντε και στην Καστίλλη

Ο κολλεκτιβισμός είναι για τον αγροτικό πληθυσμό της
Ισπανίας μια έννοια παρόμοια με τον συνεταιρισμό των
Δανών αγροτών. Το κύριο βάρος βρίσκεται και στους δυο
στη συνεργασία. Παρά τη λειτουργική συγγένεια υπάρχει
ανάμεσα σε μια Ισπανική κολλεκτίβα και σε έναν δανικό
αγροτικό συνεταιρισμό μια βασική διαφορά αναφορικά με
τις σχέσεις ιδιοκτησίας. Ο δανικός συνεταιρισμός είναι
μια κοινότητα εργασίας ανεξάρτητων αγροτών το κάθε μέ-
λος διατηρεί την ατομική ιδιοκτησία του. Στην Ισπανία η
γη είναι κολλεκτιβική ιδιοκτησία. Λειτουργικά οι δύο αΐ-
τές μορφές στηρίζονται στην αρχή της αμοιβαίας βοήθειας.
Ένω όμως η Ισπανική κολλεκτίβα αποσκοπεί στην πλήρη
κολλεκτιβοποίηση της ζωής, ο δανικός συνεταιρισμός απο-
σκοπεί στην κοινή ρύθμιση ενός μέρους της οικονομικής
ζωής των μελών.

Θά ήταν λάθος να δούμε σε βασικά χαρακτηριστικά του
κολλεκτιβισμού την απαλλοτρίωση και την αναδιανομή της
γης. Η απαλλοτρίωση είναι μια στιγμαία πράξη, η κολλ-
εκτιβική οικονομική μορφή ένας διαρκής τρόπος ζωής.
Στην κολλεκτιβική οικονομία δεν υπάρχει ατομική ιδιο-
κτησία. Απαλλοτριώσεις και κατασχέσεις γης και περιου-
σιών δεν είναι κατά κανέναν τρόπο ιδιαίτερα χαρακτηρι-
στικά του σοσιαλισμού και του κομμουνισμού. Μετά από κάθε
πόλεμο οι νικητές απαλλοτρίωναν τους νικημένους. Η Ι-
στορία είναι γεμάτη από άρπαγές της περιουσίας των ά-
δύνατων από τους δυνατούς. Ο κολλεκτιβισμός και ο συν-
εταιρισμός αντίθετα πηγάζουν από την επιθυμία του εργα-
ζόμενου πληθυσμού να απαλλαγεί με κοινή εργασία και
αμοιβαία βοήθεια από την εκμετάλλευση και να δημιουρ-
γήσει με τη δράση του δίκαιες κοινωνικές συνθήκες.

Ο κολλεκτιβισμός στην Ισπανία είχε κάνει τα πρώτα
βήματά του πριν από την 19η Ιουλίου. Ένα τέτοιο παρά-
δειγμα μας προσφέρει η αγροτική κολλεκτίβα της Γκάν-

τια, μιὰς πόλης στὴν ἐπαρχία Βαλέντσια. Ἐκεῖ εἶχαν ἀρχίσει πολλοὶ ἀγρότες ἀπὸ τὴς ἀρχῆς τῆς δεκαετίας τοῦ 30 νὰ καλλιεργοῦν μαζικὰ τὴ γῆ. Ἰδρυσαν ἕνα κολλεκτιδικὸ πτηνοτροφεῖο καὶ ἕνα κολλεκτιδικὸ ραφεῖο γιὰ γυναικεῖα φορέματα. Τὰ φορέματα τὰ πούλουσαν στὰ γύρω χωριά. Ἡ κολλεκτίδα εἶχε 30 μέλη, διέθετε κοινὰ ἀγροτικὰ μηχανήματα, ζῶα, ἕνα φορτηγὸ αὐτοκίνητο καὶ πέντε ραπτομηχανές. Τὸ διοικητικὸ ἐπίπεδο τῶν μελῶν τῆς κολλεκτίδας ἦταν ἀνώτερο ἀπὸ τῶν ἄλλων μικρογεωργῶν τῆς περιοχῆς. Μὲ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τοὺς εἶχαν ἀποκτήσει τὴ συμπάθεια τοῦ πληθυσμοῦ. Τὰ πλεονεκτήματα τοῦ νέου τρόπου ἐργασίας ἀπέναντι στὴν ἐργασία τοῦ μεμονωμένου μικρογεωργοῦ ἦταν ὀλοφάνερα.

Αὐτὴ ἡ μικρὴ κολλεκτίδα ἦταν ὁ πρωτοπόρος τοῦ μεγάλου κολλεκτιδικοῦ κινήματος μετὰ τὴν καταστολὴ τοῦ φρανκικοῦ πραξικοπήματος στὴ Λεδάντε.

Οἱ μεγαλοκτηματίες, κυρίως ὄπαδοὶ τοῦ Φράνκο, ἐγκατέλειψαν τὴν περιοχὴ μὲ τὴν ἔκρηξη τοῦ στρατιωτικοῦ πραξικοπήματος. Τὰ κτήματά τους τὰ πῆραν οἱ μικρογεωργοὶ καὶ τὰ καλλιεργοῦσαν κολλεκτιδικὰ. Ὁ ἐνθουσιασμὸς γιὰ τὴν κολλεκτιδοποίηση ἦταν μεγάλος. Ἡ στάση τῶν μικρογεωργῶν ἀπέναντι στὸ νέο κίνημα ἦταν στὴν ἀρχὴ διστακτικὴ. Μερικοὶ πέρασαν στὴν πλευρὰ τῶν κολλεκτιδιστῶν. Ἄλλοι τηροῦσαν στάση ἀναμονῆς. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ὁ κολλεκτιδισμὸς κέρδιζε διαρκῶς περισσότερους ὄπαδούς. Μέσα σὲ δύο χρόνια ὁ ἀγροτικὸς κολλεκτιδισμὸς εἶχε ἐξαπλωθεῖ σὲ ὀλόκληρη τὴ Λεδάντε.

Οἱ τοπικὲς κολλεκτίδες συγκεντρώθηκαν γιὰ συνέδριο στὴ Βαλέντσια καὶ ἀποφάσισαν νὰ ἰδρυσουν μιὰ ἔνωση τῶν ἀγροτικῶν κολλεκτιδῶν τῆς Λεδάντε. Ἡ νέα ἔνωση ἐξελέχθηκε μὲ θαυμαστὸ τρόπο. Ὁ πνευματικὸς αὐτοῦργός τῆς νέας ὀργάνωσης ἦταν ἡ μικρὴ κολλεκτίδα τῆς Γκάντια. Μιὰ χούφτα ἐνθερμῶν ἰδεολογιστῶν εἶχε ἀνοίξει τὸ δρόμο γιὰ μιὰ νέα οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη.

Στὰ εὐρύχωρα γραφεῖα τοῦ ἐπιδηθιτικοῦ κτιρίου τῆς ἔνωσης ἐπικρατεῖ ζωντὴ κίνηση. Πάνω ἀπὸ διακόσιοι ὀ-

πάλληλοι εἶναι ἀπαραίτητοι γιὰ νὰ τακτοποιοῦν τὴς διοικητικὲς ὑποθέσεις τῆς νέας οἰκονομικῆς κοινότητας. Οἱ ἀναρχικοὶ μισοῦν τὴ γραφειοκρατία. Γι' αὐτὸ προσπαθοῦν νὰ τὰ ὀργανώσουν ὅλα ἔτσι ὥστε ἡ γραφειοκρατία νὰ μὴν ἀπορροφᾷ ἄδικα τοὺς καρπούς τῶν ἐργαζόμενων. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀρῆθηκαν μέτρα γιὰ τὴν ἐγκαίρην πάταξη τῶν γραφειοκρατικῶν παραφάδων. Στὴν κορυφὴ κάθε τμήματος στέκει ἕνας ἀπεσταλμένος. Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐργασιῶν τῆς ἔνωσης διαβιβάζονται σὲ ὅλες τὴς κολλεκτίδες ἀπὸ τὸ διοικητικὸ συμβούλιο πού συνεδριάζει δύο φορές τὴ ὀδομάδα. Μιὰ φορά τὸ ἐξάμηνο συγκαλεῖται γενικὴ συνέλευση ὅπου συζητοῦνται οἱ ὑποθέσεις τῆς ἔνωσης καὶ παίρνονται ἀποφάσεις. Οἱ συναλεύσεις ἐλέγχουν γενικὰ τὴ λειτουργία τῆς ἔνωσης.

Ἡ ἔνωση ἔχει ἕναν ἐτήσιο κύκλο ἐργασιῶν ὅφους 500 ἑκατομμυρίων πεσετῶν. Οἱ ἐνωμένες ἀγροτικὲς κολλεκτίδες καλλιεργοῦν πορτοκαλιές, ρύζι, λαχανικὰ καὶ φρούτα. Ἐνα μεγάλο μέρος τῆς παραγωγῆς ἐξάγεται στὴ Γαλλία, στὴν Ἀγγλία, στὴν Ἑλβετία καὶ στὴς σκανδιναβικὲς χῶρες. Σὲ αὐτὲς τὴς ἐξαγωγὲς χρωστᾷ ἡ ἔνωση τὴν ἀνθιστῆ τῆς. Παραχωρεῖ δάνεια σὲ λιγότερο ἀνθηρὲς περιφερειακὲς κολλεκτιδικὲς ἐνώσεις. Οἱ ἐνώσεις τῆς Ἀνδαλουσίας, τῆς κεντρικῆς Ἰσπανίας καθὼς καὶ τῆς Καταλωνίας ὑποστηρίζονται ἀπὸ τὴ συναδελφικὴ ἔνωση τῆς Λεδάντε. Νοσοκομεῖα καὶ ὀλόκληρα τμήματα στρατοῦ ἐφοδιάζονται μὲ τροφίμα πού στέλνει ἡ ἔνωση τῆς Λεδάντε.

Οἱ ἀγρότες εἶναι ἐχθροὶ τοῦ συγκεντρωτισμοῦ. Κάθε κολλεκτίδα ρυθμίζει τὴς ὑποθέσεις τῆς μὲ τὸν δικὸ τῆς τρόπο. Οἱ γειτονικὲς κολλεκτίδες ἀνταλλάσσουν ἀπόψεις. Οἱ συμβουλὲς καλοπροαίρετων συντρόφων γίνονται δεκτὲς. Ἀπορρίπτονται ὅμως οἱ ἐπεμβάσεις μιᾶς κεντρικῆς ἀρχῆς. Ἄν σὲ μιὰ κολλεκτίδα δὲν ὑπάρχει ἕνας ἱκανὸς σύντροφος γιὰ τὰ λογιστικὰ, ἡ κολλεκτίδα ἀποτείνεται στὴν ἔνωση. Στὸ συνέδριο ἀποφασίστηκε ἡ ἰδρυση μιᾶς σχολῆς λογιστῶν. Μερικὲς κολλεκτίδες ἔχουν εἰσαγάγει τὸν οἰκονομικὸ μισθό, ἄλλες μοιράζουν τὰ κέρδη στὰ μέλη ἀ-

νάλογα με τις ανάγκες τους. Σε μερικά μέρη καταργήθηκε το χρήμα, σε άλλα διατηρήθηκε. Κάθε κολλεκτίβια ενεργεί αυτόνομα, χωρίς επεμβάσεις από έξω.

Οι εμπορικές υποθέσεις της Ένωσης διευρύνθηκαν τόσο πολύ, ώστε αποφάσισε να ιδρύσει μια δική της τράπεζα. Ένεργούσαν από την άπλη στο σύνθετο, από την περιφέρεια στο κέντρο. Αυτό ανταποκρινόταν στην ψυχολογία των αγροτών. Η τράπεζα μεσολαβεί για την ανταλλαγή και την πώληση των προϊόντων στο εσωτερικό και στο εξωτερικό και ρυθμίζει τις συναλλαγματικές υποθέσεις που προκύπτουν από τις εξαγωγές και τις εισαγωγές. Ειδικό από το συνδικάτο των τραπεζιτικών υπαλλήλων έχουν αναλάβει τη λειτουργία της τράπεζας.

Η Ένωση ιδρύσε και έναν αριθμό εργοστασίων κοσμηματοποιίας και λιπασμάτων. Ένα ιδιαίτερο τμήμα ασχολείται με την ανταλλαγή των προϊόντων των ένωμένων κολλεκτιβίων, με την πώληση των προϊόντων τους στην κυβέρνηση, με την αγορά μηχανών και αγροτικών μηχανημάτων καθώς και με την ανταλλαγή προϊόντων με τις κολλεκτιβοποιημένες βιομηχανίες. Έκατοντάδες φορτηγά αυτοκίνητα της Ένωσης διασχίζουν τη χώρα προς όλες τις κατευθύνσεις. Μεταφέρουν αγροτικά προϊόντα στα λιμάνια και βιομηχανικά προϊόντα από την Καταλωνία. Ένα σημαντικό μέρος της οικονομίας της Λεδάντε βρίσκεται στα χέρια της Ένωσης.

Σε ένα συνέδριο ένας αγρότης πρότεινε να ιδρύσουν μια γεωπονική σχολή. Η πρόταση έγινε δεκτή με ενθουσιασμό. Άρχισαν άμεσα τις ενέργειες, έφεραν διδακτικό προσωπικό από το εσωτερικό και το εξωτερικό και σε λίγο ή νέα γεωπονική σχολή άρχισε τη λειτουργία της. Οι αγρότες είναι υπερήφανοι για το νέο τους επίτευγμα. Η Ένωση ιδρύσε μια βιβλιοθήκη, όπου εκτός από γεωπονικά βιβλία έχουν συγκεντρωθεί και βιβλία από όλους τους άλλους τομείς της επιστήμης. Έκδίδει το γεωπονικό περιοδικό «Vida» (Ζωή), και την αγροτική εφημερίδα. Την καλλιτεχνική επιμέλεια αυτών των εκδόσεων την έχει ανα-

λάβει ο γνωστός Βαλεντιάνος ζωγράφος Βισέντε Μπαλέστερ.

Αυτό το τεράστιο έργο, που εκτελέστηκε με γνήσιο λεβαντίνικο ενθουσιασμό, σήμαινε μεγάλη οικονομική και πολιτιστική εξέλιξη για τους αγρότες. Μερικά πολιτικά κόμματα και κρατικοί λειτουργοί δεν έδωκαν με καλό μάτι το γεγονός ότι δεν συμμετείχε το κράτος. Αν αυτή ή εξέλιξη συνεχιζόταν, τα κόμματα και το κράτος θα υποτιμούνταν σε δευτερεύουσες αρχές και θα έχαναν την πολιτική δύναμή τους. Γι' αυτό ήθελαν να ανακόψουν την εξέλιξη με κάθε μέσο. Με την πρόταση ότι η κυβέρνηση εάν έκφραση της γενικής θέλησης του λαού έχει το δικαίωμα να καθορίζει τη νέα πορεία, δημιούργησε αναρίθμητες δυσκολίες στο κολλεκτιβικό κίνημα. Κατασχέθηκαν κτίρια της Ένωσης και αγροτικά προϊόντα, και επιτάχθηκαν φορτηγά αυτοκίνητα. Αυτές οι επεμβάσεις αποσκοπούσαν στην ενίσχυση της εξουσίας του κράτους και στο αποδυνάμωμα των δημιουργικών δυνάμεων του λαού. Οι κολλεκτιβιστές άμυνθηκαν. Η εκτελεστική εξουσία του κράτους σκληρυνε τη στάση της. Οι κολλεκτιβιστές, που άμυνονταν ενάντια στην ανάρμοστη επέμβαση της κρατικής γραφειοκρατίας, συλλαμβάνονταν από την αντιφασιστική κυβέρνηση της Δημοκρατίας. Οι μεγαλύτεροι έγκρολοι του κολλεκτιβισμού ήταν οι κομμουνιστές. Ο κομμουνιστής υπουργός Γεωργίας Βισέντε Ουρίμπτε ήταν οργανωτής των κυβερνητικών επεμβάσεων ενάντια στις αγροτικές κολλεκτίβες της Λεδάντε.

Οι αγρότες θα μπορούσαν να αντιδράσουν βίαια ενάντια στη βία της κρατικής γραφειοκρατίας. Παραιτήθηκαν όμως από τη χρησιμοποίηση της βίας ενόψει του αντιφασιστικού εμφύλιου πολέμου. Αρκέστηκαν να ακολουθήσουν δικαστικό δρόμο ενάντια στις κρατικές και κομματικές επεμβάσεις.

Μετά την επικράτηση του Φράνκο και την κατάλυση της Δημοκρατίας, οι κολλεκτίβες καταστράφηκαν και η Ένωση των αγροτών της Λεδάντε διαλύθηκε. Οι περιοχές

Εμώς, που με κοπιαστική συλλογική εργασία είχαν μεταβληθεί σε εύφορες εκτάσεις δεν μπορούσαν να καταστραφούν. Μένουν ακόμη παντοτινό όρσσημο μιας μεγάλης εποχής. Τα πολιτιστικά ιδρύματα της ένωσης τὰ ανέλαβαν έν μέρει οι φρανκικοί και συνέχισαν τήν λειτουργία τους με αὐταρχικό καθεστώς.

Οι αγρότες της Λεβάντε δέν ξεχνούν τή σύντομη μα κερποφόρα περίοδο της φιλελεύθερης αναδιομουργίας. Παρά τήν αφόρητη καταπίεση και τήν ύλική στέρση κάτω από τὸ καθεστώς του Φράνκο, οι αγρότες της Λεβάντε έχουν τὰ βλέματά τους στραμένα στο μέλλον. Ζουν με τήν πεποίθηση πὸς θὰ ξανάλαι ή ήμέρα της ελευθερίας και της εὐημερίας.

Ο κολλεκτιβισμός είχε αποκτήσει εξαιτίας της πλατίας του εξάπλωσης μεγάλη σημασία για τὸν έφοδιασμό τῶν πόλεων με τρόφιμα. Σε λίγο εμφανίστηκαν διαμάχες αρμοδιότητας ανάμεσα στην ένωση τῶν αγροτῶν και στο Ίνστιτούτο Ἀγροτικής Μεταρρύθμισης.

Τὸ Ίνστιτούτο είχε τὸ καθήκον, σύμφωνα με τήν αγροτική νομοθεσία του 1931, νὰ μοιράσει γη σὲ ἀκτήμιονες και νὰ τους βοηθήσει με δάνεια. Μετὰ τήν 19η Ἰουλίου 1936 οι αγρότες, κάτω από τήν επίδραση τῶν αναρχοσυνδικαλιστῶν, ἀπαλλοτρίωσαν τή γη τῶν φασιστῶν μεγαλοκτηματιῶν και ἔδρυσαν κολλεκτίδες χωρίς νὰ πάρουν ἔγκριση από τὸ Ίνστιτούτο. Οι νέες κολλεκτίδες δέν ὑπόκεινταν στὸν έλεγχο του Ίνστιτούτου. Μετὰ τήν 19η Ἰουλίου τὸ ὑπουργειο Γεωργίας περιήλθε στὰ χέρια τῶν κομμουνιστῶν και τὸ Ίνστιτούτο Ἀγροτικής Μεταρρύθμισης δρέθηκε στη δικαιοδοσία του ὑπουργοῦ Γεωργίας. Στὸν κομμουνιστὴ ὑπουργὸ δέν ἄρεσαν οι πολλές αυτόνομες κολλεκτίδες, πὸς δρίσκονταν έξω από τὸν χώρο της επίρροης του. Ἐκτός ἀπ' αὐτὸ ή στην πλειοψηφία τους αναρχοσυνδικαλιστικές κολλεκτίδες δέν ήταν προσιτές στην κομμουνιστική προπαγάνδα.

Γιὰ νὰ μὴ χωλαίνει πίσω από τὰ γεγονότα προχώρησε και τὸ Ίνστιτούτο μετὰ τήν 19η Ἰουλίου στην ἔδρυση κολ-

λεκτιδῶν και συνεταιρισμῶν, παραχωροῦσε δάνεια, μεσολαμβάνει στην προμήθεια αγροτικῶν μηχανῶν, ἔφτιαχνε συνεργεία ἐπισκευής και προσπαθοῦσε νὰ αγοράζει τὰ προϊόντα της παραγωγής. Τὸ κρατικό Ίνστιτούτο και ή συνδικαλιστική ένωση τῶν αγροτῶν ήταν σὲ πολλές περιπτώσεις ἀνταγωνιζόμενες οργανώσεις. Τὸ Ίνστιτούτο διατεινόταν πὸς ήταν ή μόνη ἀρμόδια ὀργάνωση. Η ένωση τῶν αγροτῶν ήταν μιὰ ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸ κράτος οικονομική ὀργάνωση. Η πρώτη διεπόταν ἀπὸ τήν κρατική γραφειοκρατία, ή δεύτερη ἀπὸ τήν πρωτοβουλία τῶν αγροτῶν. Τὸ Ίνστιτούτο στηρίζονταν στην κρατική ἐξουσία, οι αναρχοσυνδικαλιστικές κολλεκτίδες ἀναζητοῦσαν προστασία στην ἔθνικὴ ένωσή τους. Ο αγροτικός κολλεκτιβισμός είχε τις ρίζες του στο λαό. Τὸ Ίνστιτούτο Ἀγροτικής Μεταρρύθμισης ήταν μιὰ κρατική ὀργάνωση πὸς προσπαθοῦσε νὰ ἐπιδῶλη με τήν κρατική ἐξουσία.

Η ένωση τῶν εργατῶν ἀνέλαβε τήν πρωτοβουλία νὰ ἀντιμετωπίσει τὸ πρόβλημα της διανομής τῶν τροφίμων. Ο έφοδιασμός της χώρας με τρόφιμα ήταν πολὺ κρίσιμο σημεῖο εξαιτίας του ἐμφύλιου πολέμου.

Όπως στις περισσότερες ἄλλες χώρες έτσι και στην Ἰσπανία τὸ θιστικό ἐπίπεδο του αγροτικού πληθυσμοῦ ήταν κατώτερο ἀπ' αὐτὸ του πληθυσμοῦ τῶν πόλεων. Η ἀνύψωση του θιστικού ἐπιπέδου του αγροτικού πληθυσμοῦ θὰ μπορούσε νὰ ἐπιτευχθεῖ ἀπὸ ἓνα μέρος με βελτίωση τῶν μεθόδων παραγωγής και ἀπὸ τὸ ἄλλο με αὐξηση της τιμής τῶν αγροτικῶν προϊόντων. Ο πρώτος τρόπος ἀπαιτοῦσε χρόνο και συνδεόταν κατὰ τή διάρκεια του ἐμφύλιου πολέμου με πολλές δυσκολίες. Ο δεύτερος τρόπος ήταν εὐκολότερος, ἀφοῦ ὑπῆρχε μάλιστα ἔλλειψη προϊόντων. Η αὐξηση της τιμής τῶν αγροτικῶν προϊόντων όμως θὰ σήμαινε χειροτέρευση τῶν συνθηκῶν ζωής του αστικού πληθυσμοῦ. Οι βιομηχανικές κολλεκτίδες θὰ ἐξαναγκάζονταν νὰ αὐξήσουν τους μισθοὺς με συνέπεια νὰ αὐξηθοῦν τὰ έξοδα παραγωγής και σὲ τελικὴ ἀνάλυση οι τιμές τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων. Ο πληθωρισμός θὰ ήταν ἀναπόφευκτος.

Ἡ γενική αύξηση τῶν τιμῶν θά περιστρεφόταν σέ κλειστό κύκλωμα καί δέ θά ώφελοῦσε τελικά κανέναν.

Σέ μερικές χῶρες, ὅπου ἔμφανίστηκε τό ἴδιο πρόβλημα, προσπάθησαν νά υπερνικήσουν αὐτές τίς δυσκολίες μέ ἐπέμβαση τοῦ κράτους. Καθορίστηκαν ἀνώτατες τιμές γιά τά βασικά εἶδη διατροφῆς καί στούς ἀγρότες, πού δέν κάλυπταν τά ἐξοδά τους μέ αὐτές τίς τιμές, δόθηκαν κρατικές ἐπιχορηγήσεις. Στή Γαλλία, στήν Ἀγγλία, στίς ΗΠΑ καί σέ μερικές ἄλλες χῶρες ἡ ἐπιχορήγηση τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας ἀπό τό κράτος ἔχει γίνει γενικός κανόνας πού ἀκολουθεῖται ἀνεξάρτητα ἀπό τήν πολιτική πορεία. Ἐξαιτίας τῶν ἀλλαγμένων κοινωνικῶν συνθηκῶν τό πρόβλημα ἀντιμετωπίστηκε στήν Ἰσπανία μέ ἄλλον τρόπο. Οἱ συνδικαλιστές, πού μέ τίς ἀγροτικές καί τίς βιομηχανικές κολλεκτίβες τους ἔλεγχαν μεγάλο μέρος τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἀκολούθησαν δικό τους δρόμο, πού δέν ἦταν οὔτε καπιταλιστικός οὔτε κομμουνιστικός.

Οἱ ἀγροτικές κολλεκτίβες καθῶς καί οἱ ἰδιωτικές ἀγροτικές ἐπιχειρήσεις εἶχαν τό δικαίωμα νά κρατοῦν γιά δική τους κατανάλωση τά ἀπαραίτητα ἀγροτικά προϊόντα. Ἄφηνόταν στήν κρίση τους νά μὴν κρατοῦν μεγαλύτερη μερίδα ἀπό τή μερίδα τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ. Ἄν καί δέν γινόταν ἔλεγχος, αὐτή ἡ ἠθική ἔκκληση ἦταν ἀρκετή γιά νά μὴν παρουσιαστοῦν ἄξιες λόγου ἀποκρύψεις προϊόντων. Οἱ κολλεκτίβες παρέδιδαν τά προϊόντα τους στίς περιφερειακές ἐνώσεις τους σέ τιμές πού εἶχαν καθοριστεῖ ἀπό τίς τοπικές ἐπιτροπές τροφίμων. Τά προϊόντα αὐτά διανέμονταν στά ὄργανα τῆς ἔνωσης τῶν ἀγροτῶν, στούς καταναλωτικούς συνεταιρισμούς καί στό ἰδιωτικό ἐμπόριο - τό τελευταῖο ἔλεγχόταν ἀπό τά συνδικάτα - καί κατέληγαν στούς καταναλωτές σέ τιμές καθορισμένες ἀπό τά ἐργατικά, ἀγροτικά καί βιομηχανικά συνδικάτα.

Μέ τόν ἴδιο τρόπο καθορίζονταν καί οἱ τιμές τῶν βασικότερων βιομηχανικῶν προϊόντων. Αὐτή ἡ ἄμεση ρύθμιση ἀπό τά συνδικάτα, πού λάμβανε ὑπόψη τῆς τῶν συμφέροντα τόσο τῶν παραγωγῶν ὡς καί τῶν καταναλωτῶν, ἔκανε περιττή

τήν ἐπέμβαση τοῦ κράτους. Μέ τό κολλεκτιβικό σύστημα ἐπιτεύχθηκε ἡ ἐξάλειψη τῶν κοινωνικῶν ἀντιθέσεων. Ἐργάτες καί ἀγρότες ἦταν μέλη μιᾶς μεγάλης οἰκογένειας παραγωγῶν καί καταναλωτῶν. Ἡ συνδικαλιστική ἔνωση τῶν ἔγγροτῶν εἶχε νά ἀσχοληθεῖ καί μέ τό πρόβλημα τῆς ἀνεργίας στίς ἀγροτικές περιοχές. Ἡ κύρια αἰτία τῆς ἀνεργίας στήν Ἰσπανία ἔπρεπε ν' ἀναζητηθεῖ στίς ἀδικες σχέσεις ἰδιοκτησίας. Σέ μερικά μέρη τῆς χώρας ὑπῆρχαν ἐκταταμένες ἀκαλλιέργητες ἐκτάσεις πού ἀνήκαν σέ μεγαλοκτηματίες. Ἡ ἀπαλλοτρίωση τῶν μεγάλων ἰδιοκτησιῶν καί ἡ ἔθρυση τῶν κολλεκτιβῶν ἔδωσε σέ πολλοῦς ἀγρότες τή δυνατότητα νά μετοικήσουν στίς ἀκαλλιέργητες ἐκτάσεις.

Μέ τήν πρωτοβουλία τῶν ἀγροτῶν καί τῶν ἐργατῶν εἶχε πραγματοποιηθεῖ μιᾶ οἰκονομική ἐπανάσταση, στήν ὁποία δέν συμμετείχε τό κράτος. Ἦταν ἕνας γνήσιος λαϊκός σοσιαλισμός. Τά πάντα ρυθμίζονταν ἀπό τίς συναλεύσεις τοῦ προσωπικοῦ στίς ἐπιχειρήσεις, ἀπό τίς συναλεύσεις τῶν ἀγροτῶν στά χωριά καί τοῦ ἐργαζόμενου πληθυσμοῦ στήν κοινότητα.

Ὁ Ἰσπανικός κολλεκτιβισμός δέν ἦταν ἀποτέλεσμα δικαστικῶν ἐπαναστατικῶν μέτρων καί ἀπερίσκεπτων ἐνεργειῶν. Εἶχε τίς ρίζες του βαθιά στό λαό καί εἶχε ὠριμάσει ἀπό παλιά. Τό κράτος καί ἡ νομοθεσία ἀναγκάστηκαν νά τοῦ παραχωρήσουν νομικό πλαίσιο.

Τό Ἰνστιτούτο Ἀγροτικῆς Μεταρρύθμισης ὑπῆρχε πρὶν ἀπό τήν 19ῆ Ἰουλίου 1936. Καθῆκον του ἦταν νά ἀνταποκριθεῖ στήν ἐπιθυμία τοῦ λαοῦ γιά δίκαιη κατανομή τῆς γῆς. Κάτω ἀπό τήν πίεση τοῦ λαοῦ τό κράτος ἀναγκάστηκε νά ἀναγνωρίσει τίς ἀλλαγές στίς σχέσεις ἰδιοκτησίας καί τίς κολλεκτιβικές οἰκονομικές μορφές. Ἡ νομοθεσία δέν δημιούργησε τόν κολλεκτιβισμό. Ἄπλως πρωτοκολλοῦσε ὅτι δημιουργοῦσε ὁ λαός. Στίς διατάξεις τῆς κυβέρνησης συνασπισμοῦ μετά τήν 19ῆ Ἰουλίου ἀντικατοπτρίζεται καθαρά ἡ ἀλλαγὴ πού εἶχε πραγματοποιηθεῖ στή χώρα.

Ἦδη μέ τήν ἀνακήρυξη τῆς Δημοκρατίας (1931) ἡ κυβέρνηση εἶδε πῶς εἶναι ὑποχρεωμένη νά προωθήσει τήν

άγροτική μεταρρύθμιση για να εξαλείψει τις μεγαλύτερες άδικιες στις σχέσεις ιδιοκτησίας.

Στις 15 Σεπτεμβρίου 1932 δημοσιεύτηκε ένας νόμος, σύμφωνα με τον οποίο «μπορεί να απαλλοτριωθεί γη, έφρσον διατίθεται από τους ιδιοκτήτες της στο κράτος γι' αυτό το σκοπό και το 'Ινστιτούτο 'Αγροτικής Μεταρρύθμισης κρίνει σκόπιμη την απόκτηση αυτής της γής». 'Ο νόμος ήταν άτελής και δέν μπορούσε να ικανοποιήσει τους άγρότες. Δηλώνει δέδαια πώς επιτρέπεται ή απαλλοτρίωση, με άποζημίωση, γαιών που δέν καλλιεργούνται άρκετά ή καθόλου και είναι κατάλληλες από άποψη θέσης και γενικών συνθηκών για όρθολογιστικότερη καλλιέργεια, δέν κάνει όμως την άπαλλοτρίωση άναγκαστική.

Στις 9 Δεκεμβρίου 1935 το 'Ινστιτούτο 'Αγροτικής Μεταρρύθμισης δημοσίευσε ένα νέο διάταγμα που επέτρεπε κάτω από όρισμένες προϋποθέσεις την άπαλλοτρίωση μεγάλων έκτάσεων για κοινωφελείς σκοπούς. 'Αλλά και μ' αυτό το διάταγμα δέν λύθηκε το πρόβλημα ικανοποιητικά.

Δυό μήνες μετά την 19η 'Ιουλίου 1936 - στις 15 και 23 Σεπτεμβρίου - ό ύπουργός Γεωργίας δημοσίευσε νέο διάταγμα με το όποιο άναγνωρίζονταν οι άπαλλοτριώσεις των πρώτων ήμερών μετά την 19η 'Ιουλίου καθώς και οι κολλεκτίδες και οι συνεταιρισμοί που ιδρύθηκαν στα άπαλλοτριωμένα έδάφη.

Στις 7 'Οκτωβρίου του ίδιου χρόνου ό ύπουργός Γεωργίας δημοσίευσε ένα ακόμη διάταγμα, σύμφωνα με το όποιο άναγνωρίζόταν νομικά ή χωρίς άποζημίωση άπαλλοτρίωση γαιών που αποτελούσαν ιδιοκτησία άτομων που συμμετείχαν άμεσα ή άμεσα στο πραξικόπημα της 19ης 'Ιουλίου ενάντια στη Διμοκρατία.

Στις 8 'Ιουνίου 1937 δημοσιεύτηκε νέο διάταγμα που άναγνώριζε όλες τις κολλεκτίδες που είχαν ιδρυθεί μετά την 19η 'Ιουλίου 1936. Στις 15 'Ιουλίου 1937 ό ύπουργός των Οικονομικών Νεγκρέν δημοσίευσε διάταγμα με το όποιο καθοριζόταν ή καταβολή φόρων στο κράτος. Με το ίδιο διάταγμα το κράτος γινόταν ιδιοκτήτης των κατασχεμένων από

τον λαό κτιριακών έγκαταστάσεων έργοστασίων και κατοικιών. Οι κολλεκτίδες ή οι άλλες όργανώσεις που κατείχαν τώρα αυτά τα κτίρια καλούνταν να καταβάλλουν άπευθείας στο κράτος τους φόρους που πλήρωναν και πριν οι ιδιοκτήτες τους. Αυτό το διάταγμα άπροσκόποισε στην αύξηση των πόρων του κράτους, σήμαινε όμως ταυτόχρονα και άναγνώριση των πραγματοποιημένων από το λαό άπαλλοτριώσεων και κολλεκτιβοποιήσεων.

'Η έπαναστατική διαδικασία των άπαλλοτριώσεων είχε πάρει νομική μορφή. Το κράτος επικύρωσε νομικά τις συλογικές σχέσεις ιδιοκτησίας που είχαν προκύψει με έπαναστατικό τρόπο.

Με αυτά τα διάταγματα το κράτος άκολούθησε τις έπαναστατικές ενέργειες. 'Αφειρηία της νέας νομικής μορφής ήταν ή άμηση επέμβαση του λαού. 'Η ισπανική παροιμία : «El hecho va ante el derecho» έπαληθεύτηκε για μία ακόμη φορά.

'Η πράξη προηγήθηκε του νόμου.